

УДК 005.35:502.131.1:005.56

КП

№ державної реєстрації 0117U003933

Інв. №

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет (СумДУ)

40007, м. Суми, вул. Р.-Корсакова, 2, тел. (0542)66-51-10, факс (0542) 33-40-49

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

д-р. фіз.-мат. наук, професор

_____ А.М. Черноус

ЗВІТ

ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

**Корпоративна соціально-екологічна відповідальність для сталого розвитку:
партнерство стейкхолдерів реального, фінансового та державного секторів
економіки**

**РОЗРОБКА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ З КСЕВ ТА ЇЇ МЕХАНІЗМІВ,
ЗАСНОВАНИХ НА КРОС-СЕКТОРНОМУ ПАРТНЕРСТВІ ІНТЕРЕСІВ
СТЕЙКХОЛДЕРІВ**

(проміжний)

Начальник НДЧ

канд. фіз.-мат. наук, с.н.с.

Д. І. Курбатов

Керівник НДР

д-р. екон. наук, п.н.с.

І. О. Макаренко

2018

Рукопис закінчено 21 грудня 2018 р.

Результати роботи розглянуто науковою радою СумДУ,
протокол від 27 листопада 2018 р. № 5

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник НДР Провідний науковий співробітник, д-р. екон. наук, доцент	<hr/> (21.12.2018)	І. О. Макаренко (підрозділи 1.1.2, 1.2.1, 1.3, 2.2, розділ 3)
Відповідальний виконавець, старший науковий співробітник, канд. екон. наук	<hr/> (21.12.2018)	Д. О. Смоленніков (підрозділ 1.1.2., розділ 2, вступ, висновки)
Старший науковий співробітник, канд. екон. наук, доцент	<hr/> (21.12.2018)	Ю. С. Серпенінова (підрозділи 1.3, 2.2 розділ 3)
Старший науковий співробітник, канд. техн. наук	<hr/> (21.12.2018)	А. В. Євдокимова (підрозділи 1.1.1, розділ 2)
Старший науковий співробітник, канд. екон. наук, доцент	<hr/> (21.12.2018)	Ю. В. Чортюк (підрозділ 1.1.1, розділ 2)
Старший науковий співробітник, канд. екон. наук, доцент	<hr/> (21.12.2018)	Ю. О. Мирошніченко (підрозділи 1.1.2, 2.2)
Старший науковий співробітник, д-р. екон. наук, доцент	<hr/> (21.12.2018)	Г. М. Шевченко (підрозділ 1.2.2)
Виконавець за договором підряду, канд. екон. наук, доцент	<hr/> (21.12.2018)	А. В. Буряк (підрозділи 1.1.2)
Фахівець, аспірант	<hr/> (21.12.2018)	А. В. Бондар (розділ 2)
Лаборант	<hr/> (21.12.2018)	О. Ю. Барабаш (вступ)
Лаборант, студент	<hr/> (21.12.2018)	К. В. Погоріла (підрозділи 2.2, 3.1)
Лаборант, студент	<hr/> (21.12.2018)	Д. О. Биченко (підрозділи 1.3, 3.2)

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 191 с., 15 рис., 25 табл., 212 джерел, 2 додатки.

КСЕВ, КРОС-СЕКТОРНЕ ПАРТНЕРСТВО, НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ, СТЕЙКХОЛДЕРИ, ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.

Об'єкт дослідження – економічні відносини, що виникають між стейкхолдерами реального, фінансового та державного секторів в процесі відповідального ведення бізнесу, інвестування та врядування.

Мета дослідження – розвиток методології та міждисциплінарного методичного інструментарію побудови механізмів і стратегії корпоративної соціально-екологічної відповідальності (КСЕВ) компаній різних секторів економіки, для вирішення загальнонаукової проблеми досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) за допомогою поєднання зусиль бізнесу, фінансового та державного сектору.

Методи дослідження – крім стандартних методів наукового дослідження, у роботі використовуються методологія мультистейкхолдерського підходу, концепцій сталого розвитку, «розумних міст і спільнот», капіталу, доданої вартості, декомпозиційного, компаративного, системно-структурного, матричного (STEEPLE, BCG та SWOT) аналізу, законів комбінаторики та аналізу множин.

Основні наукові результати – формалізовано механізми КСЕВ для компаній окремих галузей реального (торгівельних, промислових підприємств, індустріальних та природних парків), фінансового (банків та бірж) і державного секторів економіки, крос-секторного партнерства стейкхолдерів цих секторів; удосконалено науково-методичний підхід до кластеризації компаній у тривимірній матриці індикаторів, що відображають врахування ними ЦСР, якість їх комунікацій зі стейкхолдерами та рівень розкриття ними інформації про КСЕВ; розроблено проект національної стратегії з КСЕВ та плану її реалізації.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
1 ФОРМАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ КРОС-СЕКТОРНОГО ПАРТНЕРСТВА СТЕЙКХОЛДЕРІВ ФІНАНСОВОГО, РЕАЛЬНОГО ТА ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРІВ.....	8
1.1 Особливості формування механізму КСЕВ підприємств реального сектору економіки	8
1.1.1 Особливості формування механізму КСЕВ торговельних підприємств.....	8
1.1.2 Особливості формування механізму КСЕВ виробничих підприємств.....	18
1.2 Особливості формування механізму КСЕВ установ фінансового сектору економіки	23
1.2.1 КСЕВ банківських та біржових установ.....	23
1.2.2 Відповідальне інвестування як основа фінансування розвитку національних природних та індустріальних парків	41
1.3 Особливості формування механізму КСЕВ у державному секторі економіки	49
2 ФОРМУВАННЯ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗУСИЛЬ СТЕЙКХОЛДЕРІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ПРОСУВАННЯ ІНІЦІАТИВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА УЗГОДЖЕННЯ ЇХ ІНТЕРЕСІВ.....	70
2.1 Крос-секторна взаємодія стейкхолдерів в контексті КСЕВ	70
2.2 Специфіка формування дорожньої карти взаємодії стейкхолдерів для досягнення сталого розвитку	79
3 РОЗРОБКА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ З КСЕВ ТА ПЛАНУ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	90
3.1 Індивідуальні паттерни і стратегії відповідальної соціальної та екологічної поведінки компаній різних секторів економіки.....	90
3.2 Національна стратегія корпоративної соціально-екологічної відповідальності як мікрорівень концепції сталого розвитку України.....	101
3.2.1 Світовий досвід запровадження стратегій сталого розвитку та корпоративної соціально-екологічної відповідальності	101

3.2.2 Бар'єри поширення КСЕВ в Україні, що визначають ключові завдання її національної стратегії	114
3.2.3 Структурно-логічна схема Національної стратегії з корпоративної соціально-екологічної відповідальності та Плану її реалізації	123
ВИСНОВКИ.....	134
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	137
ДОДАТКИ.....	161
Додаток А Проект Національної стратегії корпоративної соціально-екологічної відповідальності	161
Додаток Б План реалізації Національної стратегії корпоративної соціально-екологічної відповідальності.....	184

ВСТУП

Запровадження КСЕВ компаній на сьогодні виступає світовим трендом у створенні цілісної основи для суспільного прогресу на шляху до ЦСР, а також забезпечення конкурентоспроможності не лише окремих компаній, але й держави в цілому. В умовах низького рівня поширення КСЕВ українських компаній дієвим засобом її просування має стати виважена політика у цій сфері, яка базується на кращому світовому досвіді та втілюється у національній стратегії з КСЕВ.

Ключова ідея проекту полягає у розробленні механізмів інституційного, інформаційного та фінансового забезпечення побудови національної стратегії КСЕВ, заснованої на крос-секторному партнерстві стейкхолдерів реального, державного, фінансового секторів.

Мета роботи полягає у розвитку методології та міждисциплінарного методичного інструментарію побудови механізмів і стратегії КСЕВ компаній різних секторів економіки, для вирішення загальнонаукової проблеми досягнення Цілей сталого розвитку за допомогою поєднання зусиль бізнесу, фінансового та державного сектору. Поставлена мета обумовлює вирішення таких завдань протягом другого етапу реалізації проекту:

- ідентифікувати особливості механізмів КСЕВ компаній різних секторів економіки;
- розробити шляхи узгодження інтересів стейкхолдерів різних секторів економіки на основі крос-секторного партнерства та проведення формалізації його механізму;
- розробити дорожню карту взаємодії стейкхолдерів різних секторів економіки для досягнення ЦСР;
- ідентифікувати паттерни та стратегії соціально відповідальної поведінки компаній державного, фінансового та реального секторів економіки;
- сформулювати орієнтири, часові рамки, ресурсні обмеження національної стратегії з КСЕВ;
- розробити докладний план реалізації національної стратегії з КСЕВ.

Для їх досягнення було використано не лише загальнонаукові методи дослідження (синтез, аналіз, наукова абстракція), але й ряд специфічних методів. Серед них варто назвати декомпозиційний та компаративний аналіз – для ідентифікації особливостей механізму КСЕВ компаній різних секторів економіки, аналізу світового досвіду запровадження стратегій і політик з КСЕВ; матриць BCG та SWOT аналізу – для дослідження механізмів КСЕВ торговельних та промислових підприємств, матриці STEEPLE аналізу для виділення ключових бар'єрів поширення КСЕВ та основних завдань національної стратегії з КСЕВ; методологія концепцій сталого розвитку, «розумних міст і спільнот» (SC&C), капіталів, доданої вартості, мультистейкхолдерського підходу – для формалізації механізму крос-секторного партнерства стейкхолдерів державного, фінансового та реального секторів економіки; методи комбінаторики та аналізу множин – для конструювання трьох компонентного індикатора для позиціонування компаній за паттернами їх відповідальної поведінки.

1 ФОРМАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ КРОС-СЕКТОРНОГО ПАРТНЕРСТВА СТЕЙКХОЛДЕРІВ ФІНАНСОВОГО, РЕАЛЬНОГО ТА ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРІВ

1.1 Особливості формування механізму КСЕВ підприємств реального сектору економіки

1.1.1 Особливості формування механізму КСЕВ торговельних підприємств

Для сучасного світу характерні безліч соціальних та екологічних проблем і в зв'язку з цим особливо значимою стає соціально-екологічна відповідальність бізнесу – підприємств і організацій, пов'язаних з виробництвом, розподілом і постачанням продукції та послуг. Саме вони володіють необхідними фінансовими та матеріальними ресурсами, здатними вирішувати соціально-екологічні проблеми, що постали перед світом. З іншого боку, для компаній, КСЕВ – це один із способів підвищити свою конкурентоспроможність на ринку.

Актуальність саме проблеми підвищення конкурентоспроможності обумовлена швидкою зміною застосовуваних торговельними підприємствами методів продажів, а також їх моральним «старінням», адже сам торговельні підприємства, що займаються збутом продукції, частіше за все і визначають ефективність діяльності виробника. Тому налагодження ефективної системи дистрибуції впливає на формування КСЕВ компанії.

Дослідженню корпоративної соціально-екологічної відповідальності підприємства (КСЕВ) та механізмів її впровадження присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, у тому числі М. та К. ван дер Лінде [12], Шефера А. та Харві Б. [13] та ін. Бистрякова І. К. [1], Гаєвської М. В. [2], Грішнєвої О. А. [3], Косякової І. В. [4], Макаренко І.О. [5], Мельника Л. Г. [6], Пусенкової Н. М. [7], Салдаєвої М. М. [8], Смоленнікова Д.О. [9], Сотник І.М. [10], а також Банержі С. [11].

У той же час в літературі недостатньо практичних даних про фактори, що впливають на формування відповідальних відносин між суб'єктами ринку, особливо в умовах української економіки. Аналіз публікацій з даної тематики

[14] дозволив виділити основні мотиви впровадження КСЕВ компаніями, і розподілити їх за ступенем значущості:

- лояльність клієнтів;
- збільшення прибутку;
- репутація, рентабельність;
- залучення персоналу та його лояльність;
- лояльність зацікавлених сторін;
- збільшення розмірів ринку;
- інновації;
- підвищення ефективності;
- управління ризиками;
- забезпечення конкурентних переваг.

Незважаючи на проведені наукові дослідження в цій сфері, на наш погляд, питання КСЕВ бізнесу потребує додаткового аналізу в розрізі концепції сталого розвитку.

Методологічною основою проведеного дослідження виступили методи аналізу, синтезу та логічного узагальнення – при визначенні сутності КСЕВ торговельної компанії, системного аналізу – під час дослідження взаємозв'язків в системі забезпечення КСЕВ торговельного підприємства і місцевого дистриб'ютора та при формуванні механізму КСЕВ торговельного підприємства. Також для оцінки доцільності передачі брендів місцевому дистриб'ютору використовувався аналіз матриці БКГ.

Всесвітня комісія з навколишнього середовища і розвитку визнала сталий соціо-еколого-економічний розвиток пріоритетною глобальною задачею, при цьому сталий розвиток розглядається як такий, що здатний задовольнити потреби сучасного покоління без загрози того, що майбутні покоління не зможуть задовольнити свої потреби [9]. Перехід до сталого розвитку вимагає значних змін в економічній та соціальній сфері в розрізі зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Говорячи про виробничо-торговельну діяльність, постає питання соціально-екологічної відповідальності бізнесу.

Корпоративна соціальна відповідальність підприємства – це концепція, яка відображає відповідальність тих, хто приймає бізнес рішення, перед тими, на кого ці рішення впливають [15].

Тобто це відповідальність підприємства перед державою, суспільством (громадою), споживачами, персоналом та ін. – усіма, кого так чи інакше стосується діяльність компанії.

Під соціально-екологічною відповідальністю підприємства Смоленніков Д.О. [9] розуміє сукупність добровільних соціально-екологічних ініціатив підприємства, націлених на формування суб'єктно-об'єктного взаємозв'язку та взаємовигідних відносин з усіма стейкхолдерами в контексті забезпечення узгодженості поточних бізнес-інтересів з екологічними, економічними та соціальними інтересами майбутніх поколінь.

КСЕВ відіграє важливу роль у системі ділових відносин, будучи однією з базових цінностей взаємодії. В умовах широкого впровадження КСЕВ у діяльність підприємств, торговельні компанії повинні визначити нові проблеми менеджменту, які виникають при реалізації бізнес-функцій і спрямовувати зусилля на вирішення завдань підвищення організаційного рівня системи управління продажами, які є індикатором результативності підприємницької діяльності.

КСЕВ для українських компаній, а особливо для торговельних, є абсолютно новим важелем стратегічного управління, потенціал використання якого ще не зовсім розкритий. Елементи КСЕВ, перш за все, впроваджуються або ж міжнародними корпораціями, присутніми на ринку України, або ж компаніями за участі іноземного капіталу. Проте й провідні українські компанії долучаються до цього процесу. Приклади таких компаній представлені у табл. 1.1.

Зазначені в таблиці компанії мають спільні цінності заявленої КСЕВ: позитивний вплив на навколишнє природне середовище, забезпечення сталого розвитку території, фінансування соціальних проектів тощо.

Таблиця 1.1 – Особливості КСЕВ деяких торговельних компаній, що працюють в Україні

Назва компанії	Особливості КСЕВ
«Coca-Cola Україна» [16]	Оприлюднення щорічних звітів з корпоративної соціальної відповідальності на своєму сайті. Підтримка соціальних проєктів по всьому світу.
«Хенкель» [17]	Підтримка соціальних проєктів у сфері стійкого розвитку в масштабах усього світу
«МЕТРО Кеш енд Кері Україна» [18]	Ототожнення своєї корпоративної соціальної відповідальності з постійною увагою до етичного ведення бізнесу та внеском у розвиток економіки, створенням умов для покращення рівня життя як працівників та їх сімей, так і місцевих громад та суспільства загалом
«Бель Шостка Україна» [19]	Завдання КСВ - поряд зі стабільним прибутковим зростанням компанії дбати й про те, щоб діяльність Групи Бель мала позитивний вплив на середовище, в якому вона працює.
Група компаній «ФОКСТРОТ» [20]	Підписант Глобального Договору ООН щодо принципів соціально-відповідальної діяльності бізнесу. мета діяльності – сприяти постійному зростанню України не тільки за рахунок власних досягнень у бізнесі, а й за допомогою механізму соціальних інвестицій.
«МЕТІНВЕСТ ХОЛДИНГ»[21]	Концепція соціальної відповідальності ґрунтується на інтеграції соціальних, економічних та екологічних складових сталого розвитку в стратегію й операційну діяльність компанії.
«Баядера Груп» [22]	Ми цінуємо репутацію компанії, яка заснована на довгострокових чесних відносинах з партнерами і споживачами, і тому завжди виконуємо в повному обсязі свої зобов'язання, підвищуємо ефективність діяльності партнерів та пропагуємо соціальну відповідальність ведення бізнесу.

На нашу думку, принципи КСЕВ торговельної компанії не можуть суперечити КСЕВ виробника і мають в повній мірі відображати основні цілі, принципи, заходи тощо. А тому при впровадженні КСЕВ торговельної компанії слід враховувати, що ефективність збуту і оцінка споживачів є життєво важливими для неї і для виробника, оскільки саме ці фактори в кінцевому рахунку формують обсяг їх прибутку. Для споживачів більш пізнаваними є саме торгові марки, бренди продукції, а не виробник, а тому ми вважаємо, що положень КСЕВ виробника мають дотримуватися всі посередники (головний, регіональні, місцеві дистриб'ютори) на етапі доведення продукції до споживача.

Основними причинами, чому виробники звертаються до торговельних підприємств при збуті продукції, а не здійснюють це самостійно, є наступні:

- економія витрат;

- відсутність власного транспорту, регіональних складів, персоналу тощо;
- торговельні компанії використовують інноваційні підходи,
- торговельні компанії здатні швидше адаптуватися під потреби споживачів тощо.

Налагодження гарних стосунків між виробником і торговельною компанією формує цілий ряд конкурентних переваг, отримання яких залежить від трьох аспектів:

- залучення посередників-дистриб'юторів. Це партнерство може збільшити обсяг продажів та продуктивність обох організацій (торговельної компанії і посередника), і служити в якості глибокого диференціатора в переповненому товарами і компаніями ринку. Вимір партнерства конкретними показниками, наприклад, по-перше, ступінь задоволеності торгових точок і кінцевих споживачів, прибуток, по-друге, спільне вирішення проблем у логістичних ланцюгах, обізнаність про переваги товару торгових представників тощо, тобто це допомога у веденні ефективного бізнесу з обох сторін.

- залучення кінцевих споживачів. Зворотній зв'язок від кінцевих користувачів, надання широкої інформації про взаємодію з продуктами виробника забезпечує можливість отримувати достовірну інформацію в короткі терміни безпосередньо від першоджерел про нагальні потреби, пропозиції з вдосконалення, здатність проникнення в ключові проблеми, визначення переваг та недоліків продукту, частки ринку і лояльності споживачів.

- вибір правильних торгових представників. Торгові представники часто можуть слугувати обличчям бренду виробника, тому ступінь їх поінформованості про товар відіграє ключове значення. Пропонування дистриб'ютору дієвих інструментів, що допомагають найняти і утримати хороших працівників, а також надання всієї необхідної інформації є чудовою можливістю для створення партнерських відносин.

Отже, КСЕВ торговельної компанії – це концепція зі створення і реалізації комплексу правових, технологічних, економічних, маркетингових та інших інструментів, що дозволяють встановити особливі відносини між виробником,

продавцем та іншими стейкхолдерами, засновані на відповідальності один перед одним і націлені на забезпечення сталого розвитку території (адаптовано авторами на основі [23]). Пропонуємо наступну структуру механізму КСЕВ торговельної компанії (рис. 1.1).

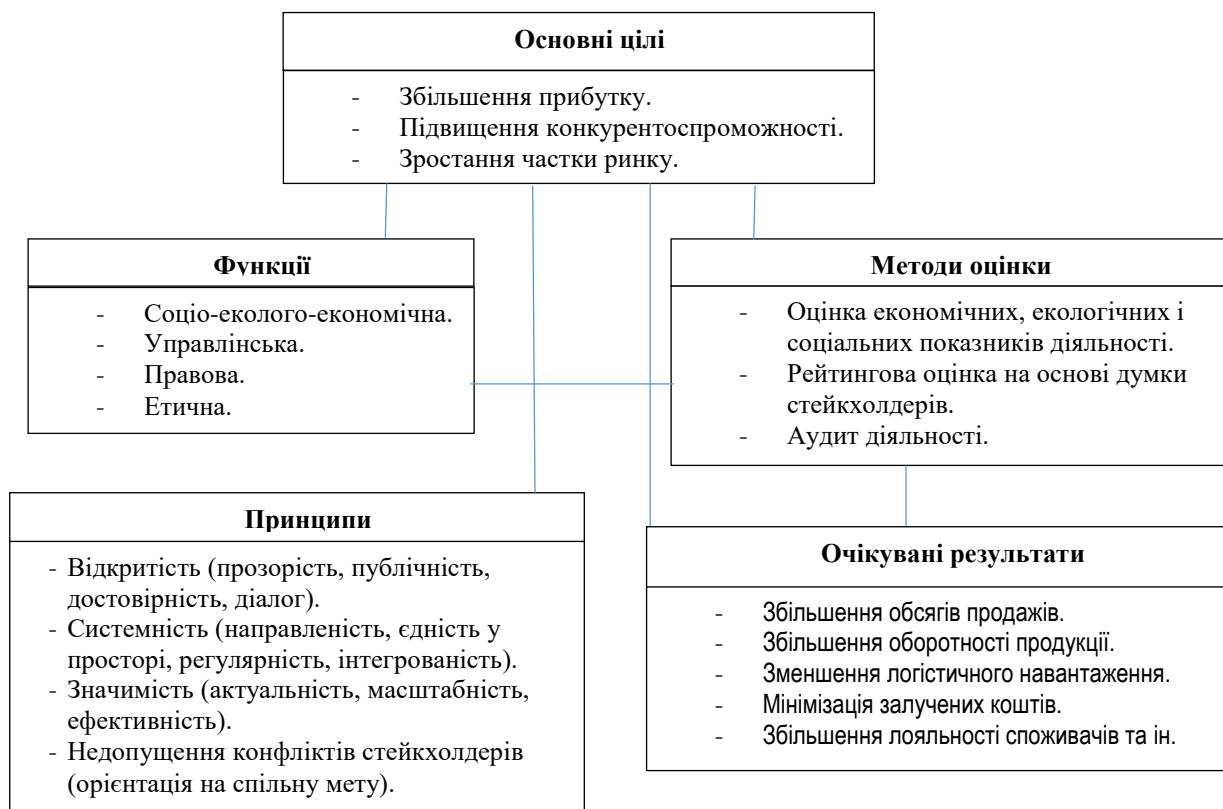

Рисунок 1.1 – Механізм КСЕВ торговельної компанії

Джерело: адаптовано авторами на основі [14]

Таким чином, запропонований механізм дозволяє сформуванню стратегію управління продажами торговельної компанії, побудовану на основі КСЕВ виробника і націлену на підвищення економічних результатів і покращення соціо-еколого-економічного стану території.

Отже, згідно з запропонованими положеннями щодо КСЕВ виробника і торговельної компанії, було досліджено стан КСЕВ холдингу «Баядера Груп» та його торговельної компанії ТОВ «Баядера Логістик». Холдинг «Баядера Груп» – найбільша алкогольна компанія Східної Європи, один з основних експортерів алкогольної продукції в світі (у понад 45 країн). Холдинг має наймасштабнішу дистрибуцію в Україні – 30 філій, є основним платником податків і

бюджетотворною компанією галузі, найбільшим роботодавцем галузі (більше 6 тисяч працівників у всьому світі) і входить до списку найбільш соціально-відповідальних компаній України [22].

КСЕВ холдингу задекларована наступними цінностями компанії: люди є пріоритетом №1, а також важливими є: самореалізація співробітників, постійний саморозвиток, чесність і етичність бізнесу, гідна оплата праці, комфортні умови праці тощо [22].

ТОВ «Баядера Логістик» – найбільший дистриб'ютор алкогольної продукції в Україні – успішно працює на ринку з 1991 р. Штат компанії налічує більше 3 тис. осіб. Наймасштабніша дистрибуційна мережа здійснює прямі поставки в 35 000 торгових точок країни. 30 філій у всіх регіонах України забезпечують представленість брендів холдингу в абсолютній більшості торгових точок і доставку продукції протягом 7 днів [22].

ТОВ «Баядера Логістик» працює на ринку в тому числі із залученням регіональних (місцевих) дистриб'юторів. Залучення такого роду посередників частіше за все обумовлене рішенням щодо оптимізації асортименту компанії з метою усунення слабких сторін та нівелювання загроз. Для цього необхідно виявити торгові марки, які мають найменшу частку в своїй категорії і передати їх місцевим дистриб'юторам. Пропонуємо приклад аналізу продуктового портфеля Сумської філії ТОВ «Баядера Логістик». Було проаналізовано 5 горілчаних торговельних марок та їх найближчих конкурентів (табл. 1.2).

Для того, щоб обрати стратегічний напрямок збутової діяльності Сумської філії ТОВ «Баядера Логістик», побудуємо матрицю БКГ, у якій чітко буде видно залежність обсягів і темпу росту її торгових марок.

Матриця дає змогу:

- визначити, який товар займає провідне положення на частці ринку ТОВ «Баядера Логістик» м. Суми в порівнянні з конкурентами,
- визначити, яка динаміка його ринку,
- збалансувати портфель бізнесу в плані фінансування,
- поєднати види діяльності,

- використовувати результати аналізу як у рамках підприємства в цілому, так і по його підрозділах з виходом на окремі стратегії,
- використовувати об'єктивні критерії привабливості та конкурентоспроможності,
- зменшити рівень суб'єктивізму.

Таблиця 1.2 – Характеристика продуктового портфеля філії ТОВ «Баядера Логістик» м. Суми

Торгові марки	Частка ринку в 2017 р., %		Критерії матриці		
	Частка брендів ТОВ «Баядера-Логістик»	Частка конкурентів	Темп росту ринку	Відносна частка ринку	Частка в загальному об'ємі
ТМ 1	11	6	101%	1,83	29%
ТМ 2	16	12	99%	1,33	29%
ТМ 3	2	2	90%	1,00	18%
ТМ 4	5	8	78%	0,63	9%
ТМ 5	9	5	609%	1,80	15%
Всього			195%	1,32	100%

Джерело: розраховано авторами

За результатами розрахунків, представлених у табл.12, побудуємо матрицю БКГ (рис. 1.2).

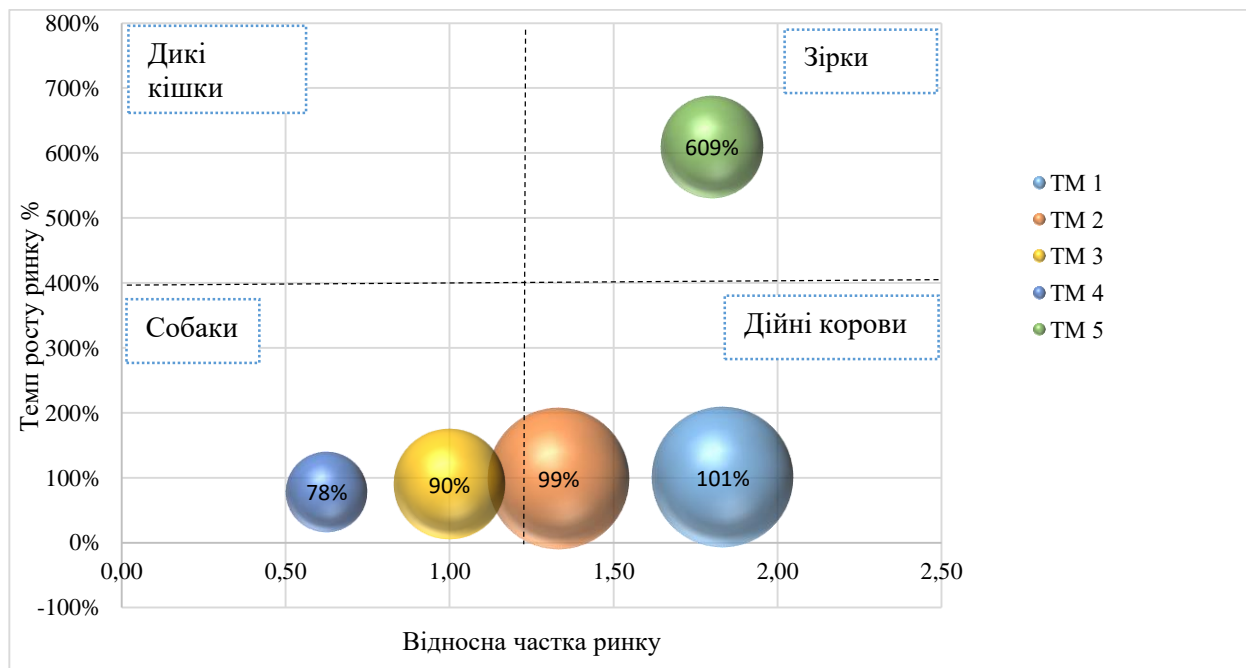

Рисунок 1.2 – Матриця БКГ Сумської філії ТОВ «Баядера Логістик»

Джерело: авторська розробка

Отже, за результатами аналізу можна зробити наступні висновки:

– ТМ 5 показує 609% темпу росту до 2016 року і займає 15% об'єму всіх горілок філії. Дана товарна марка належить до «Зірок» і потребує додаткових витрат на просування.

– ТМ 1 і ТМ 2, хоч і потрапили в «дикі кішки», проте вони мають величезний вплив на ринок алкоголю взагалі, і займають основне місце в об'ємі продажів компанії (по 29% кожна торгова марка).

– ТМ 3 і ТМ 4 потрапили до «собак», оскільки останнім часом на них компанія не фокусувалася і вкладала кошти лише для підтримки продажів.

Але ці бренди мають довіру певних груп споживачів, є пізнаваними, тож саме ці бренди пропонується передати місцевому дистриб'ютору, при цьому основним завданням Сумської філії є збереження об'єму продажів, що був до передачі, а основним завданням місцевого дистриб'ютора є утримання об'єму продажів або його нарощення. За таких обставин положення механізму КСЕВ виробника мають розповсюджуватися і на місцевого дистриб'ютора, оскільки він здійснює продаж продукції під торговими марками виробника.

Для налагодження більш ефективної співпраці Сумської філії ТОВ «Баядера Логістик» з місцевим дистриб'ютором, а також забезпечення дотримання ним задекларованих положень КСЕВ холдингу «Баядера груп» нами запропоновано закріпити їх у договорі, визначивши їх серед основних обов'язків (табл. 1.3).

Налагоджена співпраця між регіональною філією та місцевим дистриб'ютором, без сумніву, є соціо-еколого-економічно ефективним заходом, розрахованим на довгострокову перспективу. Спільні зусилля на певній території, направлені на дотримання положень КСЕВ щодо покращення життя співробітників і населення в цілому, зменшення шкідливого впливу на довкілля, підтримку реалізації соціальних проектів тощо сприятимуть розбудові сталого розвитку окремої території та країни в цілому. Крім того, подальше впровадження механізму КСЕВ торговельною компанією і дистриб'ютором передбачає додаткову ефективність дистрибуції на конкретній території.

Таблиця 1.3 – Основні обов’язки місцевого дистриб’ютора згідно КСЕВ

Напрямок	Сутність
Нормативно-правові, дозвільні	<ul style="list-style-type: none"> – Визначити захист та відновлення природного середовища стратегічними пріоритетами компанії. – Дотримуватись екологічного законодавства. – Повною мірою відповідати за збитки, які завдані довкіллю. – Проводити корпоративну культуру, що заснована на екологічних цінностях. – Щорічно подавати звіт КСЕВ і оприлюднювати його на сайті чи доводити до відома всіх стейкхолдерів. – Письмово узгоджувати з постачальником плани відкриття філій для продажу продукції на території, не вказаній в даному договорі, з урахуванням впливу на навколишнє середовище. – Дозволяти представникам постачальника інспектувати складські приміщення, де зберігається продукція, з метою визначення відповідності умов зберігання принципам екологічних і санітарних норм. – Продавати продукцію у тому ж стані, у якому вона була отримана, не псувати і не змінювати продукцію чи упакування, не видаляти і не змінювати ярлики, інструкції, торгові знаки, прикладені або які поставляються разом з продукцією, і не прикріплювати до продукції чи упакування ніяких ярликів чи знаків, раніше не схвалених постачальником у письмовому виді. – Брати участь у соціальних, екологічних проектах, ініційованих холдингом та за можливості реалізовувати їх самостійно. – Поважати і захищати законні права постачальника, що виникають у зв’язку з договором, зокрема, зберігати комерційні таємниці, що можуть стати відомі дистриб’ютору в зв’язку з виконанням договору тощо.
Управлінські	<ul style="list-style-type: none"> – Ефективно використовувати природні ресурси, надавати перевагу відновлюваним видам енергії та переробленим матеріалам. – Постійно, активно та наполегливо сприяти реалізації продукції через роздрібну мережу, використовуючи менш екодеструктивні способи доставки і упакування. – Вживати всіх можливих заходів для збільшення кількості торговельних точок, що реалізують продукцію. – Контролювати продажі продукції. – Постійно мати наявність продукцію. – Активно розповсюджувати продукцію в межах визначеної в договорі території, використовуючи для цього власну інфраструктуру та клієнтів. – Забезпечувати наявність та продаж продукції постачальника у власній мережі, розміщувати продукцію згідно з рекомендаціями та вимогами постачальника; проводити та підтримувати види діяльності, направлені на підтримку продажів продукції через власні канали збуту тощо.
Фінансово-економічні	<ul style="list-style-type: none"> – Здійснювати аналіз екологічних витрат та переваг. – Надавати фінансову та організаційну підтримку проектам, направленим на розбудову сталого розвитку території, де здійснюється реалізація продукції. – Фінансувати оздоровчі програми для персоналу тощо.

Джерело: авторська розробка

Перетин нестандартних проблем менеджменту з бізнес-функціями надає нові можливості розвитку підприємства в сучасному соціо-екологічному розрізі відповідальності. На сьогодні завоювання довіри клієнтів стає обов'язковою і важливою складовою корпоративної стратегії провідних компаній світу. В той же час втрата довіри між партнерами може привести до непоправних фінансових збитків і втрати ділової репутації для обох сторін.

Виробничі та торговельні компанії прагнуть відповідати найкращим світовим стандартам в умовах конкурентної боротьби, а тому велику увагу приділяють КСЕВ. Така тенденція надає переваги державі та суспільству, сприяючи вирішенню частини ключових екологічних питань, встановлюючи відповідність нормам і стандартам світової економіки з урахуванням екологічної складової, підвищуючи рівень та безпеку життя населення тощо.

Ще однією важливою особливістю КСЕВ є її сприяння налагодженню взаємовідносин бізнесу, суспільства і влади. На думку [9], для досягнення сталого розвитку країни КСЕВ має бути не поодинокими випадками, а стати життєвою філософією для суспільства, підприємств та влади.

1.1.2 Особливості формування механізму КСЕВ виробничих підприємств

Сучасні тенденції розвитку промислових підприємств України пов'язані з адаптацією до нового тренду функціонування економіки - Четвертої промислової революції «Індустрія 4.0». Вона передбачає об'єднання в мережу ресурсів, інформаційних потоків і людини, ґрунтується на пріоритизації споживача як головного агента ринкових відносин. Глобалізація та взаємозалежність між країнами здійснюють додатковий тиск на підприємства, що стимулює впровадження стратегій стійкого розвитку та реалізацію принципів соціально-відповідального бізнесу в їх діяльність. Підприємці промислового комплексу розуміють, що досягнення високої рентабельності без впровадження корпоративної соціальної та екологічної відповідальності (КСЕВ), у

довгостроковій перспективі зменшить довіру стейкхолдерів та призведе до втрат. Незважаючи на те, що сьогодні стратегії КСЕВ визнані важливим елементом конкурентної переваги, існує ряд факторів-бар'єрів, які перешкоджають впровадженню КСЕВ у промислових компаніях. Крім того, незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених впровадженню принципів КСЕВ у діяльність підприємств, на сьогодні певне коло завдань щодо концептуального та методичного обґрунтування механізму корпоративної соціально-екологічної відповідальності промислових підприємств, його впливу на фінансову ефективність компаній є недостатньо розвинутих.

Історично розширення виробничих процесів спричиняє додаткове забруднення повітря та води, а також призводить до деградації та надмірної експлуатації природних ресурсів. Зміна клімату та глобальне потепління пов'язують з надмірним викидом вуглецю, що частково є результатом діяльності промислових підприємств. Дослідження КСЕВ в Японії (2003) вказує на те, що в цілому рівень зусиль щодо збереження навколишнього середовища в обробній промисловості вище, ніж у невиробничій галузі, оскільки цей сектор економіки, як правило, покладає більший тягар на навколишнє середовище. Захисники індустріалізації наполягають на тому, що негативний вплив промислових підприємств може бути нівельований завдяки впровадженню «зелених» технологій у виробничі процеси та стратегій корпоративної соціальної відповідальності як етичних та моральних зобов'язань компанії. Заразом у наукових колах уже три десятиліття точиться дискусія щодо ролі КСЕВ у підвищенні фінансової ефективності промислових підприємств, оскільки КСЕВ з огляду на ряд економічних, соціальних, репутаційних переваг може сприяти зростанню їх фінансових індикаторів.

Виробництво відіграє надзвичайно важливу роль в економічній діяльності України. Проте, за даними Світового банку, додана вартість у виробничому секторі в 2016 році становила 14,19% ВВП. Формування науково-методичних підходів до формалізації механізму КСЕВ промислових підприємств України та його впливу на їх фінансову ефективність у цьому контексті постає важливим

завданням. Його вирішення запропоновано здійснювати за такою методикою (рис.1.3)

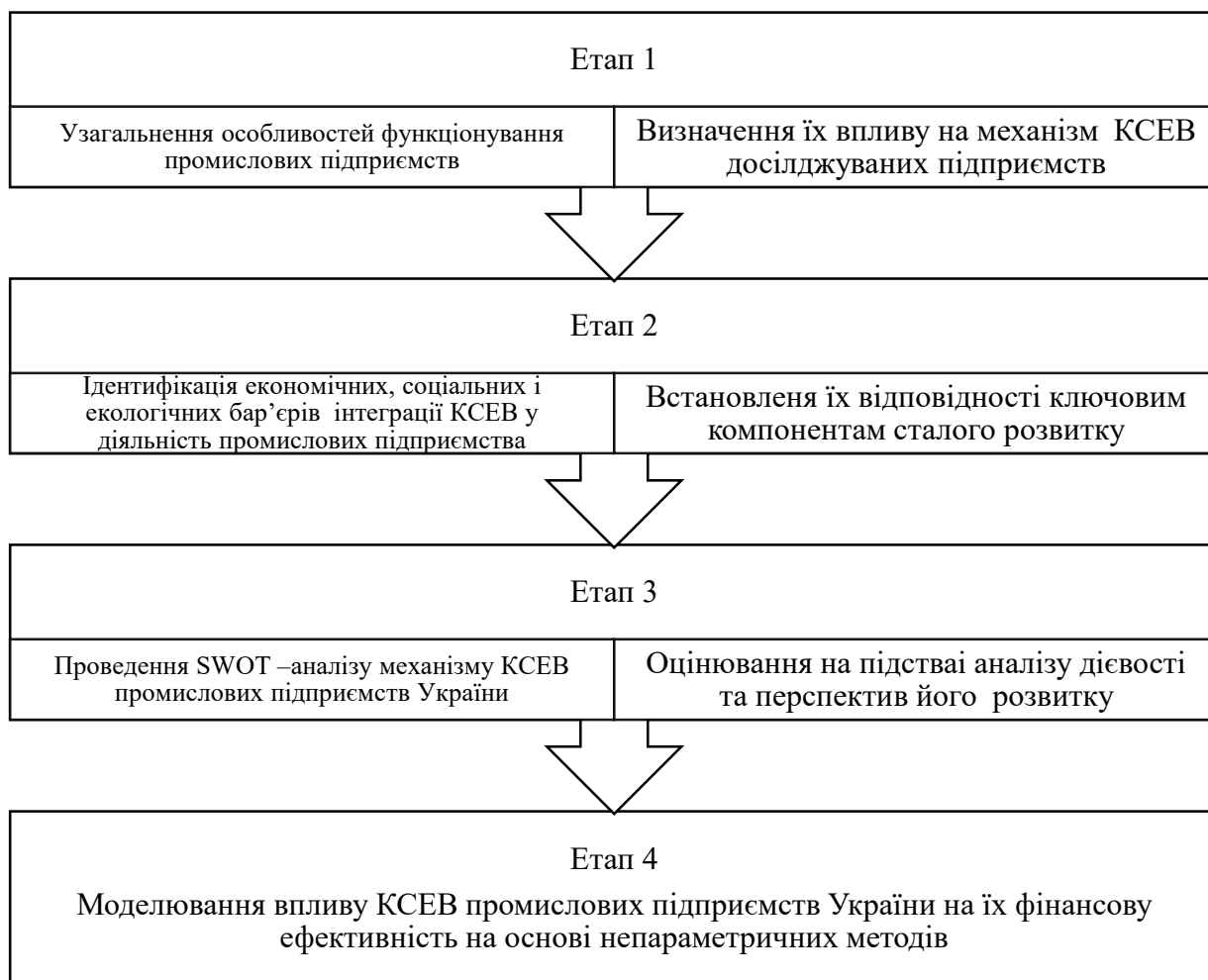

Рисунок 1.3 – Методика формалізації механізму КСЕВ промислових підприємств України та його впливу на їх фінансову ефективність

Джерело: авторська розробка

Механізм КСЕВ промислових підприємств в Україні формується під впливом таких економічних, соціальних і екологічних особливостей:

- економічні: відсутність програм та механізмів, які стимулюють реалізацію ініціатив з підвищення рівня інновацій та якості; високий рівень накладних витрат та витрат на енергію; функціонування в умовах збільшення вартості сировини та компонентів; неповна завантаженість виробничих потужностей; значний рівень металоємності; низький рівень прибутковості та тривалий період окупності інвестицій; тривалий виробничий цикл, нерозвинена інфраструктура; незначна кількість замовлень.

– соціальні: міграція кваліфікованої робочої сили в інші країни; низька ефективність системи охорони праці; нерозвинена соціальна інфраструктура; низький пріоритет соціальних потреб працівників (транспорт, спецодяг тощо); низький рівень відповідальності за роботу персоналу; незначні інвестиції в розвиток персоналу.

– екологічні: застарілі виробничі технології та обладнання; висока енергоємність та матеріалоємність; несприятлива структура промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних видів діяльності; відсутність належних систем захисту навколишнього середовища.

Аналіз та узагальнення особливостей КСЕВ промислових підприємства дозволили згрупувати бар'єри її поширення за трьома групами: економічні, соціальні та екологічні бар'єри (рис. 1.4).

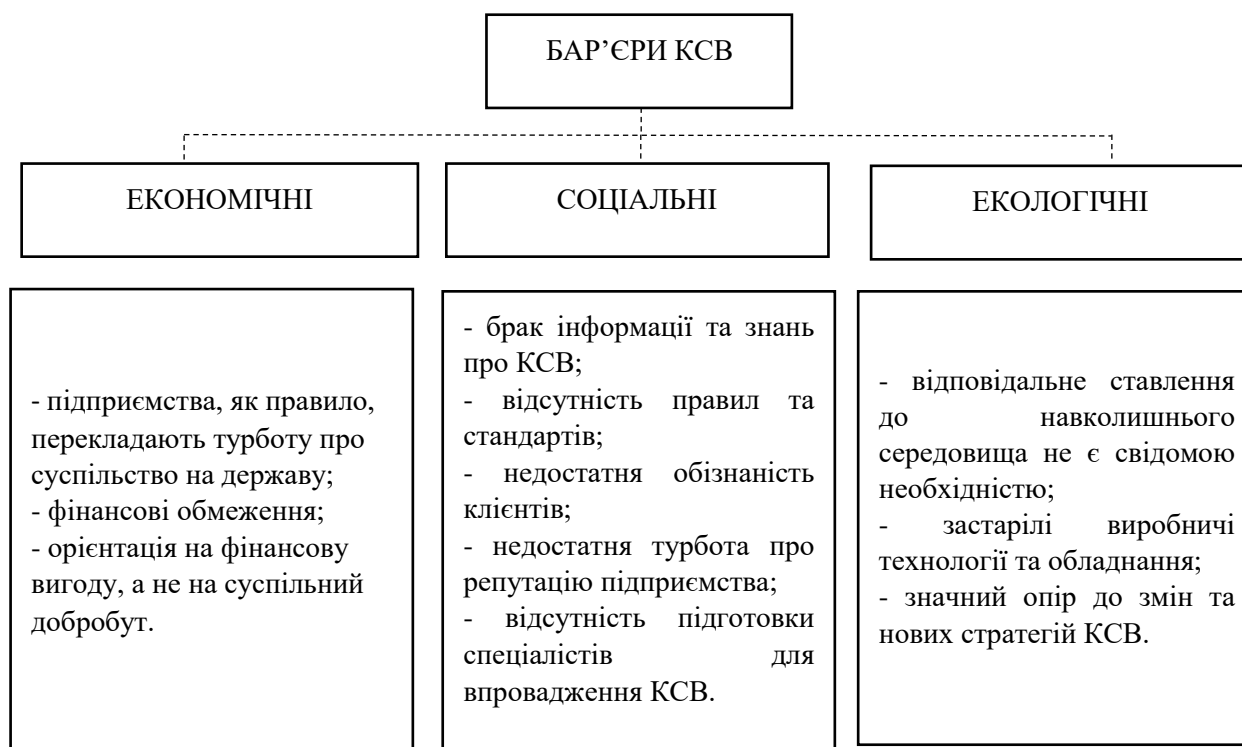

Рисунок 1.4 – Бар'єри для впровадження КСЕВ на промислових підприємствах, авторська розробка

На основі спостережень, аналізу літератури та аналізу даних було здійснено SWOT-аналіз механізму КСЕВ промислових підприємств України (рис. 1.5).

	Позитивний вплив	Негативний вплив
	СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
ВНУТРІШНІ	<ul style="list-style-type: none"> – науково-виробничий сектор економіки, традиційні види виробництва; – високий інтелектуальний потенціал та розвинена база для підготовки та перепідготовки кадрів; – обслуговування виробничих підприємств та орієнтація їх діяльності на зовнішні ринки; – наявність сертифікатів та ліцензій на певні види діяльності; – врахування інтересів внутрішніх груп зацікавлених сторін; – регулярна взаємодія з постачальниками, споживачами, кредиторами. 	<ul style="list-style-type: none"> – досить низька рентабельність та брак фінансових ресурсів; – несприятлива демографічна ситуація, старіння населення; – слабка співпраця між діловими та спеціалізованими навчальними закладами; – недостатня увага до стратегії КСЕВ; – відсутність етичного кодексу та нефінансових звітів, що відповідають міжнародним нормам та стандартам; – часті порушення та невідповідність основним потребам та інтересам зовнішніх зацікавлених груп; – фокус головним чином на короткострокові та середньострокові цілі бізнесу.
ЗОВНІШНІ	МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
	<ul style="list-style-type: none"> – співпраця з органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та громадами з метою формування системи «соціального контракту»; – вивчення європейського досвіду впровадження КСЕВ у виробничу діяльність та адаптацію до внутрішніх особливостей організації та розвитку бізнесу; – вивчення досвіду впровадження КСЕВ вітчизняними підприємствами інших сфер економіки; – участь у спільних проектах та програмах КСЕВ як організатора або співорганізатора; – децентралізація та реформа державного управління; – дерегуляція та реформа бізнесу; – антикорупційна реформа. 	<ul style="list-style-type: none"> – застереження щодо погіршення репутації за рахунок підвищення прозорості; – недостатність коштів для фінансування окремих проектів з КСЕВ; – часті зміни норм чинного законодавства щодо особливостей господарської діяльності підприємств; – довгостроковий період очікування вигід від соціально-відповідальної діяльності; – складність формування діалогу з різними групами зацікавлених сторін через суперечливість їх інтересів; – погіршення загальної економічної та політичної ситуації в країні; – нестабільність національної валюти, інфляція та подальше зростання цін на енергоносії; – підвищення відсоткових ставок; – брак кваліфікованої робочої сили для впровадження КСЕВ; – продовження бойових дій.

Рисунок 1.5 – Результати SWOT-аналізу механізму КСЕВ промислових підприємств України, авторська розробка

Результати SWOT аналізу показують численні слабкі сторони та загрози реалізації КСЕВ у цій галузі промисловості. З огляду на обмеження зовнішнього

ринку, виробничі підприємства повинні використовувати можливості співпраці з органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та громадами з метою формування системи «соціального контракту», а також вивчення досвіду впровадження КСЕВ в Європі.

1.2 Особливості формування механізму КСЕВ установ фінансового сектору економіки

1.2.1 КСЕВ банківських та біржових установ

Подолання наслідків глобальної фінансової кризи 2007-2009 рр., прийняття Паризької угоди щодо зміни клімату (ParisClimateAgreement) та Цілей сталого розвитку ООН (SDGsUN 2030 AgendaandSustainableDevelopmentGoals) знаменують нові віхи у розвитку фінансового сектору, роль якого трансформується з огляду на появу нових інвестиційних можливостей. Так, на думку Бан Кі-Муна «зелені фінанси» пропонують надзвичайні необмежені інвестиційні можливості у країнах, що розвиваються. Усі фінансові гравці мають працювати разом для створення механізму реалізації цих можливостей [60].

Корпоративна соціальна відповідальність установ фінансового сектору як цілісний механізм відповідального ведення ними діяльності безпосередньо направлена на реалізацію таких інвестиційних можливостей, подолання ключових бар'єрів на шляху до фінансування ЦСР та ліквідації глобального інвестиційного розриву в сумі від 5 до 7 трлн. дол. США щорічно, в тому числі від 3,3 до 4,5 трлн. дол. США в країнах, що розвиваються [61].

Серед ключових бар'єрів у фінансуванні ЦСР можна назвати:

- необхідність інтеграції негативних екологічних екстерналій та ESG-критеріїв у практику прийняття інвестиційних рішень у фінансовому секторі та ринкову практику;
- врахування нових інвестиційних можливостей та їх особливостей у стратегії і тактиці діяльності фінансових установ;

- формування нових компетенцій, видів забезпечення фінансування сталого розвитку та його цілей;
- подолання інформаційної асиметрії між учасниками інвестиційного процесу: формування єдиних підходів до розкриття інформації та розуміння ESG- критеріїв;
- переорієнтація фінансових інструментів на більш тривалі терміни фінансування.

За оцінками експертів фінансування ініціатив сталого розвитку створює новий ринок у 70 трлн. дол. США до 2030 року, стратегії ведення діяльності змінюються з урахуванням екологічного, соціального та управлінського факторів (ESG), а роль регуляторів фінансового сектору має бути переглянута з урахуванням нових викликів. Створення Комісією ЄС Робочої групи з питань розкриття інформації, пов'язаної з кліматом (Task Force on Climate – related Financial Disclosures (TCFD) чи Експертної групи високого рівня (High Level Expert Group from the European Commission) є гарними прикладами у цьому контексті [62].

За оцінками Експертної групи високого рівня тільки ЄС для досягнення ЦСР потребуватиме 180 млрд. євро щорічно, для чого створено Європейський фонд стратегічних інвестицій (European Fund for Strategic Investments). Однак, масштаб інвестиційних викликів знаходиться поза можливостями державного сектору і потребує активної участі установ фінансового сектору [64].

Долучення України до ЦСР та формування національної системи їх таргетів до 2030 потребує деталізованого аналізу світового досвіду функціонування механізму КСЕВ установ фінансового сектору та розробки напрямів його запровадження.

Роль КСЕВ банків та бірж, як найбільших учасників глобального фінансового сектору, спрямована на подолання інвестиційних бар'єрів на шляху до ЦСР може бути визначена у такий спосіб:

- банків – забезпечення власної стійкості та ефективності через механізми КСЕВ з опосередкованим впливом на фінансову стабільність та

досягнення сталого розвитку, формування нових інструментів, методів та технологій фінансової підтримки ЦСР;

– бірж – мінімізація інформаційної асиметрії у прийнятті рішень інвесторами з урахуванням ESG – критеріїв, формування взірцевих практик розкриття інформації лістинговими компаніями в світлі їх прогресу у досягненні ЦСР та вказаних критеріїв та розвитку ринкового середовища для нових інструментів фінансової підтримки ЦСР («зелені облигації»).

Грунтовне вивчення поняття «корпоративна соціальна відповідальність» (КСЕВ) відбувається ще з початку ХХ ст. За цей час, концепція КСЕВ суттєво еволюціонувала та набула значного поширення від поодиноких випадків до системного впровадження у більшості сфер діяльності. Не виключенням є і фінансовий сектор, де КСЕВ має суттєвий вплив на стратегію діяльності фінансових установ. Глобальна фінансова криза змістила акцент у стратегії діяльності установ фінансового сектору у бік посилення відповідальності перед регуляторами та споживачами фінансових послуг; прийняття ЦСР – у бік посилення відповідальності перед усіма стейкхолдерами.

На міжнародному та національному рівні напрацьовано ряд нормативних документів та стандартів, які регламентують функціонування механізмів КСЕВ установ фінансового сектору. Серед ключових вимог, що носять загальний, крос-секторний характер можна назвати 10 Принципів Глобального договору ООН (United Nations Global Compact (UNGC)) [33], підписантами якого є більшість з провідних фінансових інституцій. Міжнародна організація зі стандартизації пропонує використовувати стандарт ISO 26000:2010 «Настанова з соціальної відповідальності» [29], в межах якої розкриваються всі аспекти соціальної відповідальності суб'єктів господарювання будь-якої сфери діяльності, починаючи від трактування понять, розкриття принципів концепції та ключових її аспектів й закінчуючи рекомендаціями щодо впровадження соціальної відповідальності й прикладами основних успішних практик. Також, достатньо широко вживаними є наступні стандарти розкриття інформації та взаємодії зі стейкхолдерами: GRI (система стандартизації соціальної звітності на базі триєдиного підходу концепції сталого розвитку) [33], AA1000 series (сукупність

рекомендацій та принципів підготовки соціальних звітів на базі діалогу зі стейкхолдерами; ключові принципи: всеосяжності, суттєвості, реагування) [30]. Серія стандартів SA 8000 призначена для сертифікації організацій у сфері трудових відносин) [32].

Специфічними для установ фінансового сектору є настанови, керівництва та програмні документи Принципів відповідального інвестування (United Nations-backed Principles for Responsible Investment (PRI), Принципи Екватора (Equator Principles), Ініціативи бірж зі сталого розвитку (Sustainability Stock Exchanges Initiative – SSEI), Програми ООН з фінансування захисту навколишнього середовища (the United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP-FI), Конференції ООН з торгівлі та розвитку (the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), Світової федерації бірж (World Federation of Exchanges).

Зокрема, у документах двох останніх організацій міститься чітке визначення ролі бірж у забезпеченні сталого розвитку. На думку фахівців WFE, біржі створюють інформаційні продукти та послуги для інвесторів, що працюють з урахуванням ESG – критеріїв; впроваджують ESG – стандарти серед лістингових компаній; формують спеціалізовані ринки для нішових інвестицій у сталий розвиток (Specialised markets for specific sustainable investment niches) [67]. Подібне бачення представлено і у документі WFE та ЮНКТАД від 2017 р. «Роль фондових бірж у популяризації економічного зростання та сталого розвитку» (WFE and UNCTAD, 2017 «The Role of Stock Exchanges in Fostering Economic Growth and Sustainable Development») [68] – роль бірж у досягненні орієнтирів сталого розвитку зводиться до підтримки кращої практики управління у бізнес-колах (good governance in business practices and the second) та сприяння сталим інвестиціям (investment in sustainable development).

На національному рівні механізми КСЕВ установ фінансового сектору деталізовано:

– на рівні законодавчих актів: Акт реформування сектору фінансових послуг (Австралія, 2010) [69], Закон про економіку сталого розвитку (Іспанія,

2010), Акт Дода-Френка [70], Акт захисту інтересів інвесторів, Регламент S-K (США, 2010).

– загальних документів: Керівництво з екологічного менеджменту для фінансових установ (Бангладеш, 2011) [71]; Керівництво з КСЕВ для фінансових установ (Китай, 2009), Кодекс підзвітності (Великобританія, 2010) [72], Кодекс корпоративного управління для інвесторів (Німеччина, 2005) [73];

– адресних (на користь певної групи установ) документів: Кодекс для інституційних інвесторів (Малайзія, 2014) [74].

На рівні Європейської Комісії планується внесення змін та поправок у ряд фінансових Директив (UCITS Directive 2009/65/EC, the AIFM Directive 2011/61/EU, the MiFID II Directive 2014/65/EU, the Solvency II Directive 2009/138/EC and the IDD Directive 2016/97) у контексті того як компанії з управління активами, страхові компанії, інвестиційні чи страхові радники інтегрують у свої організаційні вимоги, операційні умови та ризик-менеджмент фактори сталого розвитку [75]. Серед інших пропозицій в межах Плану дій із фінансування сталого розвитку в ЄС варто назвати:

– розробку концептуальної основи класифікації та таксономії видів діяльності, як можуть бути класифіковані як сталі (environmentally sustainable economic activity);

– пропозицій з регулювання розкриття інформації щодо сталих інвестицій і ризиків сталого розвитку (sustainable investments and sustainability risks) до Directive (EU)2016/2341, які включають розкриття інформації учасниками фінансових установ щодо інтегрування ними ESG критеріїв у процес прийняття рішень;

– пропозиції щодо розробки порівняльних бенчмарків щодо вуглецевого сліду інвестицій (carbon footprint of investments) [75].

Роль КСЕВ для установ фінансового сектору досить часто аналізується науковцями у географічному аспекті.

Особливості КСВ у фінансовому секторі окремих країн вивчаються такими вченими, як Мд. Хабіб-Уз-Заман-Ханом у роботі «Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) звітності: дослідження окремих банківських компаній у

Бангладеші» [86] про КСВ в банківському секторі Бангладешу. Також О. С. Декер [87] розповідає про корпоративну соціальну відповідальність та структурні зміни фінансових послуг Великобританії. Ерік У. К. Цанг [88] провів дослідження щодо КСВ в Сінгапурі, а М.К. Бранку [89] про КСВ в португальських банках. З.А. Арібі [90] вивчав розкриття інформації про КСВ у ісламському світі, і Джозеф К. Ачау [91] провів дослідження «Корпоративна соціальна відповідальність в банківській системі Нігерії». Е. Мірфазлі [92] вивчав розкриття інформації про КСВ за допомогою щорічних звітів публічних компаній, зареєстрованих на фондовій біржі Індонезії, і Л. І. Чжен [93] вивчав КСВ у Шанхаї.

В межах видового аспекту у порівнянні з іншими установами фінансового сектору, зокрема біржовими організаціями, банки демонструють слабші зусилля у просуванні ініціатив та цілей сталого розвитку засобами КСВ. Використовуваний ними механізм КСВ зосереджений переважно на екологічному вимірі сталого розвитку – ресурсо- та енергоефективності банків.

Разом з тим, банки мають визначальну роль в усьому фінансовому секторі та в економіці в цілому М.М.Хан та М. Фаші [24]. Незважаючи на те, що в загальному уявленні банки виступають організаціями, повністю орієнтованими на отримання та максимізацію прибутку, імплементація заходів КСВ має позитивний вплив не лише на репутацію фінансової установи (Йен Ті Х. Тран, 2014 [25], М.Дж. Соана, 2011 [28], Ф.Дж.Форкадел та Е. Арасіл, 2017 [41], М.К.Бранко та Л.Л.Родрігес, 2006 [45], а й на фінансову результативність та ефективність діяльності банків (Васильєва Т.А. та Ласукова А.С., 2013 [26], К.Джалілов та ін., 2015 [27], Л.Сан-Хосе та ін., 2011 [43], К.Карнавал і М. Маззука, 2014 [44]). Прозорість банківського, як і будь-якого іншого виду бізнесу є одним із найголовніших пріоритетів, що тісно корелює з концепцією сталого розвитку та досягнення його Цілей.

Поряд із зазначеним, провідними фахівцями та науковцями світу використовуються різні економіко-математичні методи та моделі для оцінювання впливу механізму КСВ на діяльність фінансових установ та їх опосередкованого впливу на досягнення сталого розвитку.

Такий вплив аналізується в межах трьох можливих варіантів встановлення відносин:

- негативний вплив, що ґрунтується на теорії корпоративного егоїзму М. Фрідмана [39], який наголошує на необхідності максимізації прибутку;
- позитивний вплив, виходячи із значних напрацювань провідних вчених та фахівців, а також емпіричних досліджень;
- нейтральний / відсутній зв'язок [28].

Дослідженню впливу КСВ на різні аспекти банківського бізнесу присвятили свої роботи багато вчених. Зокрема, Б. Шолтенс [35] декларує позитивний та значимий зв'язок між КСВ та фінансовою результативністю, а також розміром банку, аналізуючи соціально-відповідальну (етичні кодекси, звіти про КСВ, управління навколишнім середовищем, відповідальність за фінансові продукти, соціальна поведінка) діяльність 32 міжнародних банків трьох великих регіонів – Європи, Північної Америки та Азіатсько-тихоокеанського регіону. Банки як фінансові посередники та їх основні функції, такі як ціноутворення та оцінка фінансових активів, моніторинг позичальників та управління фінансовими ризиками досліджували Б.Шолтенс [35], К. Джалілов та інші [27]).

Позитивний зв'язок між фінансовими результатами діяльності банків (рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, чистий процентний дохід та непроцентний дохід) та КСВ було емпірично підтверджено у праці М.В.Ву і Ч.Х.Шена [36] для 162 банків із 22 країн світу.

Цікаве дослідження взаємозв'язку між соціальною та фінансовою складовими діяльності банків провели вчені С.Ю. Ахмед з колегами [37]. На першому етапі було проведено опитування щодо ефективності заходів КСВ в банках, за результатами якого вчені розділили усі банки на соціально-активні та соціально-нейтральні. На другому етапі було проаналізовано фінансовий стан банків – представників кожної групи та визначено ефективність їх діяльності (на базі показників ROA, ROE, EPS and P / E ratio). В результаті побудови моделі було зроблено такі висновки: соціально-активні банки мають кращі показники фінансової ефективності діяльності, ніж соціально-нейтральні.

Схоже дослідження було проведено Дж.Павулік, М. Собекова Майккова, Т. Тиква та М. Червінка [38] для банківського сектору Чеської Республіки.

Окремим напрямом дослідження ролі КСВ банків є вивчення її впливу на традиційні банківські операції та стратегію ведення діяльності (М.Джекен і Дж.Боум [59]), встановлення специфічних для сфери сталого розвитку бенчмарків, які створюють орієнтири для цієї діяльності (О.Вебер [60]), її ролі у підтримці фінансової стабільності (М. Дж. Ніето [76]), напрямів глобального регулювання сталого розвитку за допомогою найбільших банків світу (Дж.М. Конлей, С.А. Вільямс [77]) та центральних банків.

У загальному підсумку, більшість емпіричних досліджень впливу КСВ на діяльність банків з фінансування сталого розвитку можна узагальнити в межах таких напрямків: 1) дослідження впливу процесу імплементації КСВ-заходів в діяльність банку на зміну стратегічних орієнтирів та побудову / трансформацію різних стратегій ведення бізнесу (А.Калабрезе і Ф.Ланціоні [46], М.Портер та М.Крамер [47]; С.Сен та К.Батачара [48]); 2) аналіз взаємозв'язку КСВ та фінансових результатів діяльності банків (К.Джалілов та інші [27]; М. Дж.Соана [28]; Б.Шултенс [35]; М.В. Ву та Ч.Х.Шен [36]; С.Ю,Ахмед та ін.. [37]; Дж.Паулік та інші [38]; Е. Брокердо та інші [40]); 3) вплив КСВ на відносини зі стейкхолдерами (К.Батачара та інші [49]; Т.М.Джонс [50]; С.Шарма та Х.Вреденбург [5150]; Л.Дам та Б.Шольтенс [52]), 4) впливу механізму КСВ на фінансування банками інвестицій у сталий розвиток (Ч.Х.Шен [36]; О. Вебер [60]; М. Дж. Ніето [76]; Дж.М. Конлей та С.А. Вільямс [77]).

Дослідження ролі бірж як найбільших посередницьких організацій, що формують ринкове середовище для реалізації інвестиційних можливостей зі сталого розвитку у працях науковців представлено не так широко, як банківських установ. Аналізовані праці можна згрупувати за окремими напрямками. По-перше, вивчення значення бірж у подоланні ринкових екстерналій, підвищення рівня прозорості та розкриття інформації відносно ESG критеріїв для прийняття більш обґрунтованих інвестиційних рішень зроблено Т.Муклебуст [53], проведення оцінки значення бірж у підтримці ініціатив зі сталого розвитку за допомогою Sustainability Support Index зроблено

М. Каліновскім [54]; у забезпеченні належного рівня корпоративного управління за К. Хансом та А. Аміко [58]. По-друге, вивчення ролі бірж у забезпеченні ефективності ринкових трансформацій, конвергенції ринків у праці Е.Шульца з колегами [55], у забезпеченні економічного зростання та надходження іноземного капіталу за С.А. Разою та С.Т. Джавейдом [56], перспектив розвитку біржового середовища у країнах що розвиваються з урахуванням викликів сталого розвитку у праці С. Клаесенса з колегами [57].

Таким чином, серед наукових джерел є пріоритетним дослідження впливу банків на сталий розвиток у контексті їх власної ефективності та підтримання фінансової стійкості через механізми КСВ, врахування нових інвестиційних можливостей та їх особливостей у стратегії і тактиці у їх діяльності; у той час як вплив бірж аналізується через створення кращих ринкових практик та можливостей для прийняття інвестиційних рішень з урахуванням ESG – критеріїв. Однак, слід зауважити, що більшість аналізованих праць не містить огляду ролі КСВ установ фінансового сектору після прийняття ЦСР у 2015 році, що потребує окремого дослідження. Особливості реалізації механізму КСВ установами у фінансовому секторі передусім визначаються інформаційними очікуваннями та запитами їх ключових стейкхолдерів, специфічних для вказаного сектору. Серед основних стейкхолдерів установ фінансового сектору доцільно виділити наступні: зовнішні (клієнти, центральні банки, інші фінансові регулятори, інші банки, спілки, некомерційні організації, органи державної влади) та внутрішні (акціонери, менеджмент, персонал). Врахування фінансовими установами у своїй стратегії КСЕВ та розкриття інформації про найбільш суттєві запити цих стейкхолдерів є основою ефективного діалогу та функціонування механізму КСЕВ. Разом з тим, традиційні очікування стейкхолдерів щодо відповідальної поведінки банків та бірж суттєво змінюються у контексті прийняття 17 ЦСР ООН, конкретизованих у 169 таргетах.

Дослідження найбільш суттєвих запитів та очікувань стейкхолдерів установ фінансового сектору було здійснено Global Reporting Initiative (GRI (2013) [82], яка виділяє понад 2800 тематичних напрямів у 52 секторах економіки. GRI, Глобальним договором ООН та Всесвітньою радою підприємців

зі сталого розвитку (GRI (2016) визначено 834 рекомендованих індикаторів щодо найбільш суттєвих запитів стейкхолдерів про прогрес у досягненні ЦСР різними установами, у тому числі й фінансового сектору. (GRI (2016) [78]. Поряд з цим, визначення переліку найбільш релевантних ЦСР для діяльності у сфері КСЕВ фінансових установ, зокрема банків і бірж залишається дискусійним питанням. Аналіз двох названих документів GRI дозволив провести відбір пріоритетних цілей для фінансових установ з їх градацією на дві категорії – ЦСР, імананетні внутрішній діяльності таких установ, та ЦСР, пов’язані з наданням фінансових послуг та реалізацією фінансових продуктів (табл. 1.4 та 1.5)

Таблиця 1.4. – Найбільш релевантні ЦСР, пов’язані з наданням фінансових послуг та реалізацією фінансових продуктів фінансовими установами та їх вплив на механізм КСЕВ

Ціль	Таргет	Запити стейкхолдерів	Вплив на механізм КСЕВ
1 Подолати бідність у всіх формах	1.4 До 2030 року забезпечити, щоб усі чоловіки та жінки, мали рівні права на економічні ресурси, включаючи ресурси, відповідні нові технології та фінансові послуги, включаючи мікрофінансування	Доступ до фінансових ресурсів та послуг	Вплив на розвиток ініціатив з фінансування малих та середніх підприємств, фінансової грамотності населення
		Захист прав споживачів фінансових послуг	Підзвітність споживачам

Ціль	Таргет	Запити стейкхолдерів	Вплив на механізм КСЕВ
8 Сприяння інклюзивному та стабільному економічному зростанню, зайнятості та гідній праці для всіх	8.1 Підтримувати економічне зростання на душу населення відповідно до національних умов та, зокрема, щонайменше на 7 відсотків зростання валового внутрішнього продукту в найменш розвинених країнах	Інвестиції спільноти Відповідальне інвестування	Демонструє роль установи у забезпеченні розвитку на місцевому рівні, врахування запитів громад та реалізацію інвестиційної стратегії з урахуванням ESG – критеріїв
10 Зменшити нерівність всередині країни та між країнами	10.5 Поліпшення регулювання та моніторингу світових фінансових ринків та інститутів та посилення імплементації таких положень	Стійкість фінансового сектору	Врахування впливу системних ризиків великих банків та бірж, «too big too fall», забезпечення платоспроможності та підзвітності фінансових установ перед регуляторами різних рівнів та громадськістю
13 Вживати термінових заходів для боротьби зі зміною клімату та його впливу	13.1 Зміцнення стійкості та адаптації до ризиків, пов'язаних із кліматом, та стихійних лих у всіх країнах 13.3 Покращення якості освіти, підвищення обізнаності та людські та інституційні можливості щодо пом'якшення наслідків зміни клімату, адаптації, зменшення впливу та раннього попередження.	Екологічний та соціальний вплив фінансових продуктів, інвестицій та послуг, підтримка національної політики зі сталого розвитку (банки, біржі), створення нових ринків фінансових продуктів, спрямованих на підтримку сталого розвитку (біржі)	Вплив ESG – критеріїв та наслідків зміни клімату на оцінку ризиків та стратегію КСЕВ діяльності, бізнес стратегію, підзвітність перед акціонерами

Ціль	Таргет	Запити стейкхолдерів	Вплив на механізм КСЕВ
17 Активізація глобального партнерство для сталого розвитку	17.16: Підвищити глобальне партнерство для сталого розвитку, доповнене партнерствами з багатьма зацікавленими сторонами, які мобілізують та обмінюються знаннями, досвідом, технологіями та фінансовими ресурсами для підтримки досягнення цілей сталого розвитку у всіх країнах, зокрема країнах, що розвиваються	Створення партнерств та мереж, обмін досвідом, знаннями та ресурсами	Налагодження ефективних комунікацій в межах партнерства стейкхолдерів щодо досягнення ЦСР

Джерело: складено авторами на основі SSE (2015) [7978].

Таким чином, найбільш релевантними для операційної практики банків і бірж є ЦСР 5 та 12; для фінансування сталого розвитку – ЦСР 1, 8, 10, 13, 17. Інкорпорація вказаних цілей у діяльність установ фінансового сектору потребує не лише активізації механізму їх КСЕВ у вказаних таргетами напрямках, але й докорінної перебудови усіх бізнес-процесів та переорієнтації їх загальної стратегії на засадах сталого розвитку.

Таблиця 1.5. – Найбільш релевантні ЦСР, пов'язані з внутрішньою діяльністю фінансових установ, та їх вплив на механізм КСЕВ

Ціль	Таргет	Запити стейкхолдерів	Вплив на механізм КСЕВ
5. Гендерна рівність	5.5 Забезпечення повної та ефективної участі жінок та рівних можливостей для лідерства на всіх рівнях прийняття рішень у політичному, економічному та громадському житті.	Сприяння гендерній різноманітності на рівні правління установ Забезпечення рівного доступу жінок та дівчат до фінансових продуктів та послуг	Вплив КСЕВ діяльності у контексті забезпечення підзвітності споживачам та керівному складу

Ціль	Таргет	Запити стейкхолдерів	Вплив на механізм КСЕВ
12. Відповідальне споживання та виробництво	12.6 Заохочення компаній, особливо великих та транснаціональних компаній, впроваджувати ініціативи сталого розвитку та інтегрувати інформацію про них у свій цикл звітування	Розкриття повної та достовірної інформації про діяльність з прогресу у досягненні ЦСР	Власна інформаційна прозорість та діалог зі стейкхолдерами (всі групи) в межах КСЕВ-діяльності
		Формування ринкових бенчмарків (індексів сталого розвитку) та вимог щодо розкриття інформації лістинговими компаніями (біржі), позичальниками (банки)	Просування принципів прозорості серед клієнтів

Джерело: складено авторами на основі SSE [79] та [80].

З урахуванням цього, до пріоритетних напрямів реалізації механізму КСЕВ банківських установ, спрямованого на досягнення ЦСР, пов'язаних з наданням фінансових послуг та реалізацією фінансових продуктів, можна віднести:

- Сприяння фінансовій грамотності та обізнаності, фінансовій освіті, формування інформаційного поля взаємодії стейкхолдерів;
- Надання якісних фінансових продуктів та послуг, встановлення прозорих та справедливих умов їх надання для малозабезпечених фізичних осіб, умов мікrokредитування для осіб з обмеженими можливостями (для фізичних осіб); створення сприятливого режиму кредитування для малих та середніх підприємств з урахуванням ESG – критеріїв;
- Формування стандартів здійснення кредитування для широкого кола клієнтів з урахуванням ESG – критеріїв та принципів відповідального інвестування, сприяння «зеленим» та «енергоєфективним» позикам.

Зазначені напрями впливу КСЕВ є передусім специфічними для фінансової діяльності банківських установ та створюють додаткові переваги та позитивний вплив на їх фінансово-економічну ефективність, як зазначено у ряді праць науковців. Серед таких напрямів Міжнародна фінансова корпорація називає зниження вартості залучення капіталу, підвищення цінності банківського

бренду, рейтингу платоспроможності банку та поліпшення умов страхування банківських ризиків [81].

Якщо зазначені пріоритетні напрями досягнення ЦСР є спільними для банків і бірж, то напрями досягнення цілей, пов'язаних з внутрішньою діяльністю фінансових установ, зокрема підвищення прозорості та висвітлення КСЕВ - діяльності дещо різняться.

Звітування зі сталого розвитку банківськими установами носить суто репутаційний, персоналізований характер, а самі звіти – адресовані певному колу стейкхолдерів чи розкривають прогрес у досягненні банком певних ЦСР.

У той же час біржові установи використовують звітність зі сталого розвитку, формування ринкових бенчмарків та індексів сталого розвитку передусім для формування лістингових умов для емітентів, а не лише для висвітлення власної діяльності.

Консолідація вказаних напрямів впливу КСЕВ біржових установ на фінансування сталого розвитку у 2009 р. була оформлена у вигляді SSEI, створеної ЮНКТАД, Глобальним договором ООН, Фінансовою ініціативою Програми з навколишнього середовища ООН (UNEP FI) та Принципами відповідального інвестування ООН (PRI). Наприкінці 2017 р. ця ініціатива налічує 65 провідних бірж світу, з них 38 створили ESG – індекси (близько 100 індексів сталого розвитку – найбільш відомий Dow Jones Sustainability Index), 32 – надають керівництва з урахування ESG – факторів учасникам торгів, 18 – проводять тренінги з посилення якості корпоративного управління, інкорпорації соціальних та екологічних критеріїв у діяльність лістингових компаній, 12 – враховують ESG – фактори у правилах лістингу (Hong Kong Stock Exchange, Singapore Stock Exchange), 11 – забезпечують підтримку лістингу «зелених облігацій» (номінальна вартість яких постійно зростає та на початку 2017 р. становила 180 млрд. дол. США).

Не зважаючи на масштабність трансформацій КСЕВ та бізнес-діяльності, які мають здійснити установи фінансового сектору на шляху до сталого розвитку з урахуванням вказаних новацій, з кожним роком їх кількість неухильно зростає (рис. 1.6). Розкриття інформації з КСЕВ та прозорість діяльності установ є

важливим аспектом функціонування їх КСЕВ механізму. За даними GRI у 2016 році кількість нефінансових звітів (звітів зі сталого розвитку) банків, бірж, компаній з управління активами та інших установ фінансового сектору становила 970 у глобальному вимірі. Це майже у 162 рази більше, ніж у 2000 році, коли вперше 6 фінансових установ розмістили подібні звіти.

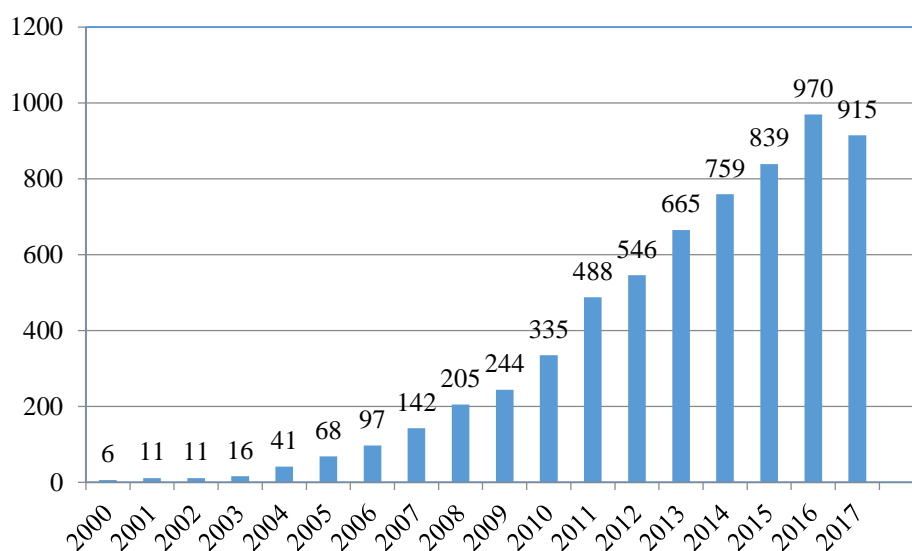

Рисунок. 1.6 – Кількість звітів зі сталого розвитку установ фінансового сектору у 2000-2017 рр. за даними GRI, одиниць

Джерело: розроблено авторами на основі бази даних GRI SDD [82].

Кількість звітуючих установ фінансового сектору, які впроваджують цінності сталого розвитку у свою діяльність та механізм КСЕВ неухильно збільшується з року в рік, демонструючи щорічний середній темп росту 34,4%. Це свідчить про постійне збільшення кількості установ, що прагнуть підвищити свою прозорість щодо прогресу у досягненні Цілей розвитку тисячоліття (до 2015 р.) та ЦСР (після їх прийняття у 2015 р.).

Разом з тим, найбільш суттєве зростання кількості звітуючих фінансових установ – на 46,0 % спостерігалось не після 2015 р., а у 2010-2011 рр.

Причинами такої динаміки кількості звітів можна назвати такі:

- перебудова діяльності з урахування ЦСР та розкриття її у звітах зі сталого розвитку має певний лаг;

– активізація зусиль установ фінансового сектору у поданні звітів зі сталого розвитку після глобальної фінансової кризи 2007-2009 рр. пояснюється як появою більш жорстких регуляторних вимог до прозорості та розкриття інформації такими установами, так і формуванням ними нових, більш конкурентоспроможних стратегій.

Деяке скорочення кількості звітів зі сталого розвитку установ фінансового сектору (на 5,7%) у 2017 р. пояснюється певним часовим лагом в оприлюдненні таких звітів, а також можливим дворічним циклом звітування установ.

Крім аналізу динаміки, аналіз регіонального зрізу кількості звітів зі сталого розвитку, поданих установами фінансового сектору у 2000-2017 рр. (таблиця 1.6) дозволяє підтвердити наявність висхідного тренду цього показника за усіма 6 регіонами світу.

Зокрема, суттєве зростання кількості звітуючих установ в Африканському регіоні у 2011 році обумовлене прийняттям Johannesburg Stock Exchanges (ПАР) обов'язкового подання звіту зі сталого розвитку (інтегрованого звіту) лістинговими компаніями. Суттєві поживлення у звітуванні фінансових установ в Азіатському регіоні у 2011 та 2013-14 рр. спричинені прийняттям Керівництва з екологічного менеджменту для фінансових установ (Бангладеш, 2011); Керівництва з КСЕВ для фінансових установ (Китай, 2009) та Кодексу для інституційних інвесторів (Малайзія, 2014).

Зазначені документи також суттєво посилюють вимоги щодо прозорості КСЕВ-діяльності установ фінансового сектору. Установи фінансового сектору країн Європи демонструють зростання публікаційної активності щодо звітів зі сталого розвитку у 2011-12 рр. та 2014-16 рр., що обумовлене оновленням Стратегії ЄС щодо КСЕВ на 2011-2014 рр. [83], а також прийняттям Директиви 2014/95/EU [84]. Зазначені документи значно розширюють перелік звітуючих установ, зокрема й серед суб'єктів громадського інтересу (public interest entities), до яких належать банки та біржі.

Таблиця 1.6 – Кількість звітів зі сталого розвитку, поданих установами фінансового сектору у 2000-2017 рр., одиниць

	Африка	Азія	Європа	Латинська Америка та Кариби	Північна Америка	Океанія
2000	0	2	2	1	1	0
2001	0	1	8	1	1	0
2002	0	2	5	1	1	2
2003	3	1	7	1	3	1
2004	8	1	21	2	5	4
2005	8	2	42	4	6	6
2006	9	6	56	7	10	9
2007	6	20	82	13	13	8
2008	14	31	111	20	21	8
2009	14	47	123	30	20	10
2010	16	68	160	52	26	13
2011	64	105	193	68	45	13
2012	48	128	209	93	52	16
2013	54	166	248	113	63	21
2014	55	212	284	121	63	24
2015	55	247	297	148	68	24
2016	112	291	324	144	72	27
2017	133	325	272	137	42	6

Джерело: розроблено авторами на основі бази даних GRI SDD [82].

З поміж інших регіонів, найбільш суттєве зростання у звітах установ фінансового сектору країн Північної Америки спостерігалось у 2011 році з огляду на масштабну реформу фінансового сектору у відповідь на наслідки іпотечної та глобальної фінансової кризи (Акт Дода-Френка, Акт захисту інтересів інвесторів, РегламентS-K (США, 2010).

В Україні питання розкриття інформації про КСЕВ діяльності лише починають набувати актуальності. За 2000-2017 рр. двома банками (Платинум Банк, Юнікредіт Банк) оприлюднено лише 9 звітів зі сталого розвитку. На рівні Національного банку України питання запровадження та регулювання КСЕВ – механізмів в банківській системі України з 2014 року перебуває на рівні консультацій. Зокрема, Національний банк України запропонував банкам розглянути можливість перегляду умов сплати зобов'язань за кредитними договорами, що укладені з особами, призваними на військову службу, а саме, можливість розроблення програм сприяння в погашенні основного боргу та

сплаті відсотків, не нарахування штрафних санкцій за несвоєчасне виконання боргових зобов'язань [85].

Організатори біржових торгів на фондовому ринку України поки що залишаються осторонь ініціатив з фінансування сталого розвитку, насамперед через його депресивний стан. Жодна з українських бірж поки що не приєдналася до SSEI.

Необхідність залучення значних за обсягом фінансових ресурсів для фінансування ЦСР ООН та подолання наслідків змін клімату потребує переосмислення ролі установ фінансового сектору та їх КСЕВ механізмів та забезпечення інтеграції ESG- критеріїв у практику прийняття інвестиційних рішень у фінансовому секторі, врахування нових інвестиційних можливостей та розробки нових інвестиційних продуктів, подолання інформаційної асиметрії між учасниками інвестиційного процесу.

Ця роль знаходиться в межах широкого правового поля, до якого входять як міжнародно визнані крос-секторні так і специфічні для фінансового сектору стандарти і рекомендації з КСЕВ, а також національні регуляторні документи. Більшість з останніх була прийнята з метою подолання наслідків глобальної світової фінансової кризи та забезпечення стійкості фінансового сектору.

У академічних колах переважає дослідження впливу банків на сталий розвиток у контексті їх власної ефективності та підтримання фінансової сталості через механізми КСЕВ. Вплив КСЕВ бірж науковці трактують з позиції створення середовища для прийняття інвестиційних рішень з урахуванням ESG – критеріїв.

Систематизація світового досвіду реалізації механізму КСЕВ установами фінансового сектору дозволила виділити такі ключові напрями його впливу на фінансування найбільш релевантних ЦСР та їх таргетів (1, 5, 8, 10, 12, 13, 17) як: забезпечення стійкості та ефективності через механізми КСЕВ з опосередкованим впливом на фінансову стабільність та досягнення сталого розвитку, формування нових інструментів, методів та технологій фінансової підтримки ЦСР – в основному банки; мінімізація інформаційної асиметрії у прийнятті рішень інвесторами з урахуванням ESG – критеріїв, формування

взірцевих практик розкриття інформації лістинговими компаніями та ринкових бенчмарків – здебільшого біржі.

При цьому запропоновано градацію вказаних ЦСР з урахуванням ключових запитів стейкхолдерів установ фінансового сектору та їх впливу на КСЕВ механізм: ЦСР, імананетні внутрішній діяльності таких установ, та ЦСР, пов'язані з наданням фінансових послуг та реалізацією фінансових продуктів.

Інкорпорація вказаних ЦСР у діяльність установ фінансового сектору потребує докорінної перебудови усіх бізнес-процесів та переорієнтації їх загальної стратегії на засадах сталого розвитку. Однак такі масштабні завдання при цьому не зупиняють фінансові установи. Їх кількість з урахуванням оприлюднених звітів зі сталого розвитку зростає в середньому на третину як по рокам, так і в регіональному розрізі. Окремі значні зростання звітів зі сталого розвитку по регіонам світу обумовлені інституційними реформами банківської системи чи біржового сектору тієї чи іншої країни.

В Україні відсутні системні заходи щодо сприяння розвитку КСЕВ у фінансовому секторі, що не дозволяє використати його потенціал для фінансування національних завдань з досягнення ЦСР.

1.2.2 Відповідальне інвестування як основа фінансування розвитку національних природних та індустріальних парків

Як індустріальні парки, так і національні природні парки є одними з найбільш ефективних варіантів організаційного вирішення проблеми залучення «зелених» і соціально-відповідальних інвестицій в економіку країни. При цьому, якщо національні парки власне й створені для того, щоб сприяти екологічно збалансованому розвитку, то головне призначення промислових парків пов'язане передусім із підвищенням економічної ефективності залучення інвестицій у різні напрямки підприємницької діяльності (її соціальні та екологічні аспекти при цьому можуть мати другорядне значення). Проте таке бачення ролі вказаних парків є лише його відправною точкою для їх розгляду. При більш ретельному

аналізі – розкривається весь організаційний потенціал паркових структур, особливо при їх посиленні реалізацією мережевого підходу.

В Україні на державному рівні вже зроблені значні зусилля для формування мережі індустріальних парків (згідно з пріоритетами інвестиційно-інноваційної політики Міністерства економічного розвитку і торгівлі України), яка все ж станом на початок 2018 року очікує значних інвестиційних вливань. Одночасно відбуваються процеси створення національних природних парків, про мережу яких поки що можна говорити на початковому рівні (в Україні близько 50-ти національних парків, проте зв'язки між процесами їх функціонування поки що розрізнені). При цьому формування мережі національних парків і розвиток мережі промислових парків – процеси, що проходять переважно відособлено один від одного. Втім, якщо ставити питання про об'єднання зусиль для досягнення Цілей сталого розвитку в Україні до 2030 року, доцільним є пошук та постійне розширення спільної площини, що виникне внаслідок перетину обох досліджуваних мереж. Йдеться про застосування єдиного управлінського підходу, згідно з яким функції стратегічного планування, стимулювання та моніторингу застосовуватимуться водночас до кожної з мереж або до однієї з них чи окремої складової мережі парків на засадах спільної соціально-екологічної відповідальності.

Питанням відповідального інвестування протягом останніх 20-ти років приділено все більше уваги. При цьому традиційно найбільш актуальним є питання щодо його ефективності. Так, у роботі Фенка А. Дж. Вегеменса, К. ван Копена та А.Мола [94] проведено аналіз нефінансових соціальних і екологічних критеріїв, які враховують акціонери при прийнятті інвестиційних рішень, тобто рішень щодо соціально-відповідальних інвестицій (socially responsible investment, SRI) у контексті їх мотиваційної дії та ефективності. Не менш важливим є теоретичне питання про зв'язок ідеї про відповідальне інвестування з концепцією корпоративної соціальної відповідальності. На думку Р. Спаркса та К. Ковтона [95], ідея SRI вже стала як «інвестиційна філософія», яку визнають і позитивно сприймають все більше різних інвестиційних інститутів. Поряд із цим, враховуючи швидкість еволюції ідеї про соціально-відповідальне

інвестування, наявна термінологічна, стратегічна та практична неоднорідність поглядів щодо SRI. В роботі Дж. Сандберга, К. Джуравле, Т. Хедестрем та Я. Хамілтон [96] ця неоднорідність пояснюється ідеологічними та культурними відмінностями поглядів сторін, які зацікавлені в SRI, що в свою чергу вимагає стандартизації підходів до розуміння відповідального інвестування, проте при врахуванні мотивів усіх стейкхолдерів. Світовий досвід застосування PRI узагальнено в роботі О. В. Музиченко [97].

Дослідженню інституційних, організаційних, законодавчих та інших аспектів індустриальних і, зокрема, еко-індустриальних парків як інструменту залучення інвестицій і підвищення конкурентоспроможності економіки України присвячено праці О. В. Марчишинець і С. М. Марчишинець [98], Л. А. Мусіної та Т. К. Кваші [99], М. Г. Казакової [100, с. 682–686] та ін. Соціально-економічні та екологічні питання, пов'язані з функціонуванням національних природних парків, зокрема, щодо розвитку в них туризму, викладені в роботах Т. Стевенс, Т. Мор та М. Марковскі-Ліндсей [101], Фунг-Лі Лов та Мей-Чін Ло [102] та ін.

Поряд із цим, питання розвитку мереж індустриальних і природних парків, зокрема, в контексті пошуку сумісних можливостей, потребують подальшого теоретичного обґрунтування на принципах відповідального інвестування.

Індустриальний парк є інноваційним напрямом сталого розвитку національної економіки та системи соціально-економічних відносин на рівні держави та її окремих територій. Відповідно до Закону України «Про індустриальні парки» [103] індустриальний парк є територією, що облаштована відповідною інфраструктурою та в межах якої зацікавлені суб'єкти господарювання можуть здійснювати свою діяльність у таких сферах, як переробна промисловість, науково-дослідна та інформаційна і телекомунікаційна діяльність. Формування та реалізацію державної політики щодо створення і функціонування індустриальних парків в Україні здійснює Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

Законодавчо визначена специфіка індустриальних парків [103; 104] полягає, по-перше, в тому, що землі парків є землями промисловими (при цьому земельні ділянки державної та комунальної власності в межах парку можуть

бути продані керуючій компанії та іншим учасникам діяльності в парку); по-друге, парк створюється на період щонайменше 30 років і площею від 15 до 700 га, а також на час включення до відповідного реєстру в його межах повинен бути відсутній цілісний майновий комплекс для виробництва продукції.

Промислові парки, створені за ініціативи органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, або юридичними чи фізичними особами, надають учасникам вигоди щодо економії на фінансових, людських та інших ресурсах для ведення бізнесу, а також щодо розширення можливостей забезпечення та підтримання бізнесу збоку керуючої компанії. При цьому досягається певний соціальний ефект, пов'язаний переважно зі створенням робочих місць на території розміщення промислових і наукових парків.

Станом на початок 2017 року в Україні ініційовано створення близько 40 індустріальних парків, 7 із яких знаходяться у приватній власності. Також планується створення нових індустріальних парків у Запорізькій, Закарпатській, Львівській, Миколаївській, Полтавській, Чернігівській та інших областях України, які разом із існуючими парками за умови надання підтримки з боку держави утворюють регіональну мережу індустріальних парків. При цьому державна підтримка передбачає співфінансування проектів створення інфраструктури індустріальних парків із місцевих бюджетів на рівні 10% від їх кошторисної вартості, а також звільнення від сплати ввізного мита за обладнання та матеріали, що не виробляються в Україні. Поряд із цим підтримка промислових парків органами місцевого самоврядування полягає в наданні пільг із земельного податку і податку на нерухоме майно для суб'єктів господарювання за умови врахування суспільних інтересів, згідно з програмними документами соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці [104].

Станом на перше півріччя 2017 року, на думку О. Терсіної [105], «українське законодавство рухається у напрямку надання преференцій та податкових пільг індустріальним паркам, їх ініціаторам, керуючим компаніям та учасникам, що підтверджується нормами діючих нормативно-правових актів та зареєстрованими у Верховній Раді законопроектами. Тому створення,

функціонування та участь у індустріальних парках набувають привабливості для інвесторів, які прагнуть мати надійне джерело прибутку та мінімум витрат...». На наш погляд, вказана позитивна тенденція має також ураховувати вектор соціально- та екологічно-відповідальної діяльності, що може бути відображено у спільному підході по відношенню і до промислових та наукових, і до національних природних парків.

Національні природні парки в Україні є складовою екологічної мережі, відповідно до Закону України «Про екологічну мережу України» [106]. Проте якщо говорити про існування чітко сформованої мережі саме національних парків (ураховуючи рівень інформаційних зв'язків, рівень громадського контролю та державного моніторингу, створення сприятливого інвестиційного клімату тощо), то можна зробити висновок про початковий характер функціонування такої мережі в Україні. Поряд із позитивною тенденцією до постійного збільшення загальної кількості національних парків, зв'язки між ними не стають міцнішими, а соціально- та екологічно-орієнтовані рішення не стають більш злагодженими, як і державна підтримка та обсяги інвестування. Зрушення загалом мають декларативний і початковий організаційний характер.

Взагалі залучення відповідальних інвестицій в українські національні парки вимагає поряд із відносною стабільністю їх фінансових результатів (табл. 1.7), відображення потенціалу їх екологічно- та соціально-орієнтованої діяльності.

При ретельному аналізі звітів вищезгаданих та інших парків з'ясовано наявність значних зрушень у бік зростання прозорості висвітлення їх виробничих процесів і управлінських функцій. Проте вкрай необхідними лишаються заходи щодо «...більш прозорої звітності зі сталого розвитку, яка враховує соціо-еколого-економічні аспекти діяльності та відповідає запитам стейкхолдерів у сучасних умовах» [109].

Таблиця 1.7 – Фінансові результати діяльності національних природних парків в Україні (на прикладі Галицького парку та парку «Сколівські Бескиди»), 2015–2017 рр.

Показники, грн	Галицький парк			Парк «Сколівські Бескиди»		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Доходи, у тому числі:	9129211	7582403	12345506	22732855	16713570	20611033
Бюджетні асигнування	4796708	5601479	9726973	14119900	9671430	10853300
Доходи від надання послуг (виконання робіт) та ін.	4332503	1980924	2618533	7623115	7042140	9757733
Витрати, у тому числі:	8693338	7006031	12624278	22549948	16168584	19607321
Витрати за виконання бюджетних програм	4796108	5601619	9726973	14776540	9671430	10853300
Витрати на надання послуг (виконання робіт) та ін.	3897230	1404412	2897305	6985913	6497154	8754021
Профіцит / дефіцит	+435873	+576372	-278772	+182907	+544986	+1003712

Джерело: узагальнено авторами на основі [107; 108].

Саме з огляду на вищезазначене, необхідним є подальший розвиток мережі індустріальних парків і завершення формування мережі національних природних парків на основі принципів відповідального інвестування [38] при посиленні їх ролі в сучасних процесах сталого розвитку в Україні (відповідно до Цілей сталого розвитку [111] – табл. 1.8).

Створення мережі промислових та національних природних парків, на наш погляд, в Україні можливе у середньостроковій перспективі за умови, по-перше, усвідомлення на всіх рівнях (від загальнодержавного – до локального та індивідуального) відповідальності за відсутність чи недостатність не стільки задекларованих, а, передусім, практично впроваджених заходів, що, по-друге, можливо при їх забезпеченні достатніми інвестиціями та спільною управлінською роботою – шляхом «функціонального перетину» (посилення координаційних і регулятивних дій як всередині системи менеджменту, так і відносно сукупності різномірних взаємозв'язків у зовнішньому середовищі

паркових мереж) стратегічного планування, стимулювання та моніторингу функціонування парків (табл. 1.9).

Таблиця 1.8 – Посилення ролі паркових мереж у досягненні Цілей сталого розвитку до 2030 року в Україні

Цілі	Зміст пропозицій щодо посилення ролі паркових мереж
Ціль 1. «Ні» – бідності»	Підвищення життєстійкості населення через розвиток інноваційних методів організації та виробництва продукції та робіт у напрямку задоволення первинних потреб індивідів, зокрема, в рамках надання соціально та екологічно-спрямованих туристично-рекреаційних послуг
Ціль 3. «Здоров'я та добробут – людям»	Підтримання здоров'я населення через поліпшення якості медичних і рекреаційних послуг при підвищенні платоспроможності шляхом забезпечення робочих місць із нормальним режимом роботи та достатньо високим рівнем винагороди
Ціль 7. «Доступна і “чиста” енергія»	Забезпечення можливості використання доступної та «чистої», а також безпечної енергії для всіх мешканців території, що прямо чи опосередковано пов'язана з мережами промислових і наукових парків
Ціль 8. «Гідна робота та економічне зростання»	Забезпечення безпечних умов праці відповідно до стандартів ISO 18000 та підвищення працездатності шляхом оптимізації режиму «робота – відпочинок», зокрема, у сфері наукової праці, що врешті призведе до помітного економічного зростання
Ціль 9. «Індустрія, інновації та інфраструктура»	Зростання кількості прикладних наукових досліджень, які об'єднані вектором сталого розвитку в усіх галузях національної економіки. Інновації мають розглядатися як об'єднувальний чинник розвитку паркових мереж
Ціль 11. «Стийкі міста та громади»	Збільшення доступності екологічно-орієнтованої оздоровчої рекреації через розгалуження мережі зелених місць відпочинку та модернізацію рекреаційної інфраструктури. А також розширення можливостей для проведення будь-яких соціальних і, зокрема, профспілкових заходів
Ціль 15. «Життя на землі»	Застосування комплексних інноваційних заходів щодо забезпечення збереження, відновлення та сприяння сталому використанню наземних екосистем, сталого управління лісами, зупинення втрати біорізноманіття тощо
Ціль 17. «Партнерство заради SDGs в Україні»	Реальне впровадження на території паркових мереж різних форм партнерства державного сектору, приватного бізнесу та громадських організацій із широким залученням досвіду міжнародного співробітництва задля досягнення Цілей сталого розвитку

Джерело: розроблено та узагальнено авторами на основі [103; 104; 106; 111].

Запропонований підхід покликаний посилити організаційно-управлінські та інвестиційні заходи щодо забезпечення виконання загальнонаціональної програми «Цілі сталого розвитку в Україні – 2030».

Таблиця 1.9 – Удосконалення функціонування паркових мереж відповідно до управлінських функцій згідно з Принципами відповідального інвестування

Принципи	Зміст удосконалення
1 Включення «екологічних, соціальних і державних» (ESG) питань в інвестиційний аналіз і процеси прийняття рішень	На етапі формування паркової мережі – закладення стратегічних пріоритетів її розвитку з визначенням масштабів і характеру інвестування; врахування соціально-екологічних критеріїв – при стимулюванні результатів роботи
2 Активна поведінка власників щодо включення ESG-питань у свою політику та практичні дії	Врегулювання питань власності на природні ресурси та рекреаційні об'єкти; зацікавленість та ініціативність власників щодо залучення «зелених» інвестицій
3 Забезпечення виконання заходів, на які спрямовуються відповідальні інвестиції	Забезпечення комплексного підходу – при моніторингу заходів щодо соціально-екологічної діяльності в паркових мережах; посилення рівня виконання за рахунок стимулювання, у тому числі цільового інвестування
4 Сприяння прийняття та поширення принципів PRI у всій інвестиційній сфері діяльності	Посилення ролі мережі промислових і національних парків в процесах ідеологізації та популяризації соціально-екологічної відповідальності як у політичній, так і в економічній сферах із широким залученням потенційних інвесторів
5 Співробітництво заради підвищення ефективності в реалізації PRI	Ідея та сумісне впровадження концепції «функціонального перетину» управлінських і виробничих процесів у спільному полі діяльності мережі промислових і мережі національних парків
6 Постійна робота над прозорістю звітності щодо соціально-екологічної діяльності та, зокрема, впровадження PRI	Розробка єдиного інформаційного ресурсу, в якому централізовано збираються та аналізуються (з широким оприлюдненням результатів) дані щодо будь-якої діяльності суб'єктів господарювання та всіх зацікавлених осіб у рамках функціонування та розвитку паркових мереж

Джерело: розроблено та узагальнено авторами на основі [103-106; 110].

Отже, можна зробити такі висновки: по-перше, обґрунтовано, що розбудова мереж індустріальних та національних природних парків в Україні є організаційно-територіальним економічним базисом для розгортання процесів інвестування на принципах соціально-екологічної відповідальності та, по-друге, для виконання стабілізаційної інтегруючої ролі в процесах сталого розвитку в Україні до 2030 року (передусім щодо підвищення життєстійкості населення завдяки розвитку інноваційних методів організації та виробництва продукції та робіт у напрямку задоволення первинних потреб).

По-третє, на основі функціонального підходу щодо розбудови паркових мереж розроблені рекомендації щодо вдосконалення функцій стратегічного

планування, стимулювання та моніторингу соціально-екологічної діяльності на території індустріальних і національних парків згідно з PRI. Зокрема, при прийнятті та реалізації рішень щодо інвестування парків слід орієнтуватися на фінансові, екологічні та соціальні показники та водночас відображення ролі та завдань держави, зокрема, щодо бюджетних асигнувань при проведенні інвестиційного аналізу. Такий інтегральний підхід має суттєві переваги порівняно з адитивним підходом, коли декларуються наміри щодо соціально-екологічних відповідальних заходів, проте при цьому не забезпечується зв'язок між процесами інвестиційного аналізу та прийняття рішень у сфері функціонування індустріальних і національних природних парків.

1.3 Особливості формування механізму КСЕВ у державному секторі економіки

Виконання норм Угоди про асоціацію з ЄС, наближення до вимог Стратегії «Європа – 2020» та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», що зорієнтовані на досягнення Цілей сталого розвитку ООН (ЦСР), транспонування Керівних принципів ООН та Принципів корпоративного управління ОЕСР та концепції сталого розвитку «розумних міст і розумних спільнот» у світлі реформи державного сектору економіки потребує дієвого механізму корпоративної соціально-екологічної відповідальності у ньому.

Обов'язковий характер норм, встановлених органами державної влади є запорукою реалізації обраної в країні моделі КСЕВ та особливостей використання тих чи інших інструментів її просування з урахуванням інтересів стейкхолдерів. Відтак державі відводиться важлива роль у забезпеченні формування механізму КСЕВ в межах паттернів її поведінки.

Більше того, державні компанії як стратегічно важливі та взірцеві для приватного сектору мають демонструвати додаткову прозорість та підзвітність у своїй діяльності з метою налагодження роботи такого механізму.

Невід’ємною складовою механізму КСЕВ в державному секторі економіки є муніципалітети, як локальні органи державної влади, відповідальність яких є основою багатостороннього діалогу стейкхолдерів задля досягнення ЦСР та просування ініціатив сталого розвитку.

Звідси випливає важливість запропонованого авторами рівневого підходу до дослідження механізму КСЕВ у державному секторі економіки, що актуалізується з відсутністю системних напрацювань у цьому напрямі в Україні.

Важливість проведеного дослідження обумовлена й тим, що кожній країні притаманні власні особливості формування стратегії і політики КСЕВ та ролі держави в її поширенні, рівень прозорості державних компаній, а також рівень відповідальності муніципалітетів є досить різним.

Огляд існуючої джерельної бази для дослідження механізму КСЕВ у державному секторі слід розглядати у двох площинах – з позиції стандартів і регуляторів, а також з погляду науковців.

На міжнародному рівні стандарт ISO 26000 [112] є взірцевим стандартом для побудови механізму спільного врегулювання КСЕВ між приватним та державним секторами і громадськістю. Разом з тим, саме активна державна політика щодо КСЕВ розглядається як основа побудови відносин між урядом та бізнесом за новими принципами [113].

У програмному документі Глобального договору ООН [114] діяльність урядів у сфері КСЕВ повинна зводитися до контролю та постановки задач перед підприємствами і банками для досягнення сталого розвитку та його Цілей. При цьому за Керівними принципами ООН саме державам відводиться особлива роль у захисті від порушення прав людини підприємствами державного сектору [114].

Політика ЄС включає в себе посилення прозорості КСЕВ та поширення передового досвіду, поліпшення та відстеження рівнів довіри до бізнесу, поліпшення процесів саморегулювання та спільного регулювання, підвищення ринкової винагороди за КСЕВ, покращення розкриття інформації про соціальну та екологічну інформацію компанії, подальша інтеграція КСЕВ в освіту, навчання та дослідження [115].

Таким чином, на рівні стандартів та програмних документів державі та державному сектору відводиться важлива роль у формуванні механізму КСЕВ.

На рівні академічних джерел комплексні дослідження державної політики в сфері просування КСЕВ проведено Дж. Кнудсеном, Дж. Муном, Р.Слагером – 22 країни ЄС [117]; Албарета та колеги – 15 країн ЄС [116].

У результаті обробки емпіричного досвіду врегулювання механізму КСЕВ на рівні державної політики Албарета та колеги [116] виділені наступні паттерни ролі держави: «партнерство» (країни Скандинавії, Нідерланди), «бізнес у громаді» (Ірландія, Великобританія), «сталій розвиток та громадянство» (країни Центральної Європи), «агора» (країни Середземномор'я). При цьому вказані паттерни відображають традиційні підходи до ведення бізнесу та співвідношення регулятивних повноважень бізнесу та держави у цих країнах [116].

Дж. Кнудсен, Дж. Мун, Р.Слагер [117] виділяють чотири типи політики у сфері запровадження КСЕВ (сприяння, полегшення, партнерство, мандат). Зазначені типи політики визначено у порядку зростання їх регулятивної сили.

У праці Стеура [113] виділено 5 груп інструментів впливу держави на поширення КСЕВ: юридичні, економічні, інформаційні, партнерські та гібридні інструментиполітики.

На рівні країн державна політика у сфері стимулювання механізму КСЕВ розглядається у працях Л. Хаворза і Дж. Фолтіс [120] – щодо природохоронної діяльності організацій державного сектору Польщі; Ф.Хінц [121] – щодо пріоритету побудови «гармонійного суспільства» засобами КСЕВ в Китаї та зокрема ролі державних компаній в цьому процесі; С.Вартіала [122] – щодо розгляду проблем з КСЕВ державних компаній Фінляндії; Б. Праново та ін. – щодо розгляду КСЕВ як синергії зусиль уряду, бізнесу та громади на прикладі Індонезії.

Отже, розгляду питань формування механізму КСЕВ, насамперед державних компаній, та ролі держави у процесах досягнення сталого розвитку і ЦСР засобами КСЕВ присвячена значна кількість праць, у тому числі й на прикладі окремих країн світу. Разом з тим, досвід України у просуванні ініціатив

КСЕВ не знайшов достатнього відображення. Систематизацію та порівняльний аналіз світового і вітчизняного досвіду формування механізму КСЕВ у державному секторі пропонуємо здійснювати на основі авторського підходу:

- з огляду на особливості реалізації державної політики у сфері КСЕВ;
- на рівні державних компаній як взірцевих для інших секторів економіки;
- на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування (муніципалітетів).

Соціальна відповідальність у найширшому розумінні – це відповідальність організації за вплив її рішень і дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки (Настанова із соціальної відповідальності ISO 26000 [112]).

Таке розуміння соціальної відповідальності у державному секторі економіки дозволяє розглядати її не лише на рівні державних компаній, але й різного роду організацій, які представляють органи виконавчої влади на локальному (регіональному) рівнях, зокрема муніципалітети.

Координація діяльності з запровадження принципів та механізмів КСЕВ на рівні державних компаній та муніципалітетів має розглядатися у контексті загальної державної політики зі сприяння відповідальній поведінці компаній в досягнення ЦСР.

Особливості та інструменти реалізації цієї політики визначаються прийнятою у країні моделлю та підходами до регулювання КСЕВ компаній, зокрема і державних. Так, в англосаксонській моделі (США, Великобританія) КСЕВ компаній є їх іманентним обов'язком, при цьому державі відведено наглядові функції з мінімальним регулюванням КСЕВ. На відміну від англосаксонської моделі, континентальна модель КСЕВ (ЄС) заснована на тісному діалозі компаній та їх стейкхолдерів, висока активність держави у регламентації механізму КСЕВ.

Водночас, рамкова політика держави щодо реалізації КСЕВ, незалежно від моделі, спрямована на підвищення конкурентоздатності економіки, її інвестиційної привабливості, ділової репутації у геополітичному просторі.

Світова практика в межах обох моделей напрацювала ряд механізмів та інструментів впливу на поширення КСЕВ компаній в межах державної політики її підтримки [123, 124]:

- Інформаційні інструменти щодо висвітлення сутності, ролі та взірцевих практик КСЕВ, соціальних та еко-лейблів;
- Навчальні, науково-дослідні та методологічні інструменти;
- Інструменти мультистейкхолдерського та крос-секторного партнерства стейкхолдерів різних рівнів;
- Інструменти стандартизації, оцінювання, звітування та незалежного підтвердження діяльності з КСЕВ;
- Економічні (податкові, преференційні) та правові інструменти стимулювання та підтримки розвитку механізмів КСЕВ.

Прийнята в країні модель КСЕВ та виділені в її рамках інструменти визначають особливості реалізації механізму КСЕВ на рівні компаній різних секторів та регламентується відповідними нормативними актами, зокрема:

- ПАР (Кінга (King III Code of Governance Principles), який визначає обов'язковий характер КСЕВ та розкриття інформації про неї для лістингових компаній;
- Франція (The Grenelle II Act), який визначає обов'язковий характер КСЕВ та розкриття інформації про неї для лістингових та великих компаній;
- Великобританія (The Companies Act) вимагає розкривати інформацію про емісію парникових газів окремими компаніями у річній звітності;
- Норвегія: обов'язковий характер КСЕВ та розкриття інформації про неї для компаній з державною часткою власності та лістингових компаній;
- Індія (Companies Act) обов'язковий характер КСЕВ та розкриття інформації про неї для лістингових компаній;
- Індонезія: обов'язковий характер КСЕВ та розкриття інформації про неї для лістингових компаній і товариств з обмеженою відповідальністю;
- Малайзія: обов'язковий характер КСЕВ та розкриття інформації про неї для компаній з державною часткою власності;

– Китай: обов'язковий характер КСЕВ та розкриття інформації про неї для державних та іноземних компаній.

Найбільш упорядкованим, на нашу думку, є правове поле КСЕВ в ЄС, формування якого розпочалося в 1995 році зі створення Європейської ділової мережі – КСЕВ (European Business Network – CSR Europe). До ключових документів, що визначають механізм КСЕВ європейських компаній слід віднести Зелену книгу ЄС (Green Paper) [125] Політику інтегрованого продукту (Integrated Product Policy) [126], Систему екологічного менеджменту (EMAS) [127], Європейську ініціативу з екологічної ефективності (EEEI) [128], Стратегію Європа -2020 [129]

Крім специфічних вимог щодо функціонування механізму КСЕВ в кожній країні, на сьогодні у міжнародній практиці налічується значна кількість стандартів різних рівнів (наднаціональних, міжнародних та національних організацій), якими регламентується КСЕВ організацій, що працюють в різних секторах економіки – державному, реальному, фінансовому. Серед найбільш відомих варто відмітити Глобальний договір ООН (UNGC) [130], Керівництво ОЕСР для транснаціональних компаній [131], ISO 26000 Настанова з соціальної відповідальності [112], Протокол щодо викидів парникових газів (GHG Protocol) [132], документи Ради зі стандартів розкриття інформації про зміни клімату (CDSB) [133], Стандарти та Керівництва GRI [134], Концептуальна основа інтегрованої звітності Ради з інтегрованої звітності (IIRC) [135], Стандарти залучення стейкхолдерів AA1000 SESAccountAbility [136] та ін.

Ці стандарти та документи є взірцевими як для приватних, так і для державних компаній та організацій, оскільки в універсальний спосіб регламентують процес функціонування механізму КСЕВ та забезпечення прозорості щодо прогресу у досягненні ЦСР різними організаціями, їх підзвітності основним групам стейкхолдерів.

Разом з тим, галузеву диверсифікацію в державному секторі економіки враховують ряд специфічних регуляторних документів у сфері КСЕВ, спрямованих на підвищення підзвітності та прозорості суб'єктів сектору:

а) Стандарт Ініціативи прозорості видобувних галузей (Extractive Industries Transparency Initiative EITI) [137] спрямовано на розкриття інформації про платежі на користь уряду від видобувних компаній, незалежну експертну оцінку представленої інформації та її контроль з боку багатосторонньої групи зацікавлених осіб (уряду, приватного сектору та громадськості). Стандарт носить добровільний характер і підтримується у 51 країні світу. Метою запровадження стандарту в Україні з 2013 р. є забезпечення прозорості в управлінні природними ресурсами країни і розкриття державних доходів від видобувного сектора, в першу чергу для компаній нафтогазового сектору, а також вугільного та залізорудного секторів [137]. Ключові положення щодо запровадження стандарту в Україні визначають норми Закону №521-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях», Розпорядження КМУ №910-р від 08.09.2015, та Постанови КМУ «Про затвердження Порядку забезпечення прозорості у видобувних галузях» №1039 від 02.12.2015 року. Перший національний Звіт ІПВГ України було опубліковано у відповідності до них.

б) Міжнародна Ініціатива з прозорості у будівельній галузі (Construction Sector Transparency Initiative – CoST), спрямована на забезпечення ефективності інфраструктурних проектів за рахунок державних коштів країн-учасниць, підвищення прозорості та підзвітності їх реалізації. Ініціатива носить неурядовий та неприбутковий характер та об'єднує 13 країн світу. Метою Ініціативи CoST в Україні з 2013 р. (рік приєднання до неї Укравтодору) є створення дієвої платформи співпраці уряду, бізнесу та громадянського суспільства [138]. Базові напрями діяльності визначаються Меморандумом співпраці між Міжнародним Секретаріатом CoST, Міністерством інфраструктури України, Укравтодором і Трансперенсі Інтернешнл Україна від 2015 р.

в) План дій щодо запровадження законодавства, управління і торгівлі у сфері лісового господарства ((EU's FLEGT Action Plan (Forest Law Enforcement, Governance and Trade, Регламент (ЄС) № 995/2010 від 20 жовтня 2010), який встановлює зобов'язання операторів на ринку деревини. Прийнятий у 2003 р.

план має на меті зменшення нелегального видобутку деревини і посилення сталого управління лісовими ресурсами та прозорості у цій сфері FLEGT [139].

г) Робоча група з екологічного аудиту (WGEA – Working Group on Environmental Auditing) в рамках Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI), діяльність якої спрямовано на розробку та запровадження аудиторського інструментарію в сфері політики охорони навколишнього середовища вищими органами фінансового контролю. Група була створена в 1992 р. Фокус-напрямами у роботі групи є аудит заходів зі збереження біорізноманіття, чистоти повітря та води, підвищення енергоефективності, протидії змінам клімату, ефективності використання ресурсів, поряд з ефективністю самої політики агентів державного сектора з фінансування заходів у сфері екології, захисту культурної спадщини, урбанізації, сталого розвитку міст. Рахункова палата України як вищий національний орган фінансового контролю є членом INTOSAI, однак вагомих напрацювань у сфері екологічного аудиту у вітчизняній практиці немає.

Державні компанії є не лише драйверами структурних перетворень в економіці, але й відіграють важливу роль у просуванні ініціатив КСЕВ та напрацювання взірцевих практик її реалізації для досягнення ЦСР для приватного сектору економіки, формування діалогу з суспільством та іншими стейкхолдерами, економічного благополуччя, соціальної справедливості та зменшення навантаження на навколишнє середовище.

В зв'язку з приєднанням України до світової ініціативи з досягнення ЦСР ООН, розробки їх національних таргетів, ключових напрямів реформування підприємств державного сектору: посилення нагляду та покращення прозорості й удосконалення корпоративного управління згідно з Принципами корпоративного управління для держпідприємств ОЕСР передусім стосуються запровадження механізму КСЕВ на таких підприємствах [140]. Приєднання України до Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 р. актуалізувало необхідність посилення прозорості та підзвітності державних компаній, їх конкурентоспроможності, якості корпоративного управління, рівня боротьби з корупцією на основі імплементації ними норм Директиви 2014/95/ЄС «Щодо

розкриття нефінансової і диверсифікованої інформації деякими великими компаніями і групами» від 06.12.2014 [141].

Досягнення цих завдань лежить в площині запровадження ефективного механізму КСЕВ компаній державного сектору економіки.

В Україні дотримання принципів КСЕВ компаніями державного сектору має ряд переваг, як для самих компаній, так і для суспільства в цілому:

- Забезпечення антикорупційних ініціатив, підтвердження прозорості та підзвітності державних компаній, довіри до них ключових груп стейкхолдерів в рамках реформи корпоративного управління у таких компаніях;

- Створення паттернів іманентної для державних компаній відповідальної поведінки, які мають стати орієнтирами для приватних компаній;

- Досягнення відповідності кращій світовій практиці управління в таких компаніях, стандартам КСЕВ та інтеграції до міжнародного товарного та фінансового ринку;

- Перебудова бізнес-моделі та стратегії діяльності державних компаній в бік соціо-еколого-економічно ефективних та забезпечення конкурентних переваг для компаній;

- Сприяння поліпшенню іміджу держави у світовому гео економічному просторі;

- Підвищення лояльності споживачів та громадськості [142].

Станом на 01.07.2018 р. за даними Фонду державного майна в Україні налічується 3547 суб'єктів господарювання державного сектору економіки (державних підприємств, їх об'єднань, дочірніх підприємств та господарських товариств, державна частка у статутному капіталі яких перевищує 50 відсотків) [143].

В цілому ж у Єдиному реєстрі об'єктів державної власності на цю ж дату обліковується 22,4 тис. юридичних осіб, які діють лише на основі державної власності і належать до сфери управління відповідного суб'єкта управління; 491 господарська організація з корпоративними правами держави; більше 1 млн об'єктів державного майна, що свідчить про значні масштаби державного сектору економіки України [144].

За підсумками першого кварталу 2018 р. його частка в економіці складала 14,4%. (рис.1.7)

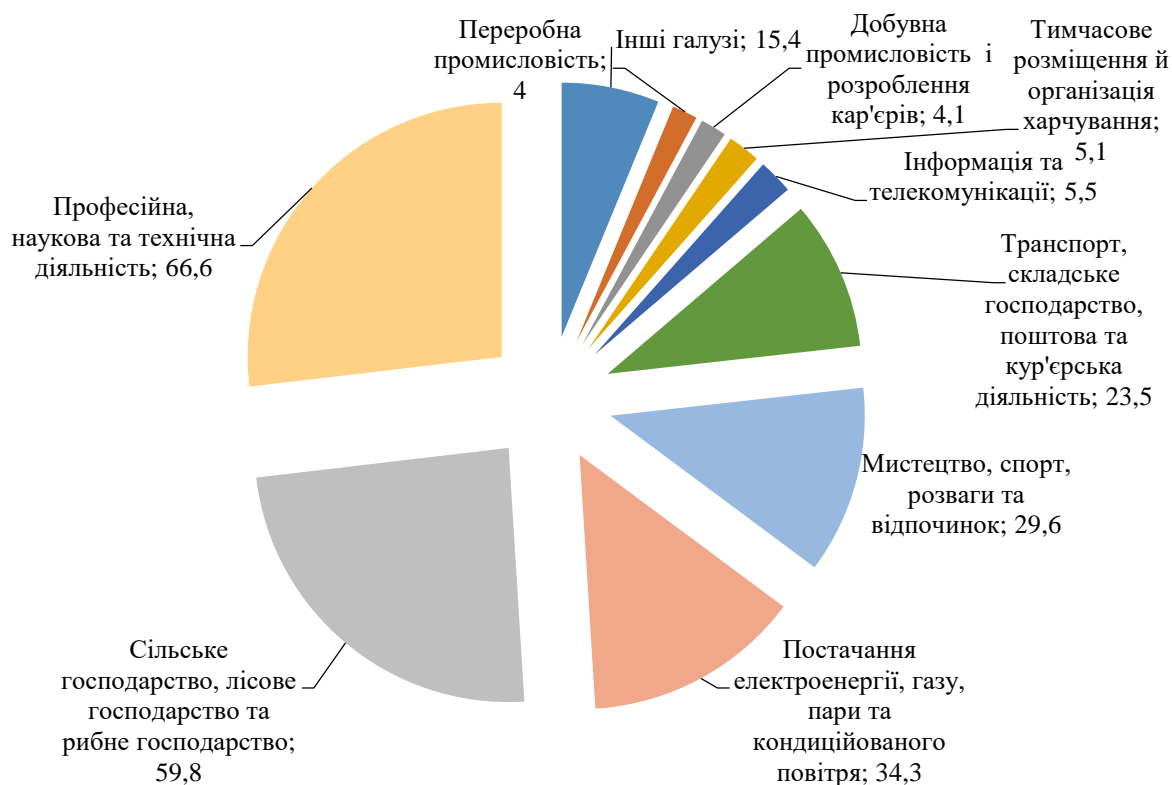

Рисунок. 1.7 – Частка державного сектору у складі економіки за I квартал 2018 року %

Джерело: [145]

Такі масштаби державного сектору економіки разом з його стратегічною значимістю як для економіки, так і для задоволення суспільних потреб обумовлюють важливість соціально-відповідальної поведінки державних компаній.

Розгляд галузевої структури державного сектору економіки засвідчив, що найбільшу питому вагу мають такі сфери як: професійна, наукова та технічна діяльність (66,6 %), сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (59,8 %), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (34,3 %), мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (29,6 %), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (23,5 %). Ці ж сфери

переважають і за показниками питомої ваги кількості суб'єктів господарювання державного сектору економіки, чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та середньої вартості необоротних та оборотних активів зазначених суб'єктів.

На жаль, системних досліджень прозорості щодо дотримання КСЕВ та прогресу у досягненні ЦСР компаніями державного сектору економіки України проведено не було. Єдиним дослідженням такого типу є проект «Прозорість і соціальна відповідальність. Керівництво для державних компаній» (Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» та розрахований ними індекс прозорості та підзвітності 60 найбільших державних компаній України за 2014-2015 рр.

Бальна методика оцінювання компаній враховує ключові елементи механізму їх КСЕВ, які співвідносяться з напрямками ISO 26000, а саме:

- розкриття компанією повної інформації з основних аспектів КСЕВ: питань корпоративного управління, трудових відносин, дотримання прав людини, екологічної політики, чесних операційних практик, відносин зі стейкхолдерами та розвитку громади (компонент «зміст» – максимальна кількість балів – 61);
- висвітлення бізнес-стратегії й стратегії з корпоративної соціальної відповідальності, фінансової та КСЕВ звітності та КСЕВ звітності (компонент «стратегія та звітність» - максимальна кількість балів – 30);
- забезпечення зручності доступу до будь-якої інформації про соціальну відповідальність компанії (компонент «навігація» – максимальна кількість балів – 9) [146].

За підсумками дослідження Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» середній рівень прозорості державних компаній становить 21,2 балів зі 100 можливих. Це засвідчує низький рівень розвитку їх механізму КСЕВ.

Співставлення галузевої структури державного сектору економіки та прозорості механізмів КСЕВ компаній, оцінених в межах індексу (таблиця 1).

Таблиця 1.10 – Індекс прозорості державних компаній України за їх галузевою належністю

№ з/п	Вид діяльності	Підприємство	Бали	Місце
1	Сільське, лісове та рибне господарство	ПАТ «Аграрний фонд»	55	7
		ДП «Укрспирт»	38	15
		Державна продовольчо-зернова корпорація України	22	23
2	Добувна промисловість	НАК «Нафтогаз України»	31	11
		ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	15	38
		ПАТ «Лисичанськвугілля»	12	43
		Державне підприємство «Вугілля України»	11	45
		Державне підприємство «Східний гірничо-збагачувальний комбінат»	11	45
		НАК «Надра України»	11	45
		Державне підприємство «Дирекція Криворізького гірничо-збагачувального комбінату окислених руд»	7	55
3	Переробна промисловість	ПАТ «Суміхіпром»	29	14
		ВАТ «Турбоатом»	26	17
		ДП «Конструкторське бюро «Південне» ім. М. К. Янгеля»	24	20
		ВАТ «Одеський припортовий завод»	22	24
		ДП «Антонов»	22	24
		Державне підприємство «Науково-виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря» - «Машпроект»	17	32
		ДП «Електроважмаш»	14	40
		ДП «Виробниче об'єднання Південний машинобудівний завод ім. О. М. Макарова» (ЮЖМАШ)	12	43
		Харківське державне авіаційне виробниче підприємство	6	59

№ з/п	Вид діяльності	Підприємство	Бали	Місце
4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	ДП «НАЕК «Енергоатом»	66	1
		ПАТ «Укргідроенерго»	51	2
		ПАТ «Центренерго»	47	3
		Національна енергетична компанія «Укренерго»	30	13
		ВАТ «Запоріжжяобленерго»	29	14
		ВАТ «Харківобленерго»	25	19
		Державне спеціалізоване підприємство «Чорнобильська АЕС»	16	36
5	Оптова та роздрібна торгівля	ДП «Регіональні електричні мережі»	7	55
		Державне підприємство «Державна компанія з експорту та імпорту продукції і послуг військового та спеціального призначення «Укрспецекспорт»	18	31
6	Транспорт, складське господарство, пошта та діяльність	ДП «Укркосмос»	43	4
		Державне підприємство «Адміністрація морських портів України»	38	5
		Державне територіально-галузеве об'єднання «Львівська залізниця»	37	6
		Державне підприємство «Одеська залізниця»	35	8
		Державне підприємство обслуговування повітряного руху України	34	9
		Державне підприємство «Південна залізниця»	32	10
		Державне територіально-галузеве об'єднання «Південно-Західна залізниця»	28	16
		ДП «Одеський морський торговельний порт»	24	20
		ПАТ «Державна акціонерна компанія «Автомобільні дороги України»	23	22
		ДП «Міжнародний аеропорт Бориспіль»	22	24
		«Укрзалізниця» (Державна адміністрація залізничного транспорту України)	21	27
		ДП «Морський торговельний порт «Южний»	21	27
		УДППЗ «Укрпошта»	21	27
		Державне підприємство «Українська залізнична швидкісна компанія»	17	32
		Державне підприємство матеріально-технічного забезпечення залізничного транспорту України «Укрзалізничпостач»	17	32
		ДП «Іллічівський морський торговельний порт»	14	40
		ДП «Міжнародний аеропорт «Львів»	11	45
«Маріупольський морський торговельний порт»	11	45		
Державне підприємство «Український державний центр по експлуатації спеціалізованих вагонів»	10	51		
Державне підприємство «Дарницький вагоноремонтний завод»	8	55		

№ з/п	Вид діяльності	Підприємство	Бали	Місце
7	Фінансова та страхова діяльність	АТ «Ощадбанк»	37	6
		ПАТ АБ «Укргазбанк»	31	10
		АТ «Укрексімбанк»	26	17
		ПАТ «Український банк реконструкції та розвитку»	20	30
		АТ «Родовід Банк»	10	51
		ПАТ «АКБ «Київ»	4	60
8	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	ДП «Арена Львів»	17	32
		«Національний спортивний комплекс «Олімпійський»»	16	36
		ДП «Палац Спорту»	13	
		ДП «Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал»	11	45
		Національний комплекс «Експоцентр України»	10	51
		ДП «Національний палац мистецтв «Україна»	7	55

Джерело: складено авторами на основі [146].

Не зважаючи на найбільшу частку державного сектору економіки у галузі професійної, наукової та технічної діяльності, жодна з досліджуваних в межах індексу прозорості компаній не представляла цю галузь. Компанії, які займаються веденням сільського, лісового чи рибного господарства, як наступні за часткою державної участі (ПАТ «Аграрний фонд», ДП «Укрспирт», Державна продовольчо-зернова корпорація України) мають невисокі показники прозорості. Однак, вказані компанії мають демонструвати активну екологічно відповідальну позицію з огляду на специфіку діяльності.

Лідуючою галуззю в Україні за рівнем розкриття інформації щодо КСЕВ є постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Компанії ДП «НАЕК «Енергоатом» (66 балів), ПАТ «Укргідроенерго» (51 бал), ПАТ «Центренерго» (47 балів) займають відповідно 1, 2 та 3 місця за значенням індексу.

Разом з тим, найбільша кількість державних компаній, що входять до 10-ти найбільш прозорих за висвітленням КСЕВ, представляють галузь транспорту, складського господарства та поштової діяльності (ДП «Укркосмос» (43 бали), ДП «Адміністрація морських портів України» (38 балів), Державне територіально-галузеве об'єднання «Львівська залізниця» (37 балів), Державне підприємство «Одеська залізниця» (35 балів), Державне підприємство

обслуговування повітряного руху України (34 бали) та Державне підприємство «Південна залізниця» (32 бали). В цілому до індексу прозорості потрапили 20 компаній цього виду діяльності.

Найнижчі показники прозорості за ініціативами з КСЕВ, не дивлячись на приєднання України до ініціативи з прозорості у видобувній галузі, мають такі компанії, як НАК «Нафтогаз України», ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат», ПАТ «Лисичанськвугілля», Державне підприємство «Вугілля України», НАК «Надра України» та ін. Середнє значення індексу за компаніями цієї галузі – лише 14 зі 100 максимально можливих.

Разом з цими компаніями машинобудівні компанії та інші компанії переробної промисловості, що характеризуються низькими значеннями індексу, також потребують більш активного задіяння механізму з КСЕВ через негативний екологічний вплив і соціальну значимість.

Слід зауважити, що станом на 31.12.2017 р. лише дві компанії з числа досліджених (ДП «НАЕК «Енергоатом» та ПАТ «Центренерго») узагальнюють інформацію про функціонування механізму КСЕВ у нефінансових звітах.

Наприклад, нефінансовий звіт лідера індексу прозорості ДП «НАЕК «Енергоатом» за 2016 рік є взірцевим не лише для державних компаній, але й для більшості компаній приватного сектору, оскільки одночасно враховує вимоги Міжнародного стандарту зі звітності у галузі сталого розвитку Global Reporting Initiative (GRI, версія G4, основний варіант відповідності (Core)); Десяти принципів Глобального договору ООН (UN Global Compact 10 Principles); Міжнародних стандартів взаємодії із зацікавленими сторонами серії AA1000 (Institute of Social and Ethical AccountAbility), а також Цілі сталого розвитку ООН.

Важливим рівнем реалізації механізму КСЕВ у державному секторі є рівень центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (муніципалітетів) з огляду на впровадження концепції сталого розвитку «розумних міст і розумних спільнот» – SC&C (Smart Cities&Smart Communities) та врахування таргетів ЦСР 11 Зробити міста та населені пункти безпечними, стійкими (resilient) та сталими (sustainable).

У загальному вигляді ЦСР 11 означає забезпечення безпечним і доступним житлом, а також модернізацію нетрів. Це також передбачає інвестиції у громадський транспорт, створення зелених громадських територій, а також удосконалення міського планування і управління у такий спосіб, що одночасно забезпечуватиме інклюзивність і загальну рівноправну участь [148].

Національна система ЦСР до 2030 року передбачає виконання таких завдань:

- Забезпечити доступність житла
- Забезпечити розвиток поселень і територій виключно на засадах комплексного планування та управління за участю громадськості
- Забезпечити збереження культурної і природної спадщини із залученням приватного сектору
- Забезпечити своєчасне оповіщення населення про надзвичайні ситуації з використанням інноваційних технологій
- Зменшити негативний вплив забруднюючих речовин, у т. ч. на навколишнє середовище міст, шляхом використання інноваційних технологій
- Забезпечити розробку і реалізацію стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури і виробництво місцевої продукції [147].

На рівні центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування організація системи взаємодії стейкхолдерів, насамперед місцевих громад, та органів влади з метою виконання окреслених завдань досягається через механізми соціально-екологічної відповідальності останніх.

Соціально-екологічна відповідальність муніципалітетів можна розглядати як відповідальність за вплив їхніх рішень і дій на громаду, довкілля і суспільство, яка будується на основі діалогу з громадою задля її сталого розвитку і добробуту [149].

Не зважаючи на спільні ключові напрями реалізації механізму соціально-екологічної відповідальності муніципалітетів та компаній, визначених стандартом ISO 26 000 (організаційне управління, права людини, відносини з

клієнтами, ділові практики, трудові відносини, відносини з громадою, охорона навколишнього середовища), на рівні органів місцевого самоврядування зазначений механізм має ряд особливостей:

- найбільш пріоритетним принципом відповідальної діяльності є принцип врахування потреб стейкхолдерів та побудови ефективних комунікацій з громадою, на відміну від принципу прозорості та підзвітності, пріоритетного для державних компаній;
- необхідність врахування специфіки діяльності муніципалітетів щодо надання споживачам послуг першої необхідності, модернізації та підвищення енергоефективності локальної інфраструктури, її безпечної експлуатації;
- забезпечення належних санітарних умов та підтримання екологічних стандартів на локальному та регіональному рівні;
- реалізація соціально значимих для громади проектів;
- можливість самостійного врегулювання роботи механізму соціально-екологічної відповідальності через механізм програм місцевого розвитку та інших нормативних актів;
- створення системи управління та стимулювання КСЕВ культури на місцевому рівні у т. ч. через взаємодію з місцевими компаніями.

Якщо до переваг реалізації механізму КСЕВ компаній відносяться насамперед підвищення їх конкурентоспроможності та прозорості, то для муніципалітетів переваги у веденні відповідальної діяльності зосереджені навколо зростання рівня довіри громадськості, запобігання конфліктних ситуацій, підвищення ефективності взаємодії з діловими колами, ресурсо- та енергоефективності.

Крім загального стандарту ISO 26 000 у контексті запровадження концепції SC&C, розвитку «розумних мереж», цифровізації місцевого врядування, відстеження прогресу у розвитку територіальних громад робочою групою WG 2 ISO / TC 268 було розроблено ряд специфічних для муніципалітетів стандартів у сфері соціально-екологічної відповідальності та сталого розвитку:

- Термінології (ISO/DTR 37102): Сталий розвиток і стійкість громад – Словник [150];
- Індикаторів (ISO 37120, ISO TR 37121): - ISO 37120:2014 Сталий розвиток громад – Показники для міських служб та якості життя [151];
- Інфраструктури (ISO TR 37150, ISO TS 37151 та ISO TR 37152);
- ISO/TR 37150 Інтелектуальна інфраструктура комунального господарства. Огляд існуючих видів діяльності, що відносяться до системи показників [152];
- ISO/TS 37151 - Інфраструктура розумної громади – Принципи та вимоги до показників продуктивності;
- ISO/TR 37152 PRF Інфраструктури розумної громади – Загальні рамки для розвитку та функціонування – Спеціальна група звітів;
- Системи управління (ISO 37101): ISO 37101 – Сталий розвиток в громадах – Система управління;

Напрацьований світовий досвід стандартизації механізму відповідальності муніципалітетів, на жаль, не знайшов свого відображення в Україні. Однією з причин такого стану можна назвати низький рівень сталого розвитку та сприйняття такої відповідальної діяльності на місцевому рівні. Так, на рівні регіонів України аналіз існуючої системи економічного, соціального, екологічного індексів, а також інтегрального індексу сталого розвитку (рис. 1.8) засвідчує домінування лише промислово розвинених міст та регіонів, передусім за рахунок економічного та соціального виміру сталого розвитку.

При цьому екологічний вимір у цих регіонах має відносно низькі значення та потребує активізації механізму відповідальності організацій у цьому напрямі. І навпаки – у більш екологічно сприятливих регіонах, соціальні та економічні аспекти є пріоритетними для врахування у муніципальних стратегіях сталого розвитку та соціально-екологічної відповідальності організацій.

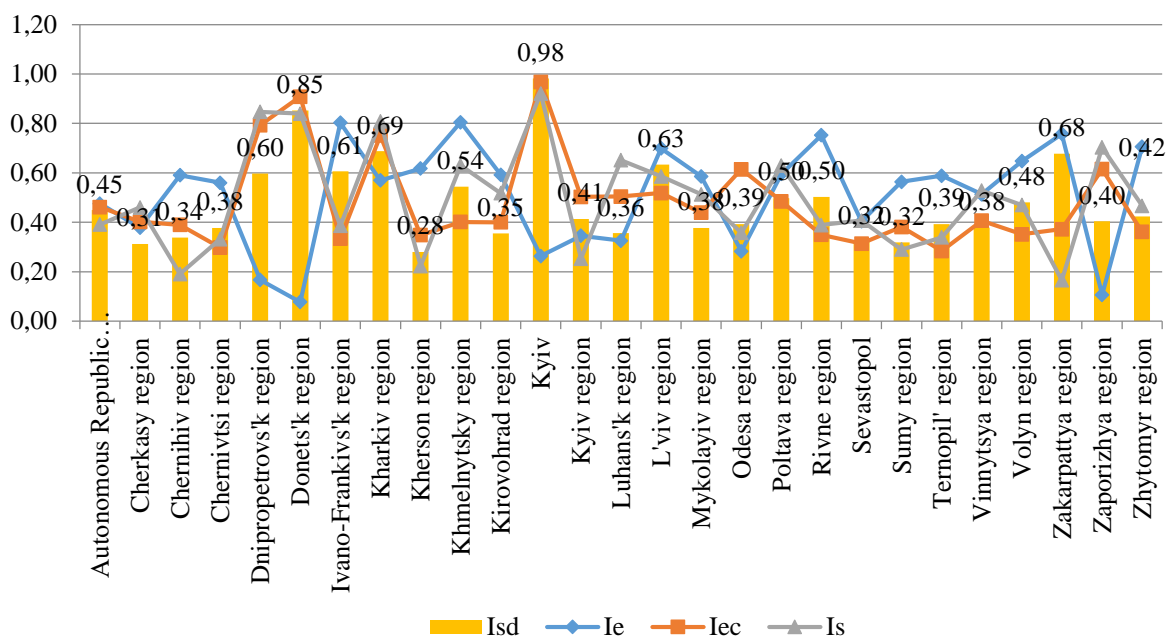

Рисунок 1.8 – Індекс сталого розвитку та індекси соціального, екологічного та економічного його вимірів за регіонами України за період 2004-2016 рр.

Джерело: побудовано авторами [153].

Примітка: Ie – Індекс екологічного виміру; Iec – індекс економічного виміру; Is – Індекс соціального та інституційного виміру; Isd – Індекс сталого розвитку

Механізм КСЕВ у державному секторі економіки відіграє першочергову роль як для реалізації стратегічних завдань – досягнення ЦСР, так і забезпечення конкурентоспроможності країни в цілому. Виконання положень ряду програмних документів (Угода про асоціацію з ЄС, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», Керівні принципи ООН та Принципи корпоративного управління ОЕСР) визначають актуальність дослідження механізму КСЕВ у державному секторі економіки України.

Запровадження концепції сталого розвитку «розумних міст і розумних спільнот» та проведення реформи державного управління, необхідність підвищення прозорості діяльності державних компаній та відповідальності муніципалітетів перед громадами посилюють цю актуальність.

Виходячи з окреслених аспектів, механізм КСЕВ в державному секторі економіки запропоновано структурувати за рівневим підходом, що враховує рівень реалізації державної політики у сфері КСЕВ; рівень державних компаній як взірцевих для інших секторів економіки та рівень органів державної влади і місцевого самоврядування (муніципалітетів).

Доведено, що до переваг реалізації механізму КСЕВ державних компаній відносяться насамперед підвищення їх конкурентоспроможності та прозорості, а для муніципалітетів – зростання рівня довіри громадськості, запобігання конфліктних ситуацій, підвищення ефективності взаємодії з діловими колами, ресурсо- та енергоефективності.

Встановлено, що нормативне поле функціонування механізму КСЕВ у державному секторі економіки формується на основі ряду нормативних документів:

- загальновідомих міжнародних стандартів у сфері КСЕВ (ISO 26000 Керівництво ОЕСР для транснаціональних компаній, Протокол щодо викидів парникових газів (GHG Protocol), Стандарти та Керівництва GRI, Стандарти залучення стейкхолдерів AA1000 SES AccountAbility та ін);
- спільних для певних державних об'єднань (Зелена книга ЄС, Стратегія «Європа 2020», Директиви 2014/95/ЄС та ін. нормативні документи у сфері КСЕВ країн-учасниць ЄС);
- локальних для кожної країни законів, кодексів і керівництв;
- специфічних саме для державного сектору ініціатив та документів (концепції сталого розвитку «розумних міст і розумних спільнот», Принципи корпоративного управління в державних компаніях, Стандарт Ініціативи прозорості видобувних галузей, міжнародна Ініціатива прозорості у будівельній галузі, План дій щодо запровадження законодавства, управління і торгівлі у сфері лісового господарства, документи Робочої групи з екологічного аудиту).

Зазначені документи формують основу для реалізації механізму КСЕВ на рівні держави. В Україні зазначений рівень механізму КСЕВ лише починає формуватися з долученням до ряду міжнародних ініціатив. З метою виконання

ЦСР розробка та прийняття національної стратегії з КСЕВ, підтримка ініціатив зі сталого розвитку та розкриття інформації про них є виключно важливими.

На рівні компаній державного сектору економіки дослідження стану їх механізму КСЕВ лежить у площині прозорості діяльності компаній як стратегічного напрямку їх реформування. В Україні зазначене актуалізується зі значною часткою державного сектору в економіці. За результатами проведеного дослідження прозорості компаній за їх галузями та за даними Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» встановлено, що рівень прозорості українських компаній є низьким, особливо у видобувній галузі, а компанії інших сфер недостатньо розкривають інформацію про дотримання ними основних аспектів КСЕВ: екологічна політика, права людини; трудові відносини, відносини з громадою.

Підвищення прозорості державних компаній України потребує долучення до кращої практики розкриття нефінансової інформації з КСЕВ, зокрема на базі стандартів GRI, стандартизації звітів з КСЕВ.

У світлі запровадження концепції SC &C, розвитку «розумних мереж», цифровізації місцевого врядування, підвищення ресурсоефективності та прогресу у розвитку територіальних громад механізм КСЕВ муніципалітетів також потребує уваги. З огляду на низький рівень сталого розвитку та сприйняття такої відповідальної діяльності на рівні муніципалітетів необхідне напрацювання та координація у виконанні національних, регіональних та місцевих концепцій, стратегій та програм сталого розвитку, посилення інституційної та економічної спроможності муніципалітетів.

2 ФОРМУВАННЯ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗУСИЛЬ СТЕЙКХОЛДЕРІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ПРОСУВАННЯ ІНІЦІАТИВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА УЗГОДЖЕННЯ ЇХ ІНТЕРЕСІВ

2.1 Крос-секторна взаємодія стейкхолдерів в контексті КСЕВ

Останнім часом інформаційні запити з боку різних груп зацікавлених осіб щодо аспектів діяльності компанії або установи стає поширеною практикою. Так, зовнішніх замовників цікавить не лише якість продукції та надаваних послуг та їх ціна, але й чи соціально-відповідальним є бізнес, чи не забруднює компанія навколишнє середовище, які умови праці на підприємстві тощо. Такі інформаційні запити допомагають фірмам вибудовувати свою діяльність відповідно до принципів сталого розвитку і соціально-екологічної відповідальності бізнесу.

В умовах глобалізації багато економічних процесів зазнає трансформацій, які знаходять своє матеріальне втілення на рівні рушійних сил: зростання відкритості національних суспільств, розвиток соціальної та інформаційно-комунікаційної інфраструктури, диверсифікація соціальних запитів суспільства, інтернаціоналізація виробництва тощо.

Іншим аспектом трансформаційних змін виступає векторна спрямованість соціальних потреб, яка знайшла своє відображення в освіті, охороні здоров'я, захисті довкілля та прав людини.

Відповіддю на такий дизайн трансформацій стає механізм реалізації цих запитів через взаємодію стейкхолдерів різного рівня [154].

Поширеною практикою в світі щодо відповідей на інформаційні запити зацікавлених сторін є нефінансова та інтегрована звітність компаній. Разом з тим єдиним джерелом інформації про діяльність деяких компаній є саме фінансова звітність, яка надає лише фінансову інформацію, корисну для обмеженого кола стейкхолдерів, яких цікавить ринкова вартість компанії або.

Варто зауважити, що організації мають бути підзвітними і за напрямком впливу на навколишнє середовище, і за результатами реалізації концепції корпоративної соціальної відповідальності для різних груп стейкхолдерів,

визначаючи сферу відповідальності перед усіма зацікавленими сторонами, яких безпосередньо стосується їх діяльність, та на які здійснюють вплив рішення та наслідки діяльності організацій. При цьому йдеться про рівень інформаційної прозорості діяльності компаній та їх соціальні і екологічні ініціативи.

Так інформаційні запити стейкхолдерів можуть включати різні аспекти, в тому числі щодо впливу на навколишнє середовище, соціальні аспекти, економічні та інші. Для фінансового сектору економіки аналіз основних інформаційних запитів наведено в табл. 2.1.

Соціальний вимір стійкості стосується впливу фінансової установи на соціальні системи в межах яких вона працює, і пов'язаний з трудовою практикою, правами людини, суспільством та відповідальністю за якість продукту.

Екологічні показники відображають результати діяльності, пов'язані з біорозмаїттям та відповідними нормативними вимогами, а також інформацію щодо видатків на охорону навколишнього середовища, впливу на продукцію та послуги, що надає фінансова установа (і включають такі складові як сировина, енергія, водні ресурси, викиди, скиди та відходи тощо).

Економічна складова сталого розвитку висвітлює вплив установи на економічне становище зацікавлених сторін, а також на економічні системи місцевого, національного та глобального рівнів. Економічні показники відображають потоки капіталу між різними зацікавленими сторонами, а також економічний вплив на суспільство [155].

Відповідно до даних, наведених в таблиці 2.1, важливим залишається не тільки взаємозв'язок з зовнішніми стейкхолдерами, але і соціальний діалог з працівниками фінансової установи, адже така взаємодія може зробити стратегію соціальної відповідальності більш надійною для зовнішніх стейкхолдерів, оскільки вона підтримуватиметься співробітниками компанії.

Таблиця 2.1 – Основні інформаційні запити стейкхолдерів у фінансовому секторі за категоріями сталого розвитку

Аспекти сталого розвитку	Тематичне спрямування інформаційного запиту	Група стейкхолдерів
Економічний	Інвестиції в громаду	Громадські організації
	Соціальне відповідальне інвестування і місцевий розвиток	Посередницькі інститути
Екологічний	Використання ресурсів та їх джерела	Громадські організації
	Викиди в повітря, парникові гази	Громадські організації
	Переробка паперу та використання відходів	Громадські організації
Соціальний	Зайнятість населення	Фінансові ринки та користувачі інформації
	Умови праці	Бізнес
	Трудові відносини, страйки	Бізнес
	Безпека праці	Громадські організації
	Освіта та підвищення кваліфікації співробітників	Фінансові ринки та користувачі інформації
	Участь в діяльності політичних партій	Фінансові ринки та користувачі інформації
	Захист прав корінного населення	Громадські організації
	Інформація про фінансові продукти та послуги	Громадські організації
	Фінансовий захист прав споживачів	Посередницькі інститути
	Фінансова грамотність та освіта	Громадські організації, посередницькі інститути
Інші	Виробничі лінії, продукти та послуги	Громадські організації, посередницькі інститути, фінансові ринки та користувачі інформації
	Бізнес-моделі	Фінансові ринки та користувачі інформації
	Складність організаційної структури фінансових компаній	Фінансові ринки та користувачі інформації
	Політична підзвітність	Фінансові ринки та користувачі інформації
	Корпоративне управління	Фінансові ринки та користувачі інформації, бізнес, посередницькі інститути
	Політика прийняття рішень	Громадські організації
	Бізнес-стратегія	Фінансові ринки та користувачі інформації, бізнес, посередницькі інститути
	Вплив інвестицій, товарів і послуг на навколишнє середовище та громаду	Громадські організації, посередницькі інститути

Джерело: складено авторами на основі [156]

Останнім часом все більш широко значення набуває питання «віртуального діалогу» зі стейкхолдерами. В зв'язку з бурхливим розвитком технології Web 2.0, інформаційні запити можуть реалізовуватись через соціальні мережі. Окрім щорічного звітування з оприлюдненням інформації на веб-сторінках, компанії мають вибудовувати стратегію взаємодії зі стейкхолдерами в популярних інтернет-спільнотах.

В умовах глобалізації та поширення принципів Четвертої промислової революції перед підприємствами ставляться нові завдання щодо організації менеджменту та виробничого процесу. Розробка та впровадження гнучкої, саморегульованої системи автоматизованого виробництва з мінімальним втручанням людини у процес, яка є персоніфікованою та орієнтованою на вимоги споживача є ключовим фактором для досягнення довгострокової конкурентоспроможності промислового підприємства. Складність ділового середовища для реалізації бізнес-функцій підприємств стимулює підприємства сфокусуватися не тільки на вимоги замовника для покращення задоволеності клієнтів, а й на інших членів громади, організаціях, або інших зацікавлених осіб в взаємодії з бізнесом. Крім того, з поширенням інформаційних та мережевих технологій коло стейкхолдерів підприємств значно розширюється. В зв'язку з цим, як у теоретичній, так і в практичній площині існує ряд нерозв'язаних задач щодо організації взаємодії стейкхолдерів підприємств реального сектору економіки України через призму корпоративної соціальної відповідальності, що потребують сучасного наукового вирішення.

Г. Ньюбоулд і Г. Луффман класифікували стейкхолдерів на чотири основні категорії: 1) фінансові групи впливу; 2) менеджери; 3) службовці (які зацікавлені в досягненні цілей бізнесу); 4) економічні групи впливу [157].

Модель А. Менделоу ґрунтується на класифікації стейкхолдерів на основі ступеню їх інтересів/бажання впливати та влади/здатності впливати на підприємство [158]. Г. Саваж пропонував диференціювати стейкхолдерів з урахуванням їх рівня загрози та інтенсивності взаємодії з підприємством [159]. Типологія Р. Мітчелла передбачає врахування трьох факторів: законність (юридична легітимність впливу), значимість (ступінь впливу) та швидкість

відповідей на запити зацікавленої сторони [160]. А. Фрідман і С. Майлс деталізує список зацікавлених сторін (споживачі, співробітники, місцеве співтовариство, постачальники і дистриб'ютори, акціонери, ЗМІ, суспільство в цілому, бізнес-партнери, майбутні і минулі покоління та ін.) [161]. В практичній діяльності визначення кола стейкхолдерів підприємства залежить від галузевої належності, організаційно-правової форми, ступеня КСВ та інших факторів. Системним підходом до управління взаємовідносинами підприємства з стейкхолдерами для забезпечення максимізації позитивного впливу зацікавлених сторін та зменшення негативних наслідків є розробка карти стейкхолдерів та визначення інструментів оптимальної взаємодії з ними.

Побудова матриці або мапи стейкхолдерів є прикладним підходом для підприємства до групування та використання в якості початкової бази для моніторингу і виявлення трендів зміни рангу стейкхолдерів. Аналіз матриці стейкхолдерів дозволяє виявити області та нові форми взаємодії із зацікавленими сторонами, визначити додаткові заходи щодо підвищення ефективності та досягнення стану взаємної задоволеності. В загальному випадку стейкхолдерів промислового підприємства можна поділити на три групи: 1) особи (групи/організації) на яких впливає діяльність підприємства; 2) особи (групи/організації) перед якими у підприємства є юридичні, фінансові та операційні зобов'язання; 3) особи (групи/організації), які можуть вплинути на результати діяльності підприємства та які приймають управлінські рішення.

Класичним графічним відображенням карти стейкхолдерів є матриця А. Менделоу (рис. 2.1).

Іншим прикладним інструментом для відображення та аналізу стейкхолдерів є модель запропонована Р. Мітчеллом, Б. Агле і Д. Вудом (рис. 2.2). Ця модель дозволяє виявити сім видів поведінки зацікавлених сторін в залежності від поєднання ознак влади, легітимності і терміновості [160].

Рисунок 2.1 – Класична матриця стейкхолдерів

Джерело: [158]

Ознаку «влада» у даній моделі автори моделі трактують як здатність стейкхолдерів отримати бажаний результат від бізнесу (можливість прийняття управлінських рішень, фінансова винагорода). Ознака «легітимність» в даній моделі означає ступінь відповідності юридичним нормам і нормам поведінки, прийнятими в конкретному суспільстві. Ознака «терміновість» характеризує відносини між підприємством та зацікавленими сторонами з точки зору невідкладності задоволення вимог конкретного стейкхолдера.

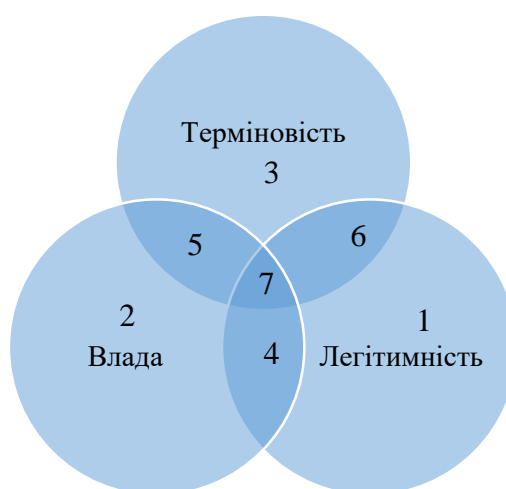

Рисунок 2.2 – Карта стейкхолдерів за Р. Мітчеллом

Джерело: [160]

Таким чином будем мати сім груп, а саме:

- 1) дирекційна група (зацікавлені сторони, які не мають «терміновості» чи «влади», наприклад навчальні заклади).
- 2) бездіяльна група (зацікавлені сторони, які не мають «легітимності» і «терміновості», наприклад спонсори).
- 3) група, що вимагає (зацікавлені сторони, які не мають «влади» та «легітимності», але хочуть негайно отримувати інформацію та вирішувати питання).
- 4) домінантна група (зацікавлені сторони, які мають «владу» та «легітимність», але не мають «терміновості», наприклад офіційний менеджмент підприємства).
- 5) небезпечна група (зацікавлені сторони, які мають «владу» і «терміновість», але насправді не мають права на прийняття рішення, наприклад активісти, що протестують проти дій підприємства).
- 6) залежна група (зацікавлені сторони, які не мають «терміновості» і «влади», наприклад люди, які страждають внаслідок забруднення навколишнього середовища промисловим підприємством).
- 7) остаточна група (зацікавлені сторони, які мають ознаки «влади», «легітимності» і «терміновості», наприклад ключові члени команди) [160].

Прикладними інструментами для аналізу стейкхолдерів підприємства реального сектору є модель ASC (Accountability Scorecard, 2000 р. [162]), яка відображає взаємну відповідальність, яка існує між підприємством та його зацікавленими сторонами в системі «зацікавлені сторони – внески/стимули – показники» та модель BSC (Balanced Scorecard, 1992 р. [163]), – «ключові напрями – цілі – показники».

Карта стейкхолдерів повинна будуватися виходячи з особливостей діяльності конкретного промислового підприємства. На основі аналізу літератури [164, 165] нами були згруповані стейкхолдери промислового підприємства за ознакою рівня впливу на підприємства та визначені способи крос-секторної взаємодії стейкхолдерів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Способи крос-секторної взаємодії стейкхолдерів

Рівень впливу	Стейкхолдери	Способи взаємодії
1	2	3
Прямий вплив на підприємства	Менеджмент компанії	<ul style="list-style-type: none"> – удосконалення системи управління; – програми підвищення ефективності.
	Персонал, потенційні співробітники регіонів	<ul style="list-style-type: none"> – канали внутрішньо корпоративної комунікації; – проведення робочих нарад, опитування, анкетування; – громадські приймальні; – соціальні та благодійні програми; – проведення оцінки впливу на навколишнє середовище.
	Постачальники, партнери, підрядники	<ul style="list-style-type: none"> – проведення відкритих тендерів; – укладення довгострокових договорів з прозорими правилами ціноутворення; – участь у виставках і форумах; – двосторонні візити, робочі наради; – формування стратегічних партнерств.
	Акціонери	<ul style="list-style-type: none"> – участь в реалізації стратегічних цілей акціонера; – удосконалення системи корпоративного управління.
	Замовники	<ul style="list-style-type: none"> – двосторонні візити, робочі наради; – участь в роботі штабів; – освоєння сучасних технологій інжинірингу.
Опосередкований вплив на підприємства	Наукове та освітнє співтовариство	<ul style="list-style-type: none"> – замовлення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; – участь у наукових конференціях; – підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації співробітників; – організація студентської виробничої практики.
	Професійні асоціації (промислові об'єднання, ТПП України, Об'єднання організацій роботодавців України та ін.)	<ul style="list-style-type: none"> – створення виставкових центрів; – організація промислових форумів та конференцій.
	Громадські організації (Інститут сталого розвитку МГО «ІСР», Інститут суспільно-економічних досліджень (ІСЕД), Всеукраїнська громадська організація «Союз захисту підприємництва» та ін.)	<ul style="list-style-type: none"> – організація та проведення соціальних та благодійних програм; – проведення екологічних експедицій та оцінки впливу на навколишнє середовище; – проведення публічної звітності та звітів з КСВ.

1	2	3
Опосередкований вплив на підприємства	Профспілкові організації (профспілки підприємств, Федерація профспілок України, Центральної Ради профспілки працівників хімічних та нафтохімічних галузей промисловості, ради ветеранів праці та ін.)	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення кваліфікації персоналу; – проведення програм кадрового резерву; організація соціальної підтримки працівників та соціальних партнерств.
	Органи місцевого та державного контролю (Державна контрольно-ревізійна служба України, Державна податкова служба України, органи державної статистики, Антимонопольний комітет України, Державний комітет стандартизації, метрології та сертифікації України та ін.)	<ul style="list-style-type: none"> – отримання ліцензій; – проведення інспекційних перевірок; – здійснення оперативного і бухгалтерського обліку; розробка пропозицій щодо вдосконалення законодавства.
	Органи місцевого самоврядування та органи державної влади	<ul style="list-style-type: none"> – соціальні та благодійні програми; – громадські приймальні; – робота в спільних комітетах, комісіях, експертних групах з питань розвитку промисловості; – публічна звітність; угоди про співпрацю.
	Міжнародні організації та фонди (ЮНІДО, ПРООН, ЦЕРН, МАГАТЕ, системи ОЕСР та ін.)	<ul style="list-style-type: none"> – міжнародні конференції, виставки, форуми, спільні програми; – робота в спільних комітетах, комісіях, експертних групах з питань розвитку промисловості.
	ЗМІ	<ul style="list-style-type: none"> – прес-конференції та прес-тури; – публічна звітність; – інформація на сайтах, в соціальних мережах.
	Фінансові інституції (фінансово-кредитні установи, страхування)	<ul style="list-style-type: none"> – кредитування; – страхування ризиків цивільної відповідальності та інші види страхування.

Джерело: розроблено авторами на основі [164, 165]

Орієнтування бізнесу на посилення корпоративної соціальної відповідальності, поширення принципів Четвертої промислової революції окреслюють перед промисловими підприємствами нове коло актуальних проблем, пов'язаних із організацією взаємодії менеджменту із стейкхолдерами

підприємств реального сектору економіки України для гармонізації соціальних, економічних та екологічних інтересів. Для ідентифікації та оцінки впливу стейкхолдерів на діяльність промислових підприємств реального сектору використовується моделі/матриці/мапи стейкхолдерів.

2.2 Специфіка формування дорожньої карти взаємодії стейкхолдерів для досягнення сталого розвитку

Формування дорожньої карти крос-секторного партнерства стейкхолдерів в умовах сталого розвитку передбачає визначення пріоритетів з наступних питань, важливих для розвитку реального, фінансового та державного секторів:

- сприятливе середовище ведення бізнесу;
- аналіз політики;
- законність;
- співпраця з ЄС;
- конфлікти;
- відповідальність;
- економічний розвиток;
- вплив на навколишнє природне середовище тощо.

В Україні достатньо ініціативних компаній, які розуміють важливість взаємодії зі стейкхолдерами в рамках впровадження ініціатив сталого розвитку, та які готові створювати відповідні стратегічні документи і навіть вже зробили перші кроки щодо їх впровадження. Проте ініціатори цих процесів стикаються із безліччю проблем, вирішення яких потребує часто титанічних зусиль.

По перше, для успішного «запуску» дорожньої карти взаємодії зі стейкхолдерами необхідно залучитися підтримкою самих стейкхолдерів. По-друге, навіть дипломовані фахівці-практики зі сталого розвитку та взаємодії стейкхолдерів часто не мають уявлення про таку модель. Серед ключових питань, які при цьому виникають, можна назвати наступні:

- як можна створити модель, від співпраці в якій вигоду отримують усі стейкхолдери?
- з чого почати?
- як презентувати таку модель загалу, щоб говорити зі стейкхолдерами не взагалі, а предметно?
- як заручитися підтримкою компаній, довівши, що така дорожня карта буде сформована в її інтересах?

Для початку необхідно провести підготовчу роботу – консультації, обговорення робочого варіанту та пропозицій дорожньої карти. По-друге, паралельно з формуванням цього документу, залучені експерти мають оцінити релевантність та прогрес в імплементації впровадження ініціатив сталого розвитку (Цілей сталого розвитку ООН, Стратегії розвитку «Європа-2020», «Стратегії сталого розвитку «Україна-2020»), антикорупційної діяльності, поширення прозорості звітності (EU's FLEGT Action Plan) тощо. По-третє, мета дорожньої карти та українських ініціатив сталого розвитку були наближені в пріоритетах, посилювали одне одного і, можливо, координували в певний спосіб соціо-еколого-економічні пріоритети. Ключове завдання експертів – максимально гармонізувати ці пріоритети.

КСЕВ – це швидкозростаючий актив, а ефективне використання такої політики як взаємодія зі стейкхолдерами – це систематично спланований стратегічний напрям. Ключову роль при взаємодії стейкхолдерів відіграє рівновага або урівноваження інтересів у рамках КСЕВ.

Модель взаємодії владних структур, бізнес-спільноти та соціуму може бути зображена у вигляді трикутника, кутами якого є влада, бізнес і суспільство. Ця модель на практиці має забезпечити функціонування державотворчої системи: «конкурентоспроможна економіка – справедлива держава – заможні громадяни». Складові цієї системи є рушійною силою, що має забезпечувати розвиток країни в усіх сферах.

При цьому означенні складові мають тісно взаємодіяти і виконувати такі основні функції:

- створення умов для функціонування інших складових системи;

- здійснення взаємоконтролю;
- передача частини повноважень з вирішення соціальних проблем тій стороні, яка здатна їх виконувати більш ефективно.

Стимули такого партнерства зрозумілі, адже консолідація можливостей і ресурсів представників кожного з трьох секторів значно підвищують ефективність впроваджених проектів. Сутність партнерства при цьому полягає в забезпеченні ефективної роботи всіх учасників.

Найбільш доречним буде розглядати крос-секторне партнерство при впровадженні еколого-орієнтованих проектів.

Еколого-орієнтовані проекти можуть поєднувати в собі ознаки як комерційних, так і природоохоронних проектів. Такі проекти часто спрямовані на отримання прибутку, тобто по суті є комерційними, але при цьому їх реалізація дозволяє поліпшити показники споживання природних ресурсів або показники якості середовища проживання, наприклад, проекти з вторинного використання відходів, виробництва екологічно чистої продукції тощо. Оцінка ефективності таких проектів має будуватися на тих же принципах, що і оцінка звичайних комерційних проектів, але із врахуванням їх екологічності.

Для реалізації еколого-орієнтованих проектів може бути застосований механізм крос-секторного партнерства, а саме координація спільних зусиль влади, реального сектору економіки та громадського сектору (рис. 2.3).

Забезпечення крос-секторного партнерства для реалізації еколого-орієнтованих проектів передбачає декілька етапів. Громадяни хочуть та будуть повноцінно взаємодіяти з бізнесом і владою задля забезпечення власних інтересів. На першому етапі громада формує соціальне замовлення на вирішення конкретних екологічних проблем. Це замовлення повинно бути правильно оформлене: має бути чітко окреслено його актуальність, соціальну значущість, очікувані результати.

Другий етап передбачає визначення шляхів вирішення проблеми, роль кожного суб'єкту у цьому процесі та узгодження їх інтересів. Зокрема, влада має у межах своєї компетенції створити необхідні умови щодо ведення діалогу між

сторонами, забезпечити нормативно-правовий супровід, координацію діяльності щодо розроблення та реалізації проекту.

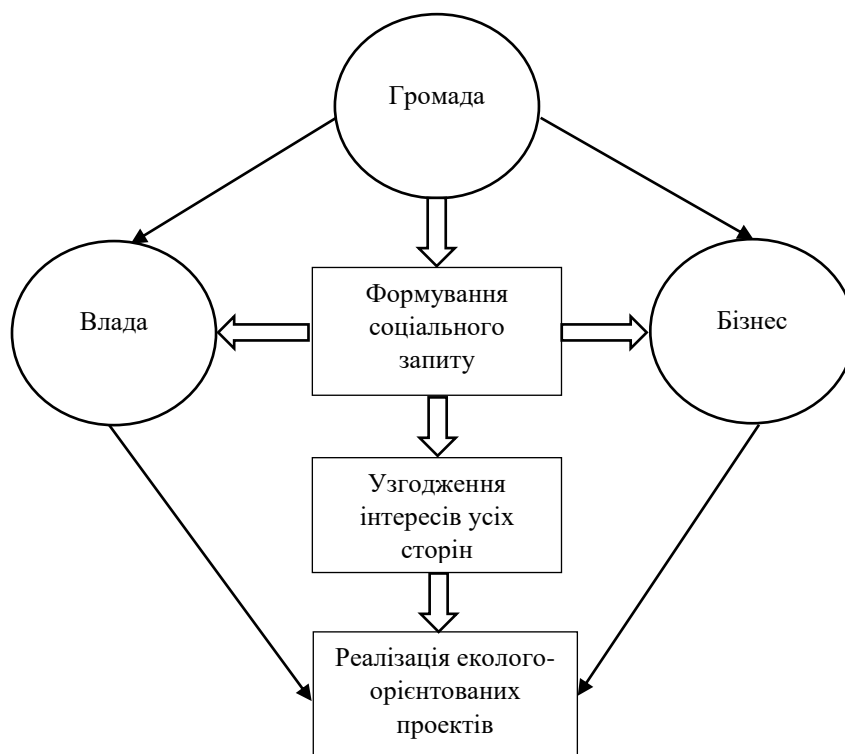

Рисунок 2.3 – Механізм крос-секторного партнерства для реалізації еколого - орієнтованих проектів

Джерело: розроблено авторами

Завершальний етап процесу передбачає реалізацію конкретного проекту в межах вирішення поставлених завдань. Контролюючу та просвітницьку функцію безпосередньо впродовж терміну реалізації має виконувати громадськість. Ефективність проектної діяльності залежить від рівня активності всіх сторін.

Окрім бізнесу, в якості основного джерела фінансування еколого-орієнтованих проектів може виступати грантодавач, наприклад, міжнародний фонд.

За своєю сутністю партнерство громади, органів влади та донорів (бізнес-структур та міжнародних фондів) відповідає основним принципам діяльності визнаної моделі потрійної спіралі Г. Іцковіца [166]. Ефективність даної моделі пояснюється врахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів) у досягненні поставленої мети.

Модифікована модель потрійної спіралі демонструє взаємодію трьох зазначених стейкхолдерів в контексті соціо-еколого-економічної відповідальності при реалізації проектів сталого розвитку громад (табл. 2.3).

Сьогодні існує велика кількість механізмів взаємодії громад з різними інституціями щодо залучення коштів для забезпечення сталого розвитку через грантові проекти донорів, які розглядаються з позиції забезпечення сталого розвитку. Так, грантова підтримка швейцарсько-українського проекту DESPRO, який діє в Україні з 2007 року, спрямована на: формування стратегічного планування розвитку громад, надання їм правової допомоги, формування школи місцевого самоврядування, організацію сільського питного водопостачання, навчання поводженню з твердими побутовими відходами.

Таблиця 2.3 – Соціо-еколого-економічна відповідальність стейкхолдерів при реалізації проектів сталого розвитку громад

Тип стейкхолдера	Сутність соціо-еколого-економічної відповідальності
Громада	Забезпечення активної позиції щодо вирішення питань забезпечення сталого розвитку на своїй території.
Влада	Забезпечення ефективного управління державою та належного соціального, інноваційного, економічного, екологічного, культурного, духовного розвитку суспільства, а також досягнення проголошених цілей, здійснення програм, виконання зобов'язань та стабільне підвищення якості життя в країні.
Донори	Фінансування програм та проектів сталого розвитку громад з боку фінансових інститутів, бізнес-структур, міжнародних фондів тощо та створення сприятливих умов для подальшого розвитку без залученої фінансової допомоги.

Джерело: розроблено авторами на основі [166]

Аналізуючи фінансові аспекти зазначених грантових проектів, варто зазначити, що вони фінансувались з трьох джерел: проект DESPRO, місцеві бюджети та сама громада. Якщо фінансова частина донорської частини була фіксованою для конкретного напрямку, то внесок місцевих бюджетів варіювався від 30% до 300%, а внесок громади взагалі міг у 20 разів перевищувати донорський внесок. Позитивні результати завершення грантових проектів підштовхнули мешканців й інших громад на реалізацію аналогічних проектів. А

громади, які вже реалізували такі проекти, продовжили пошуки ефективних шляхів сталого місцевого розвитку.

Таким чином, сталий розвиток найефективніше забезпечувати на регіональному рівні, враховуючи процеси децентралізації. Оскільки після реформ розміри місцевих бюджетів значно збільшилися, то і фінансова підтримка проектів сталого розвитку громад також зросла. На цій підставі можна зробити висновок, що завдяки успішній реалізації грантових проектів з'явилися підстави до формування сталого розвитку громад. Безперечним є те, що саме фінансова підтримка активізувала роботу громад в напрямку покращення соціо-еколого-економічного стану в регіоні.

Слід зазначити, що в українських реаліях запровадження механізму партнерства влади, донорів і громад загальмовує ряд обмежень. Зокрема, це недосконалість законодавчої бази для організації ефективної партнерства. Занепокоєння викликає і той факт, що бізнес та владні інститути не завжди сприймають громаду як повноцінного партнера, здатного вести діалог та відстоювати свої інтереси і, по суті, не сприймають модель партнерства. Разом з тим, громадськість також демонструє інертне ставлення до вирішення соціальних, екологічних та економічних питань, перекладаючи відповідальність за них на державу. А це, у свою чергу, заважає активному розвитку держави в цілому.

Запропонована модель партнерства стейкхолдерів у реалізації проектів для забезпечення сталого розвитку громад демонструє взаємодію трьох інституцій – влади, донорів і громади – в контексті соціо-еколого-економічної відповідальності проектів громад. В подальшому доцільно провести дослідження щодо виявлення найбільш актуальних напрямків сталого розвитку громад та факторів, які впливають на ступінь активності громади. Найбільш відкритим питанням залишається пошук єдиного підходу до кількісного опису соціо-еколого-економічних ефектів, які мають різну природу. На вирішенні саме цих питань слід сконцентруватись у подальших дослідженнях за тематикою, пов'язаною з формуванням грантових проектів соціо-еколого-економічного розвитку громад, які підтримуються міжнародними організаціями.

Розвиваючи теоретико-методологічне підґрунтя інституційного забезпечення фінансування сталого розвитку, необхідно підкреслити важливість мультистейкхолдерського підходу у його розвитку. Таргети 17.16 та 17.17 Цілі сталого розвитку ООН 17. Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку свідчать на користь його значимості. Так, таргет 17.16 націлений на посилення Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку, доповненого мультистейкхолдерськими партнерствами, які мобілізують і діляться знаннями, досвідом, технологіями та фінансовими ресурсами, для підтримки досягнення Цілей сталого розвитку в усіх країнах, зокрема країнах, що розвиваються, а таргет 17.17 заохочує та сприяє ефективним державним, державно-приватним та громадянським партнерствам, спираючись на досвід та ресурсні стратегії партнерства дані, моніторинг та підзвітність [167].

Мультистейкхолдерський підхід описує процес, який націлений на об'єднання основних стейкхолдерів у нових формах комунікації, пошуку та прийняття рішень та структури за певними питаннями; базується на визнанні важливості відтворення капіталу та досягнення підзвітності у комунікаціях зі стейкхолдерами; залучає презентацію основних груп зацікавлених сторін та їх позицію; заснований на демократичних принципах прозорості і участі та спрямований на створення партнерства і посилення мережі між стейкхолдерами [168]. Таким чином, поряд зі стандартними науковими методами дослідження – такими як узагальнення, синтез і аналіз, типологізація – мультистейкхолдерський підхід створює наскрізну основу для дослідження інституційного забезпечення фінансування сталого розвитку.

При мультистейкхолдерському підході кожна з зацікавлених сторін орієнтується не на виграти в короткотерміновій перспективі, а на нарощуванні капіталу та економічному зростанні впродовж тривалого періоду часу. Це відбувається, в тому числі, за рахунок зростання гудвілу організацій. Оцінити вартість компанії можна на основі концепції економічної доданої вартості (EVA).

Лодсгард та Аагард в своєму дослідженні [169] доводять, що співпраця компаній різних секторів економіки та неурядових організацій (з питань комунікацій, управління персоналом, науково-дослідних та інноваційних розробок) генерує додану вартість на фундаменті корпоративної соціальної відповідальності.

На світовому та європейському рівні сформовано значну кількість стандартів та інститутів, які відіграють значну роль у фінансуванні сталого розвитку.

Серед них варто назвати:

– Принципи відповідального інвестування (The Principles for Responsible Investment), яка здійснює розробку прогресивних екологічних, соціальних та управлінських стандартів (environmental, social, and governance (ESG)) для інвестиційного процесу у сфері сталого розвитку;

– Глобальний договір ООН (The U.N. Global Compact), який допомагає компаніям, інвесторам і біржам інтегрувати ESG – критерії у їх бізнес – практики;

– G20, що розвиває добровільні практики підвищення обсягів «зеленого» фінансування;

– Принципи Екватора (Equator Principles), які пропонують підхід для оцінки ризиків у сфері сталого розвитку 80 фінансових організацій;

– Ініціативу бірж зі сталого розвитку (The Sustainable Stock Exchanges initiative), яка займається просуванням розкриття інформації зі сталого розвитку серед 48 бірж з 52 країн світу;

– Раду зі стандартів сталого розвитку (The Sustainability Accounting Standards Board) пропонує облікові стандарти сталого розвитку для 79 галузей економіки США;

– Міжнародну організацію зі стандартизації (The International Standards Organization), яка розробляє керівництва щодо вимірювання внеску організації у сталий розвиток (ISO 26000).

Наведений перелік є далеко не вичерпним та представляє, на нашу думку, основні напрями роботи інститутів у сфері фінансування сталого розвитку. Найбільш системним на сьогоднішній день є стандартизація відповідно до рівня

досягнення Цілей сталого розвитку [167]. Тому, на нашу думку, формування дорожньої карти реалізації зусиль стейкхолдерів, спрямованих на просування ініціатив сталого розвитку та узгодження їх інтересів, потрібно вибудовувати саме на основі Цілей сталого розвитку.

При цьому мають бути враховані місія та візія компаній реального та фінансового сектору економіки, визначені ними критерії реалізації. Також потрібно врахувати джерела та механізми співфінансування, алгоритми міжсекторного партнерства та управління змінами.

Дорожня карта взаємодії стейкхолдерів різних секторів економіки для досягнення Цілей сталого розвитку зображена на рисунку 2.4.

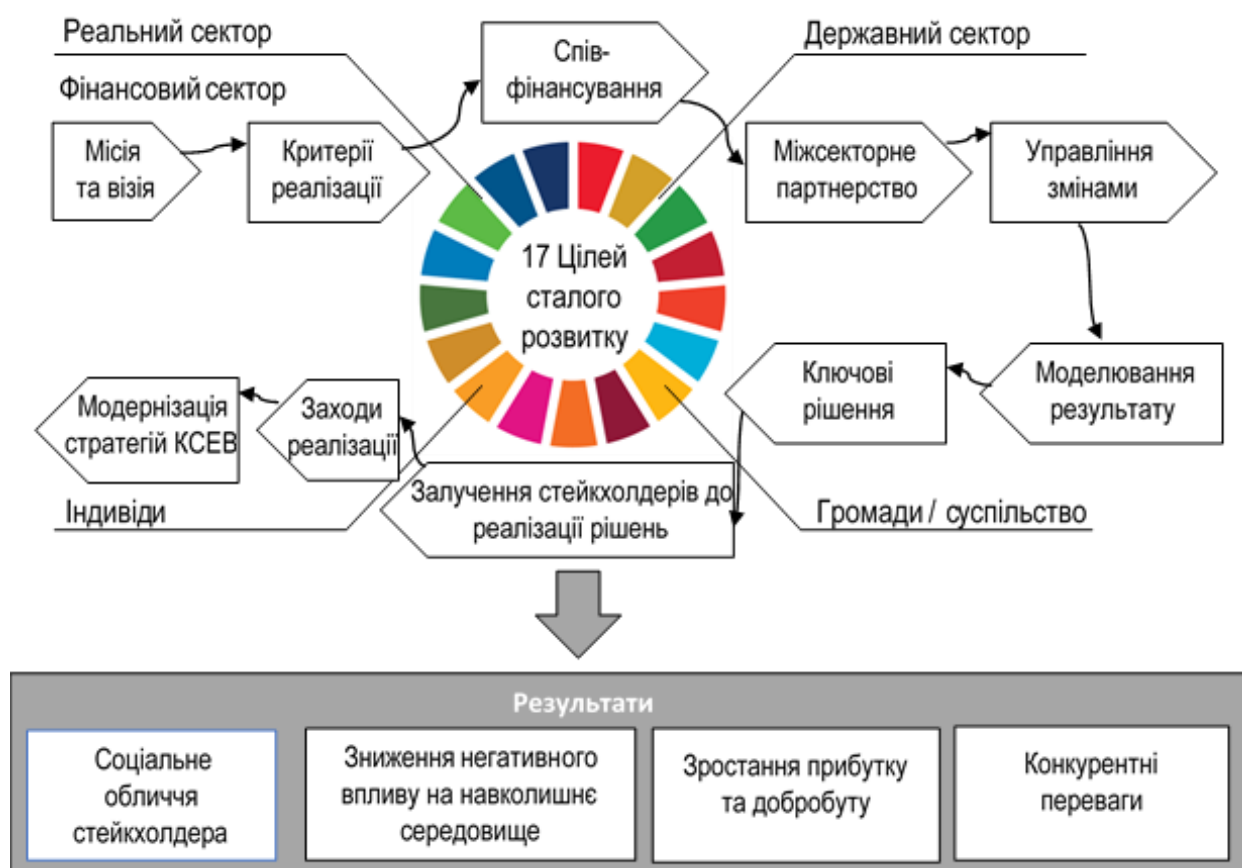

Рисунок 2.4 – Дорожня карта взаємодії стейкхолдерів різних секторів економіки для досягнення Цілей сталого розвитку

Джерело: розроблено авторами на основі [170, 171]

Варто зазначити, що найбільш ефективним буде використовувати цю дорожню карту на регіональному рівні, а саме в громадах. При такому підході стає можливим скоротити час на прийняття рішень та реалізовувати заходи із досягнення Цілей сталого розвитку найбільш ефективним шляхом.

Партнерство для досягнення Цілей сталого розвитку, з позицій ООН, може бути реалізовано трьома шляхами:

1) «кредитне плече / обмін» – співпраця, що заснована на взаємодоповнюваності. Одна організація визнає, що інша може забезпечити її ресурсами (знання, послуги, навички) для реалізації свого стратегічного завдання;

2) «об'єднання / інтеграція» – реалізація через крос-секторне партнерство, співпрацю між двома або більше організаціями, де додаткові ресурси об'єднуються для вирішення спільного завдання або досягнення спільної стратегічної мети;

3) "трансформація" – пошук таких стейкхолдерів, які мають більш амбітну кінцеву мету – вирішити проблему інноваційним та всебічним шляхом, що призведе до системних змін [172].

Саме перехід від крос-секторного партнерства до трансформації має стати ключовим аспектом в дорожній карті взаємодії стейкхолдерів.

Дорожня карта взаємодії стейкхолдерів покликана забезпечити ефективну соціо-еколого-економічну співпрацю шляхом створення цілісної та ефективної системи підтримки державних ініціатив сталого розвитку; формування сприятливих умов ведення бізнесу; забезпечення дієвих механізмів вдалої співпраці державної влади, громади і бізнесу на засадах соціально-екологічного партнерства.

Реалізація дорожньої карти взаємодії стейкхолдерів різних секторів економіки дозволить покращити соціальне обличчя кожного зі стейкхолдерів, знизити негативний вплив на навколишнє середовище, забезпечити зростання прибутку та добробуту, в тому числі економічної доданої вартості компаній, а також максимізувати їх конкурентні переваги.

Також це дозволить активізувати діалог між бізнесом, владою, громадськими організаціями та експертною спільнотою з метою налагодження співпраці між стейкхолдерами та впровадження методів КСЕВ. В подальшому це сприятиме розробці політики підтримки КСЕВ з урахування реальних інтересів і потреб бізнесу та громади, а також у відповідності до принципів сталого розвитку, а також формуванню системи публічного моніторингу за імплементацією прийнятих ініціатив сталого розвитку, підвищенню спроможності представників громадянського суспільства в країні щодо визначення заходів КСЕВ та ін.

3 РОЗРОБКА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ З КСЕВ ТА ПЛАНУ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

3.1 Індивідуальні паттерни і стратегії відповідальної соціальної та екологічної поведінки компаній різних секторів економіки

КСЕВ займає провідне місце в організації управління компанією, оскільки поєднує декілька стратегічних напрямів її функціонування: взаємодію зі стейкхолдерами, розкриття інформації щодо відповідальної діяльності, врахування ЦСР та їх таргетів. Це твердження справедливе для компаній різних секторів економіки: диференціюються лише релевантні ЦСР, методи взаємодії зі стейкхолдерами і формати звітів з КСЕВ. Зовнішнім висвітленням стратегічних орієнтирів з КСЕВ компаній виступає їх звітність, підготовлена з урахуванням інформаційних запитів стейкхолдерів щодо досягнення компанією найбільш значимих для неї ЦСР.

У наукових джерелах склалося однозначне розуміння КСЕВ як стратегічного напрямку діяльності компаній. У праці Дж. Галбрета наголошується, що фірма, яка ігнорує КСВ негативно впливає на добробут своїх стейкхолдерів, оскільки КСВ – це питання стратегії. [173].

Дж. Фруман підкреслює, що фірма має враховувати виклики не лише впровадження стратегії з КСВ, але пошуку практичних засобів для цього впровадження [174]

Множина каналів для комунікації зі стейкхолдерами, методів та стратегій взаємодії з ними на фоні значного числа стратегій інкорпорації Цілей сталого розвитку у діяльність компанії в умовах сталого розвитку та звітування щодо прогресу у їх досягненні у звітах КСЕВ створюють необхідність формування бенчмарків – паттернів відповідальної поведінки компаній для розуміння статусу і місця компанії в конкурентному середовищі в умовах сталого розвитку.

Ряд досліджень вказує на різні підходи до класифікації компаній за ступенем інкорпорації критеріїв сталого розвитку у стратегію діяльності, інструментами впровадження стратегії з КСЕВ:

– за способом реагування на виклики та мегатренди сталого розвитку:

- 1) компанії-переможені;
- 2) компанії-оборонці;
- 3) компанії-мрійники;
- 4) компанії-переможці. [175; 176]

– за ступенем розкриття інформації про КСЕВ та викликами сталого розвитку:

- 1) «початківці»;
- 2) «ті, хто знаходиться на півдорозі»;
- 3) «ті, хто біжить попереду». [177];

– за ступенем інтеграції стратегії звітування зі сталого розвитку в управлінську структуру:

- 1) «компанії, що не звітують»;
- 2) «компанії на середині шляху»;
- 3) «компанії-диференціатори». [178];

– за стадіями зрілості зі сталого розвитку:

- 1) «послідовники»;
- 2) «зрілі компанії»;
- 3) «лідери» [179].

Незважаючи на низький рівень поширення КСЕВ в Україні у порівнянні з розвиненими країнами, українськими компаніями напрацьовано певний досвід у впровадженні стратегій відповідальної поведінки та розкритті інформації щодо неї.

Спробу класифікувати українські компанії за критерієм наявності стратегії з КСЕВ та звітності щодо неї здійснили фахівці Спільноти відповідального бізнесу.

На основі власних спостережень щодо розвитку КСЕВ в Україні вони виділяють 4 категорії компаній, для яких нефінансова звітність може стати значимою для комунікації (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Категорії компаній за критерієм зацікавленості у підготовці КСЕВ

Категорія	Назва	Компанії
Категорія 1	Великий український бізнес з досвідом нефінансової звітності та із стратегією соціально-відповідального бізнесу на етапі розвитку	Астарта, Воля, Галнафтогаз, ДТЕК, Київстар, Метінвест, Оболонь, СКМ, lifecell, Платинум Банк
Категорія 2	Великий український бізнес без досвіду нефінансової звітності та стратегією соціально-відповідального бізнесу на етапі становлення або відсутньою стратегією соціально-відповідального бізнесу	Авангард, Укрексімбанк, Агротон, Укртелеком, АПК-Інвест, Фармак, Дарниця, Фокстрот, Епіцентр, Arterium, Індустріальна Молочна Компанія (ІМК), Group DF, Ferrexpro, Оранта, Vega, Ощадбанк, Вітмарк, Приватбанк
Категорія 3	Іноземні компанії з стратегією соціально-відповідального бізнесу на етапі розвитку із певним досвідом нефінансової звітності по діяльності в Україні	МТС, МЕТРО, АрселорМітал, ОТП Банк, Карлсберг, Тетра Пак, Соса-Cola, ЮнікредітБанк
Категорія 4	Іноземні компанії без стратегії соціально-відповідального бізнесу в Україні і без досвіду нефінансової звітності по діяльності в Україні	Аха, PZU, Данон, Самсунг, Лакталіс, Шелл, Пепсіко, SUN InBev

Джерело: складено авторами за матеріалами [180]

Однак вказані класифікації не враховують ні каналів, ні стратегій комунікації компаній, ні пріоритетних інформаційних запитів стейкхолдерів та розкриття інформації відповідно до них. З метою виконання поставлених завдань щодо дослідження множини комунікаційних каналів, методів та стратегій залучення стейкхолдерів, розкриття інформації компаніями та інкорпорації ними Цілей сталого розвитку у свою діяльність запропоновано ці напрями покласти в основу методики позиціонування та кластеризації компаній за паттернами відповідальної поведінки. Для її формування як період дослідження запропоновано обрати 2005– 2017 рр. як доступний часовий інтервал, за який здійснювалася публікація звітності з КСЕВ 22 українськими компаніями різних секторів економіки у різних форматах.

Масштаб дослідження охоплює саме ці 22 компанії, 64 звіти яких опубліковані у Базі даних з розкриття інформації зі сталого розвитку (Sustainability Disclosure Database GRI) та 18 звітів – на корпоративних сайтах за увесь період дослідження (2017 р. включно). Аналіз публікаційної активності

компаній засвідчив, що 36% компаній від загального обсягу припинили подавати звітність з КСЕВ у більш ранні періоди – до 2014 р. (наприклад, ПАТ «Київстар» – у 2012 р., ПАТ «Монделіс Україна» – у 2013 р.) та не звітують на регулярній основі. З урахуванням цього об'єктом дослідження стратегій відповідальної поведінки компаній стали останні оприлюднені звіти кожної компанії.

Методологію проведення дослідження запропоновано обрати на основі інструментарію контент-аналізу. Пошук інформації у оприлюднених звітах кожної компанії було проведено за білінгвальним принципом (українською та англійською мовами) за такими ключовими категоріями:

- Родова категорія: стейкхолдери (видові категорії – моделі, канали взаємодії, стратегії, залучення стейкхолдерів, панелі взаємодії, верифікація звітності стейкхолдерами, участь у прийнятті рішень);

- Родова категорія: Цілі сталого розвитку (видові категорії – стратегії інкорпорації Цілей сталого розвитку, стратегія створення вартості компанією, релевантні Цілі сталого розвитку, прогрес у досягненні Цілей сталого розвитку).

За результатами контент-аналізу визначено стратегії компаній з урахуванням: моделей їх взаємодії зі стейкхолдерами (параметр x), комунікацій з ними на основі звітності з КСЕВ (параметр y) та інкорпорації Цілей сталого розвитку у стратегію діяльності компанії (параметр z). Залежно від значень цих трьох параметрів запропоновано визначати позицію компанії у трьохвимірній матриці з координатами $G \in \{x; y; z\}$, які набувають значень від 1 до 3 у порядку зростання рівня врахування в діяльності компанії означених параметрів (табл. 3.2). Кожен параметр індикатору визначається за такими градаціями в одиницях:

- параметр x (модель інтегрованого залучення – 3; планована та систематична модель – 2; пасивна одностороння модель – 1);

- параметр y (стратегії інклюзивного розкриття – 3; розкриття найбільших суттєвих запитів – 2; стратегії мінімального розкриття інформації – 1);

- параметр z (інтеграція у стратегію створення вартості – 3; впровадження релевантних Цілей сталого розвитку – 2; врахування загального контексту сталого розвитку – 1).

Значення комплексного трьохкомпонентного індикатора G при цьому варіюються в усталених межах (за законами комбінаторики – мінімальне значення суми параметрів індикатора = 3 одиниці; максимальне значення = 9 одиниць) за такими рівнями:

- $\Sigma = 8-9$ одиниць ($G \in \{3; 3; 3\}; G \in \{2; 3; 3\}; G \in \{3; 2; 3\}; G \in \{3; 3; 2\}$);
- $\Sigma = 7$ одиниць ($G \in \{3; 1; 3\}; G \in \{1; 3; 3\}; G \in \{3; 3; 1\}; G \in \{2; 2; 3\}; G \in \{3; 2; 2\}; G \in \{2; 3; 2\}$);
- $\Sigma = 6$ одиниць ($G \in \{2; 2; 2\}; G \in \{3; 2; 1\}; G \in \{1; 2; 3\}; G \in \{1; 3; 2\}; G \in \{2; 1; 3\}; G \in \{2; 3; 1\}; G \in \{3; 1; 2\}$);
- $\Sigma = 5$ одиниць ($G \in \{1; 2; 2\}; G \in \{1; 1; 3\}; G \in \{1; 3; 1\}; G \in \{3; 1; 1\}; G \in \{2; 1; 2\}; G \in \{2; 2; 1\}$);
- $\Sigma = 4$ одиниці ($G \in \{1; 2; 1\}; G \in \{1; 1; 2\}; G \in \{2; 1; 1\}$);
- $\Sigma = 3$ одиниці ($G \in \{1; 1; 1\}$).

Проведене позиціонування компаній за значеннями індикатора G у тривимірній матриці дозволяє провести їх кластеризацію за принципом спадання: де A – компанії, що характеризуються максимальним значенням індикатора; F – компанії, що характеризуються мінімальним значенням індикатора. Як видно з таблиці 3.2, у звітах більшості компаній наявний контекст сталого розвитку та розкривається інформація за усіма вимірами та ESG – критеріями (81,8% від досліджуваної сукупності компаній). Крім того, 59,1% звітів компаній сформовані з урахуванням інформаційних запитів їх стейкхолдерів з різним рівнем суттєвості. Поряд з цим, наявністю верифікації (внутрішніми чи зовнішніми аудиторами, стейкхолдерами) характеризується лише 18% звітів досліджуваних компаній.

Таблиця 3.2 – Позиціонування українських компаній за параметрами висвітлення інформації та трьохкомпонентним індикатором у 2005-2017 рр.

Компанія	Звітний період	Стандарт звіту	Запити стейкхолдерів	Верифікація	Виміри та критерії	Параметр X	Параметр Y	Параметр Z	Індикатор G, од.	Паттерн
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг»	2016	GRI - G4	+	+	ESG	2	3	3	8	Інноватори
Агропромисловий холдинг «Астарта-Київ»	2016	Non-GRI	-	-	ESG	1	2	1	4	Початківці
ТОВ «БДО»	2016	GRI - G4, IIRC	+	+	ESG	2	2	3	7	Лідер
Карлсберг Україна (ПАТ «Пиво-безалкогольний комбінат «Славутич»)	2015	Non-GRI	-	-	ESG	1	2	2	5	Послідовники
Група «Кока-кола Україна»	2016-2017	GRI Standards	+	-	ESG	3	3	3	9	Інноватори
ПрАТ «Дніпроспецсталь»	2013-2014	GRI - G3	+	-	ESG	2	2	1	5	Послідовники
Холдинг «ДТЕК»	2016	GRI - G4	+	+	ESG	2	2	3	7	Лідер
ТОВ «Ернст енд Янг - Аудиторські послуги»	2015-2016	GRI - G4	+	-	ESG	2	2	3	7	Лідер
ПАТ «Концерн Галнафтогаз»	2016	GRI - G4	+	+	ESG	3	3	3	9	Інноватори
Холдинг «Кернел»	2016	GRI - G4	+	+	ESG	3	3	1	7	Лідер
ТОВ «КІМГ-Україна», ПрАТ «КІМГ Аудит»	2016	Non-GRI	+	-	S	2	1	3	6	Переслідувачі
ПрАТ «Київстар»	2015-2016	Non-GRI	-	-	S	1	1	1	3	Аутсайдери
Холдинг «Метінвест»	2013-2014	GRI - G4	-	-	ESG	2	2	1	5	Послідовники

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ПАТ «Миронівський хлібопродукт»	2016	GRI - G4	+	-	ESG	3	2	1	6	Переслідувачі
ПАТ «Монделіс Україна»	2013	Non-GRI	-	-	ESG	1	1	1	3	Аутсайтери
ТОВ «ЛІВН Лімітед (ТМ Nemiroff)»	2010	Non-GRI	-	-	ESG	1	1	1	3	Аутсайтери
ПАТ «Оболонь»	2015-2016	GRI - G4	+	-	ESG	3	2	2	7	Лідер
ПАТ «Платинум Банк»	2014	GRI - G4	+	-	ESG	2	2	1	5	Послідовники
АТ «Систем Кепітал Менеджмент»	2015	GRI - G3	-	-	ESG	2	2	1	5	Послідовники
ПАТ «ЮніКредіт Банк»	2015	Non-GRI	-	-	ESG	2	1	1	4	Початківці
ТОВ «Воля-Кабель»	2016	Non-GRI	+	-	S	2	1	1	4	Початківці
Холдинг «ВіДіГруп»	2005-2010	Non-GRI	-	-	Неприйнятно	1	1	1	3	Аутсайтери

Примітка: «+» - розкрито інформацію у звіті; «-» - інформація у звіті відсутня

Джерело: складено авторами

Щодо отриманих значень параметру x , слід зауважити, що 72% компаній з числа досліджуваних використовують стратегію двостороннього діалогу у взаємодії зі стейкхолдерами як асиметричного, так і проактивного типу. За параметром y половина (50%) компаній розкриває у своїх звітах найбільш суттєві запити стейкхолдерів, без врахування інтегрованого формату подання інформації.

Лише компаніям кластерів А та В притаманне інтегроване розкриття інформації з урахуванням стратегій створення вартості на різних горизонтах, специфікації найбільш релевантних Цілей сталого розвитку у їх діяльності та результатів взаємодії зі стейкхолдерами.

Щодо параметру z , більшість із компаній декларує відповідність своєї діяльності 10 принципам Глобального договору ООН та є його підписантами. Однак інкорпорація Цілей сталого розвитку у стратегію створення вартості компаніями (параметр z) з-поміж інших параметрів є найнижче оціненим, а самі стратегії імплементації Цілей сталого розвитку не стали частиною їх поточної діяльності.

Винятками є «компанії – лідери» та «інноватори». Якісна характеристика кластерів у відповідності до досліджуваних параметрів розкрита у табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Якісна характеристика паттернів відповідальної поведінки компаній за стратегічними орієнтирами в досягненні Цілей сталого розвитку, комунікації зі стейкхолдерами та підходами щодо розкриття інформації у звітах з КСЕВ

Кла-стер	F	E	D	C	B	A
1	2	3	4	5	6	7
Пат-терн	«Компанії – аутсайдери»	«Компанії – початківці»	«Компанії – послідовники»	«Компанії – переслідувачі»	«Компанії – лідери»	«Компанії – інноватори»
Стратегія з врахування ЦСР (z)	Виконання вимог регуляторів щодо впровадження базових вимірів, критеріїв та принципів сталого розвитку у діяльність компанії	Враховання принципів сталого розвитку та окремих Цілей сталого розвитку, притаманних галузевій практиці у контексті основних ризиків втрати вартості	Враховання принципів сталого розвитку та окремих Цілей сталого розвитку, притаманних галузевій практиці, у контексті основних ризиків втрати вартості	Враховання принципів сталого розвитку та окремих Цілей сталого розвитку, притаманних галузевій практиці, у контексті примноження вартості компанії	Впровадження релевантних Цілей сталого розвитку, комплексного управління ризиками і вигодами сталого розвитку для примноження вартості	Виміри сталого розвитку та Цілей сталого розвитку інтегровані у стратегію створення вартості компанією та дозволяють створювати компанії додаткові інновації
Взаємодія зі стейкхолдерами (x)	Рівні	Перший рівень – пасивний рівень взаємодії, модель залучення реактивного типу		Другий рівень – двостороння взаємодія, моделі планованого та систематичного залучення		Третій рівень – двостороння взаємодія, модель інтегрованого залучення проактивного типу
	Канали	Листи, веб-сайт, механізми розгляду скарг, звітність «з інших рук», інтернет-, медіа-, соціальні медіа – трекінг	Бюлетені, листи, брошури, презентації, конференції, промови, публічні презентації, лобювання та захист інтересів	Грантові проекти та угоди, державно-приватне партнерство, приватні фінансові ініціативи, колективні угоди, звітність	Опитування, фокус-групи, семінари, зустрічі з окремими стейкхолдерами, публічні зустрічі, колективні договори, дослідження, звітність	Дорадчі комітети, звітність за проектами, роад-шоу, процеси побудови консенсусу, мультистейкхолдерські форуми, консультативні панелі, звітність

Кінець табл. 3.3

1	2	3	4	5	6	7
Комунікація (у)	Пасивна стратегія Стратегія моніторингу	Захисна стратегія Стратегія інформування	Транзакційна стратегія, Стратегія переговорів	Стратегія консультування Стратегія переговорів	Стратегія включення	Стратегія співпраці Стратегія розширення можливостей
Звітність з КСЕВ (у)	Мінімальне розкриття інформації в межах річного звіту за встановленими вимогами без прив'язки до інформаційних потреб конкретних стейкхолдерів	Розкриття окремих питань використання капіталів компанією за встановленими вимогами у одноаспектних нефінансових звітах без врахування потреб конкретних стейкхолдерів	Екологічні та соціальні звіти, звіти з КСЕВ, що відображають як встановлені вимоги до розкриття інформації, так і добровільні розкриття з мінімальним врахуванням потреб стейкхолдерів	Звітність, що відображає усі виміри і критерії сталого розвитку з урахуванням найбільш суттєвих запитів стейкхолдерів	Комплексне, збалансоване розкриття інформації за усіма видами капіталу та їх роллю у створенні вартості з урахуванням процесу пріоритизації запитів стейкхолдерів	Інтегрована звітність – розкриття інформації за усіма видами капіталу, які використовує компанія для створення доданої вартості за напрямками, визначеними в ході взаємодії зі стейкхолдерами
Підтвердження (у)	Регуляторний комплаєнс	Регуляторний комплаєнс, окремі перевірки в межах системи внутрішнього контролю	Окремі перевірки в межах служби внутрішнього аудиту	Комплексна верифікація службою внутрішнього аудиту	Незалежне зовнішнє підтвердження аудитором з надання приватного звіту	Публічне зовнішнє незалежне підтвердження, верифікація стейкхолдерами

Джерело: складено авторами на основі власного дослідження та [181; 182; 183; 184]

Якісна оцінка параметрів трьохкомпонентного індикатора дозволила розробити карту заходів з комплексного удосконалення стратегій відповідальної поведінки компаній на основі врахування Цілей сталого розвитку, залучення стейкхолдерів та комунікації з ними для кожного з паттернів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Карта заходів з удосконалення стратегій відповідальної поведінки компаній за їх паттернами в кількісній оцінці

Клас тер/ Пат-терн	Значення індикатора G	Компанії	Базові напрями удосконалення стратегії
1	2	3	4
А – інноватори	$G \in \{3; 3; 3\}; G \in \{2; 3; 3\}; G \in \{3; 2; 3\}; G \in \{3; 3; 2\}$ $\Sigma = 8-9$ балів	Група «Кока-Кола Україна» (2016-17); ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг» (2016) ПАТ «Концерн Галнафтогаз» (2016)	1) продовження реалізації КСЕВ за інклюзивними стратегіями
В – лідери	$G \in \{3; 1; 3\}; G \in \{1; 3; 3\}; G \in \{3; 3; 1\}; G \in \{2; 2; 3\}; G \in \{3; 2; 2\}; G \in \{2; 3; 2\}$ $\Sigma = 7$ балів	ТОВ «БДО» (2016); Холдинг ДТЕК (2016); ТОВ «Ернст енд Янг - Аудиторські послуги» (2015-2016); Холдинг «Кернел» (2016); ПАТ «Оболонь» (2016)	1) зміщення акценту у реалізації КСЕВ до суттєвих інформаційних запитів стейкхолдерів; 2) розширення форм взаємодії зі стейкхолдерами
С – переслідувачі	$G \in \{2; 2; 2\}$ $G \in \{3; 2; 1\}; G \in \{1; 2; 3\}; G \in \{1; 3; 2\}; G \in \{2; 1; 3\}; G \in \{2; 3; 1\}; G \in \{3; 1; 2\}$ $\Sigma = 6$ балів	ПАТ «Миронівський хлібопродукт» (2016); ТОВ «КПМГ-Україна», ПрАТ «КПМГ Аудит» (2016)	1) інтеграція ЦСР у стратегію створення вартості компанії; 2) розширення форм взаємодії зі стейкхолдерами
Д – послідовники	$G \in \{1; 2; 2\}; G \in \{1; 1; 3\}; G \in \{1; 3; 1\}; G \in \{3; 1; 1\}; G \in \{2; 1; 2\}; G \in \{2; 2; 1\}; G \in \{3; 1; 2\}$ $\Sigma = 5$ балів	ПАТ «Пиво-безалкогольний комбінат «Славутич»» (2015); Холдинг «Мегінвест» (2014); ПрАТ «Дніпроспецсталь» (2013-14); ПАТ «Платинум Банк» (2014); АТ «Систем Кепітал Менеджмент»(2015)	1) інтеграція ЦСР у стратегію створення вартості компанії; 2) активізація взаємодії зі стейкхолдерами, посилення комунікацій

1	2	3	4
Е – початківці	$G \in \{1; 2; 1\}; G \in \{1; 1; 2\};$ $G \in \{2; 1; 1\} \Sigma = 4$ бали	Агропромисловий холдинг «Астарта-Київ» (2016); ПАТ «ЮніКредитБанк» (2015); ТОВ «Воля-Кабель»(2016)	1) орієнтація у стратегії КСЕВ на найбільш суттєві запити стейкхолдерів; 2) урахування у КСЕВ діяльності найбільш релевантних ЦСР; 3) розширення форм залучення стейкхолдерів
Е – аутсайтери	$G \in \{1; 1; 1\}$ $\Sigma = 3$ бали	ПАТ «Монделіс Україна» (2014); ТОВ «ЛВН Лімітед (ТМ Nemiroff)» (2010); Холдинг «ВіДіГруп» (2005-10); ПрАТ «Київстар» (2015-16);	1) проведення SWOT-аналізу діяльності компанії в умовах сталого розвитку; 2) розробка плану дій з врахування ЦСР, взаємодії зі стейкхолдерами

Джерело: складено авторами

Такий підхід дозволяє на рівні компаній – зрозуміти свої можливості, ризики, статус на рівні бенчмарків, необхідні зусилля для переходу на вищий рівень (при проведенні SWOT-аналізу) та ефект від залучення стейкхолдерів (при реалізації стратегій ведення бізнесу та комунікації з ними); на рівні окремих груп зацікавлених сторін – сформуванню цілісного підходу до врахування у стратегіях комунікації зі сталого розвитку і стратегії ведення бізнесу, і залучення стейкхолдерів, і підтвердження достовірності звітності на їх користь з боку внутрішніх і незалежних аудиторів.

3.2 Національна стратегія корпоративної соціально-екологічної відповідальності як мікрорівень концепції сталого розвитку України

3.2.1 Світовий досвід запровадження стратегій сталого розвитку та КСЕВ

Обґрунтування доцільності розробки національних політик з КСЕВ різних країн світу лежить у площині забезпечення конкурентоспроможності

як компаній в різних секторах економіки, так і конкурентоспроможності держави на міжнародному рівні.

У дослідженні «Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» наведено ряд висновків, які підтверджують цю тезу:

- Ігнорування державою теми КСВ, неприйняття або неправильне розуміння цього питання може призвести до збільшення фіскального навантаження на підприємства та втрату конкурентоспроможності як окремого підприємства, так і країни в цілому;

- Конкурентоспроможність окремих підприємств призводить до конкурентоспроможності сектору та країни в цілому;

- Приймаючи Національну політику з КСВ, Україна дає поштовх українським компаніям до розвитку КСВ, таким чином підтримуючи конкурентоспроможність українського виробника на глобальних ринках;

- Завдяки реалізації заходів КСВ українські компанії зможуть сприяти підвищенню рівня своєї конкурентоспроможності на глобальному, регіональному та внутрішньому ринках;

- КСВ сьогодні може бути рушійною силою соціальних інновацій, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості країни на міжнародному рівні;

- Сприяння розвитку КСВ сприятиме інтеграції України до європейського економічного і соціального простору і, поступовій інтеграції до ЄС [185].

Тісний зв'язок конкурентоспроможності та нових компонентів відповідальної поведінки бізнесу (культури підприємництва, мультистейкхолдерського партнерства, соціальної довіри) покладено в основу нової концепції розрахунку Глобального індексу конкурентоспроможності Світового економічного форуму у 2018 р. (GCI 4.0) [186].

У зв'язку з цим прикладний аспект дослідження ролі КСЕВ, досвіду запровадження національної політики (стратегії, плану) з КСЕВ у

забезпеченні конкурентоспроможності країни проведено на основі даних десяти найбільш конкурентоспроможних країн з-поміж 140 країн світу за індексом GCI 4.0. Серед таких країн, значення індексу яких у 2018 р. найбільш близьке до 100, варто назвати (у порядку спадання значення індексу): США, Сінгапур, Німеччину, Швейцарію, Нідерланди, САР Гонг Конг, Сполучене Королівство, Швецію та Данію. Огляд досвіду запровадження національних політик з КСЕВ, як взірцевого, проведено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Досвід запровадження національних політик (стратегій) з КСЕВ країн-лідерів Глобального індексу конкурентоспроможності

Країна	Індекс	Національна політика з КСЕВ	Рік	Особливості
США	85.6	National Action Plan on Responsible Business Conduct (RBC). (2016)	2016	Виступає основою, за допомогою якої уряд буде продовжувати координувати та чітко визначати політику, спрямовану на подальше сприяння відповідальному веденню бізнесу, а також співпрацювати з партнерами в приватному секторі та іншими зацікавленими сторонами
Сінгапур	83.5	Singapore Sustainable Blueprint	2009	Націлений на скорочення вуглецевого сліду, а також запровадження комплексного набору схем фінансування та допомоги для досягнення цієї цілі та залучення компаній
Німеччина	82.8	National Strategy for Corporate Social Responsibility - Action Plan for CSR - of the German Federal Government	2010	Основні пріоритети плану: 1) розробка Національного плану дій для бізнесу з прав людини; транспонування норм Директиви ЄС щодо розкриття нефінансової інформації; підтримка МСП; реалізація умов Берлінського консенсусу з КСВ щодо відповідальності в управлінні ланцюгами цінностей

Продовження табл. 3.5

Швейцарія	82.6	Position paper on corporate social responsibility Swiss Federal Council	2015	Включає основні напрями реалізації КСВ: розробка концептуальних основ КСВ; підвищення обізнаності та підтримки швейцарських компаній в процесі реалізації КСВ; сприяння КСВ в країнах, що розвиваються, та країнах з перехідною економікою; заохочення прозорості діяльності з КСВ
Японія	82.5	Japan Business Federation's Charter of Corporate Behavior	1991, оновлена у 2010	Заохочує компанії розробляти та надавати споживачам соціально вигідні та безпечні товари та послуги, брати участь у чесній, прозорій і вільній конкуренції, справедливо розкривати корпоративну інформацію, забезпечувати безпечне і комфортне робоче середовище, вирішення екологічних питань, залучення громад. Основна мета – проактивне впровадження ЦСР для створення нового типу суспільства. (Society 5.0 for SDGs)
Нідерланди	82.4	CSR policy of The Netherlands	2013	Фокусується на внеску, який бізнес може зробити для сталого розвитку понад встановлені для нього зобов'язання. Ключові напрями реалізації – забезпечення прозорості, встановлення бенчмарків, відповідальні закупівлі та ланцюги постачань
ГонКонг	82.3	Sustainable Business HK	2015	Підтримка та забезпечення розуміння сталого розвитку, соціальної справедливості та рівності
		Caring Company Scheme	2002	Культивування корпоративного громадянства через механізми стратегічного партнерства бізнесу та неурядових громадських організацій
Сполучене Королівство	82.0	National action plan on CSR	2014	Передбачає запровадження Плану дій щодо бізнесу та прав людини, зростання довіри, та партнерства у сфері КСВ між стейкхолдерами та урядом

Кінець табл. 3.5

Швеція	81.7	A communication to the Riksdag2015/16:69).	2015	Включає опис політик щодо прав людини, гідних умов праці, екологічних міркувань та антикорупційні зусилля, а також гендерну рівність, різноманітність, ділову етику та оподаткування, очікування уряду стосовно прогресу компаній зі сталого розвитку
Данія	80.6	Responsible Growth – the Action Plan for CSR	2012	Спрямований на забезпечення економічного зростання та відповідальності, що створює цінність як для бізнесу, так і для суспільства 1.Посилення поваги до міжнародних принципів 2. Підвищення відповідального зростання через партнерство 3. Підвищення прозорості 4.Використання державного сектору для сприяння формування ефективної структури відповідального зростання.

Джерело: розроблено авторами на основі нормативних документів країн [187; 188; 189; 190; 191; 192]

Контекст реалізації відповідальної поведінки компаній та досягнення цілей, орієнтирів сталого розвитку через механізми мультистейкхолдерських, крос-секторних партнерств міститься в усіх аналізованих документах, зокрема

– у Національному плані дій з відповідальної поведінки бізнесу США, який відображає урядові зобов'язання щодо просування прав людини і боротьби з корупцією через партнерства з внутрішніми та міжнародними стейкхолдерами;

– у межах Схеми піклування компаній Гонг Конгу, яка представляє крос-секторне стратегічне партнерство понад 3000 провідних компаній;

– у принципах роботи Керівного комітету Національного форуму з КСВ Німеччини, який функціонує на основі залучення широкого кола стейкхолдерів для просування практики КСЕВ в цій країні;

– у цілях діяльності Федеральної ради Швейцарії щодо КСВ, одна з яких орієнтація на потреби стейкхолдерів у встановленні орієнтирів та очікувань щодо КСВ;

– у плані дій щодо КСВ Данії передбачено залучення широкого кола стейкхолдерів: бізнес-спільноту, споживачів, інвесторів, організації, неурядові організації та громадськість та чітко окреслено їх роль у просуванні КСВ. Бізнес-спільнота повинна інтегрувати КСВ в основний бізнес; споживачі повинні мати кращі можливості та взяти на себе більшу відповідальність за вибір; інвестори повинні використовувати свої інвестиції як рушійну силу для відповідального зростання; організації та неурядові організації повинні діяти як сторожові особи для КСВ, а також просувати КСВ шляхом діалогу та партнерства з приватним сектором, а державний сектор повинен бути рушійною силою шляхом створення необхідної основи для КСВ та сприяння відповідальному зростанню;

– Національний план з КСВ Сполученого Королівства створений зусиллями 152 стейкхолдерів.

Більшість з аналізованих країн є країнами-членами ЄС, політика з КСЕВ якого є частиною загальної публічної політики, а досвід запровадження якої є особливо цінним для України з огляду на підписання Угоди про асоціацію з ЄС.

Політика ЄС з КСЕВ є одним з широкого числа диверсифікованих інструментів досягнення ЦСР, які спрямовано на реальний (корпоративний), фінансовий та державний сектори економіки (табл 3.6). Інкорпорація ЦСР у стратегії діяльності компаній цих секторів, їх врахування у національних політиках та стратегіях з КСЕВ і сталого розвитку країн членів створюють наскрізну основу для пан'європейського і глобального прогресу у цій сфері.

Таблиця 3.6 – Опис ключових політик ЄС з КСВБ та сталого розвитку та їх зв'язок з ЦСР

Політика	Сутність	ЦСР
Стратегія «Європа 2020»	спрямована на розумне, стале та всеосяжне зростання з 75% зайнятості для людей віком від 20 до 64 років	1, 2, 3, 8, 10
Політика ЄС щодо згуртованості	стосується широкого кола цілей в галузі охорони навколишнього середовища в ЄС, зокрема, завдяки інвестиціям, спрямованим на виконання вимог природоохоронних законів ЄС	15
Пакет циркулярної економіки	встановлює програму дій із заходами, що охоплюють увесь бізнес-цикл від виробництва до споживання та поводження з відходами,	12
Кліматична та енергетична політики ЄС 2030	визначає три основні цілі (з рівнем 1990 р. базовий сценарій): принаймні на 40% скорочення викидів парникових газів, збільшення частки поновлюваних джерел енергії до щонайменше 27% та покращення енергоефективності, щонайменше на 27%,	13
Політика ЄС у сфері КСВ	у поєднанні з Платформою багатосторонніх зацікавлених сторін Європейської економічної комісії зосереджена на посиленні партнерських відносин між державними та приватними компаніями	17
Директива 2014/95 / ЄС	разом з Політикою у сфері КСВ закріплює питання прозорості приватного сектору, заохочення компаній, особливо великих та транснаціональних прийняти стабільні практики та інтегрувати інформацію про сталий розвиток у свій цикл звітування, розкриття інформації про ланцюги постачання, консолідацію чинників ESG та посилення відповідальних інвестицій, а також створення інструментів для вимірювання та моніторингу прогресу щодо ЦСР	12.6
Маніфест «Підприємство 2020»	закликає підприємства та уряди працювати разом та вжити заходів щодо трьох стратегічних пріоритетів протягом п'яти років до 2020 року: 1) ставити працевлаштування співробітників та залучення стейкхолдерів пріоритетом на рівні рад директорів, керівництва та виробничо-збутових ланцюгів; 2) сприяти тому, щоб наші компанії-учасники спілкувались з громадами, містами та регіонами як відповідальні партнери для розвитку та впровадження нових надійних засобів виробництва, споживання та нових джерел доходів; 3) в основу ділової активності ставити принципи прозорості та поваги до прав людини.	8, 17, 12.6

Джерело: складено авторами за [192; 193; 195].

Імплементація зазначених політик і стратегій досягається засобами, методами та інструментами відповідального ведення діяльності у різних секторах економіки, партнерства їх стейкхолдерів, запровадження планів чи

національних списків пріоритетів підтримки Стратегії «Європа - 2020», країн-членів ЄС, як це було визначено у [194].

В рамках виконання Стратегії ЄС з корпоративної соціальної відповідальності 2011 – 2014 [194], яку змінила Стратегія Європа – 2020, ще у 2014 р. 27 країн членів ЄС мали затверджені політики та плани щодо КСЕВ, або здійснювали їх розробку [196]. Ці політики були сконцентровані навколо трьох категорій: політика, що сприяє прогресу в напрямку КСВ, політика, спрямована на забезпечення прозорості КСВ, та ініціативи, відображені в іншій державній політиці, яка має позитивний вплив на КСВ.

Центральним елементом кожного з названих документів є забезпечення виконання ЦСР, ініціатив сталого розвитку, відповідальної практики ведення бізнесу та просування державної політики регулювання КСЕВ на основі різного роду партнерств та механізмів залучення стейкхолдерів. Серед таких механізмів можна назвати:

– Зелену книгу з КСВ, яка була прийнята у 2001 р. для забезпечення виконання завдань Лісабонської стратегії ЄС 2000 щодо підвищення конкурентоспроможності ЄС засобами КСВ. У цій книзі наголошується на необхідності формування партнерств з урахуванням інтересів бізнесу та інших стейкхолдерів, які включають державні органи на всіх рівнях, зокрема міжнародні організації, підприємства МСП, транснаціональні компанії, соціальних партнерів, неурядові організації, інших зацікавлених сторін. Зокрема участь місцевих громад і бізнесу позначена у такий спосіб: місцеві громади (надання робочих місць, додаткових місць професійної підготовки, екологічно чисті заходи, партнерські відносини з громадами, спонсорські заходи, благодійні заходи тощо), ділові партнери (зменшення складності та витрат, підвищення якості, допомога меншим фірмам ...) [197].

– Стратегія «Європа - 2020», що змінила Стратегію ЄС з корпоративної соціальної відповідальності 2011 – 2014, заснована на мультистейкхолдерському підході, залученні широкого кола стейкхолдерів,

зусилля яких спрямовані на досягнення семи головних ініціатив для підвищення конкурентоспроможності ЄС:

- 1) «Інноваційний Союз», щоб поліпшити рамкові умови та доступ до фінансування для досліджень та інновацій;
- 2) «Молодь у русі», щоб підвищити ефективність системи освіти та сприяти вступу молоді на ринок праці;
- 3) «Цифрова програма для Європи» для прискорення розгортання високошвидкісного Інтернету та отримання переваг цифрового єдиного ринку для домогосподарств та фірм;
- 4) «Ресурсоефективна Європа», яка допомагає відокремити економічне зростання від використання ресурсів, підтримувати перехід до низьковуглецевої економіки;
- 5) «Індустріальна політика епохи глобалізації», спрямована на поліпшення ділового середовища, особливо для МСП, та на підтримку розвитку міцної та стабільної промислової бази, здатної конкурувати на глобальному рівні;
- 6) «Порядок денний для нових навичок та робочих місць» для модернізації ринків праці та надання можливостей людям шляхом розвитку їх навичок протягом усього життєвого циклу ;
- 7) «Європейська платформа боротьби з бідністю», яка забезпечує соціальну та територіальну єдність з тим, щоб люди, які живуть у бідності та соціальної ізоляції, змогли жити гідно та брати активну участь у суспільних процесах [198].

– Маніфест «Підприємство - 2020», прийнятий організацією «КСВ Європа», яка охоплює 42 подібні організації у країнах- членах та репрезентує 10000 європейських компаній, заснований на механізмі партнерства бізнесу і уряду. Зазначений механізм полягає у провідній та активній участі в співпраці з усіма стейкхолдерами компаній різних секторів для підтримки соціальних та економічних зрушень (на рівні бізнесу); запровадження структурної співпраці між бізнесом та інститутами формальної

(неформальної) освіти завдяки системі амбітних цілей та ключових індикаторів ефективності, підтримці розвитку та співпраці стейкхолдерських партнерств, розробці системи політик, що віддають перевагу середньо- та довготерміновим підходам комплексного та крос-секторного управління ринками праці, товарними та фінансовими ринками (на рівні урядів та органів державної влади різних рівнів) [195].

Емпіричне дослідження стану запровадження КСЕВ в межах європейського і українського досвіду проведено на прикладі європейських і українських компаній на основі найбільш повної і співставної бази звітів Глобальної ініціативи зі звітності (GRI), які публікуються з 1999 р. Враховуючи динамічний характер бази, зазначимо, що усі дані було зібрано станом на 1 січня 2018 р. Для дослідження було відібрано 3747 організацій з країн-членів ЄС, які опублікували 8238 звітів, та 28 українських компаній, які опублікували 47 звітів за аналізований період.

Порівняльний аналіз звітів з КСЕВ європейських та українських компаній слід структурувати за такими напрямками:

- аналіз кількості звітів у динаміці, що ілюструють темпи поширення КСЕВ;
- галузевий розріз та розміри компаній (секторний аналіз);
- превалюючий тип звітних стандартів.

За першим напрямом аналізу (рис. 3.1) варто зауважити цілковиту неспівставність обсягів поширення КСЕВ в Україні та ЄС. Динаміка подання звітів з КСЕВ європейськими компаніями має суттєвий зростаючий тренд – від перших трьох звітів, опублікованих British Airways, Procter&Gamble Netherlands та Svenska Cellulosa Aktiebolaget у 1999 р., їх кількість зросла у 386 раз. У 2014-2015 роках 1145 європейських організацій опублікували 1158 звітів зі сталого розвитку та КСЕВ.

Кількість звітів наведена лише за 2016 р. у цьому контексті не може вважатися показовою, тому що зазвичай процес підготовки такої звітності триває близько року, або ж може охоплювати декілька річних звітних

періодів. Вельми цікавим для спостереження має стати 2017-2018 фінансовий рік, за підсумками якого, європейськими компаніями мають бути подані перші нефінансові звіти за вимогами Директиви 2014/95/ЄС.

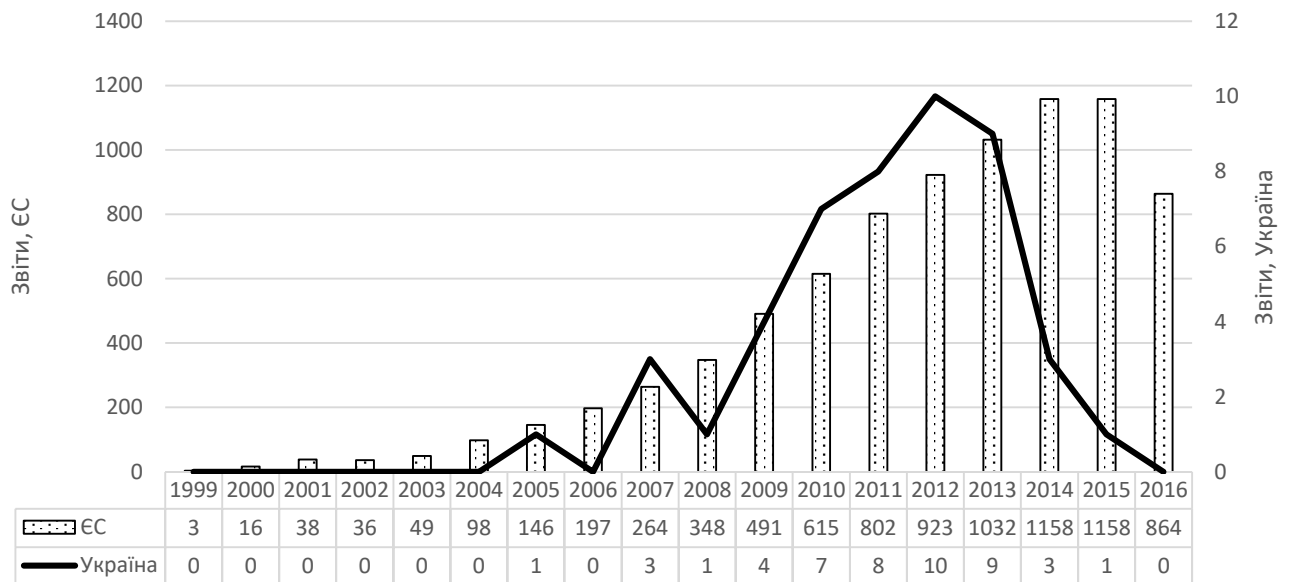

Рисунок 3.1 – Кількість звітів зі сталого розвитку в країнах ЄС та Україні за період 1999-2016 рр., од.

Джерело: складено авторами за даними GRI

В Україні за 2005-2016 рр. 28 компаній опублікували лише 47 звітів, що свідчить про недостатнє поширення КСЕВ, низький рівень їх підзвітності та прозорості.

Секторний розріз порівняння розкриття інформації про КСЕВ в ЄС та Україні свідчить про певну схожість: основними секторами, з яких походять компанії, що звітують, є Їжа та напої (Food and Beverage Products), Вироби з металу (Metals Products), Сільське господарство (Agriculture), Фінансові послуги (Financial Services), (Продукція для дому) Household Products та Інші (Other).

Це пояснюється наявністю у вибірці звітів значної кількості ТНК, глобальних фінансових інститутів та організацій, які провадять свою діяльність на ринках різних країн.

У ході порівняння звітів за розмірами компаній було виявлено особливість, яка свідчить про значний інтерес до концепцій КСВ у ЄС різних за величиною компаній – від ТНК (21,8%), великих компаній (64,1%) до середнього та малого бізнесу (14,1%) від усіх організацій, чії звіти представлені в базі GRI.

Варто зауважити, що виконання норм Директиви 2014/95/ЄС для двох перших категорій компаній не становитиме значних труднощів – оскільки європейські великі компанії та ТНК на добровільній основі розкривають інформацію за вимірами сталого розвитку та керуються однією з названих у Директиві основ для розкриття інформації щодо КСВ, насамперед Стандартами та Керівництвами GRI.

Незважаючи на той факт, що Директива 2014/95/ЄС безпосередньо стосується лише 6% від усіх компаній ЄС, проте ці компанії мають значний вплив на суспільство та сталий розвиток за розміром, обсягом активів, діяльністю, мережами комунікацій зі стейкхолдерами.

В Україні формально положення Директиви 2014/95/ЄС виконують найбільші компанії, які, вочевидь, мають найбільший вплив та можливості для просування ініціатив сталого розвитку засобами звітування.

У той же час, значна частка звітів малих та середніх підприємств, оприлюднених європейськими компаніями, на відміну від цілковитої відсутності цього сегменту українського бізнесу у базі GRI, додатково сигналізує про низький рівень поширення та сприйняття КСВ та ідеології сталого розвитку в українському суспільстві.

Щодо специфіки стандартів підготовки звітності з КСВ, у ЄС превалюючим є підхід до складання GRI –лише 20,2% звітів складені за іншими стандартами (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Стандарти розкриття інформації щодо КСЕВ в ЄС та Україні у 1999-2016 рр.

Звітні стандарти	ЄС			Україна		
	Компаній	Звітів	%	Компаній	Звітів	%
GRI-G1	61	86	1,0	-	-	-
GRI-G2	241	465	5,6	-	-	-
GRI-G3	1023	3021	36,7	10	20	42,6
GRI-G3.1	612	1171	14,2	-	-	-
GRI-G4	713	1155	14,0	3	3	6,4
GRI-Referenced	312	510	6,2	5	5	10,6
Інші, ніж GRI	785	1830	22,2	10	19	40,4
Усього	3747	8238	100,00	28	47	100,0

Джерело: складено авторами за даними GRI.

У цей же час, в Україні система GRI за кількістю компаній-прихильників (59,6%) дещо вище від компаній, що використовують довільні формати складання звітів (40,4%). З огляду на зосередження звітів українських компаній у 2010-2013 роках, найбільш уживаним стандартом виступає GRI-G3.

Суцільне дослідження опублікованих звітів українських компаній в частині обраних стандартів КСВ дозволяє зробити висновок, що основним типом серед них є Глобальний договір ООН. Розкриття 10 основних принципів договору у комунікаційному звіті з прогресу характерне для 83,0% українських компаній, у той час як компанії ЄС застосовують ширшу основу зі стандартизації КСВ. Однак, за формальними ознаками українські компанії-підписанти Глобального договору відповідають нормам Директиви 2014/95/ЄС щодо обраної основи для стандартизації своїх ініціатив з КСВ.

Таким чином, аналіз світового досвіду запровадження політик, стратегій (національних планів), що сприяють поширенню КСЕВ, засвідчує їх важливість у забезпеченні конкурентоспроможності країн світу. Країни лідери за Глобальним індексом конкурентоспроможності мають досить розвинені практики унормування КСЕВ. Зокрема, країни ЄС демонструють

однострійність у прийнятті таких політик та слідуванні ЦСР засобами КСЕВ. Темпи поширення КСЕВ в Україні є неспівтавними з європейськими.

3.2.2 Бар'єри поширення КСЕВ в Україні, що визначають ключові завдання її національної стратегії

Аналіз світового досвіду запровадження стратегій КСЕВ свідчить про значний прогрес у цьому напрямі розвинених країн світу. Натомість національна практика відповідальної діяльності бізнесу не може бути охарактеризована як провідна. Підґрунтям для такого твердження може бути аналіз практики звітування з КСЕВ українських компаній, яка дозволяє робити висновки про поширення такої діяльності в Україні.

В Україні період появи перших звітів з КСЕВ датується 2005 р. З того часу до 2017 року 28 компаній опублікували 47 звітів, максимальна кількість з яких подана у 2010-2013 рр. До прикладу, у країнах ЄС за аналогічний період 3747 організацій опублікували 8238 звітів. Зниження активності компаній останніми роками, крім причин, пов'язаних з обліковим циклом, можна пояснити складною економіко-політичною ситуацією в країні. Вона безпосередньо торкнулася значних компаній зі Сходу України, які традиційно були лідерами у поданні такої звітності. Крім того, ключовою причиною, на наш погляд, є низький рівень поширення КСЕВ та сприйняття її у суспільстві.

При цьому зазначена проблематика мала недостатнє вивчення з огляду на фактори, що визначають поширення КСЕВ в Україні. Виділення та регуляторний вплив на такі фактори можуть слугувати основою для стратегії розвитку КСЕВ в Україні.

Методологічною основою для аналізу ключових факторів, що визначають стан КСЕВ на основі звітності компаній в Україні запропоновано вважати STEEPLE аналіз, як маркетинговий інструмент аналізу

макросередовища у розрізі Social – соціальних та культурних факторів; Technological – інновацій в сфері економіки, технологій продуктів та ін.; Economic – економіки і конкуренції на ринку; Environmental – екологічних факторів; Political – політичних чинників; Legal – юридичних факторів; Educational (Ethical) – освітніх (етичних) факторів [199]. Цю методологію поглиблено шляхом побудови специфічних композитних індикаторів та експертного оцінювання рівня їх значущості для КСЕВ («низька», «середня» «висока» і «першочергова»)

Варто зауважити, що STEEPLE аналіз та графічне представлення його результатів у вигляді сукупності факторів (таблиця 3.8) використовується насамперед як інструмент аналізу макросередовища функціонування ТНК для досягнення цілей стратегічного управління. Узагальнення переліку та якісне оцінювання факторів, що обумовлюють стан звітування зі сталого розвитку в Україні є першим етапом в визначенні ключових бар'єрів КСЕВ в Україні.

Таблиця 3.8 – Результати STEEPLE – аналізу факторів інституціонального середовища поширення КСЕВ в Україні

Соціальні фактори (Social)	Технологічні фактори (Technological)	Економічні фактори (Economic)
– низький рівень сприйняття суспільством ініціатив з КСЕВ зокрема та ідеології сталого розвитку у суспільстві;	– брак якісного забезпечення системи КСЕВ, зокрема операційного, технічного та інформаційного.	– непрозорість українського бізнесу в цілому, значний рівень тіньового сектору та побоювання розкриття корпоративної інформації.
– недостатня орієнтація в ході ведення бізнесу на цінності громадянського суспільства та комунікації зі стейкхолдерами;		– брак коштів у компаній на фінансування ініціатив з КСЕВ та заходів щодо складання звітності.
– розрізненість соціальних та екологічних ініціатив, існуючих з радянських часів.		

Екологічні фактори (Environmental)	Політичні фактори (Political)	Правові (Legal)
– низький рівень активності «зелених» організацій щодо просування.	– несформованість національної моделі КСЕВ, її інституційного та інституціонального забезпечення на різних рівнях.	– деформована структура системи звітування взагалі – зміщення зусиль щодо розкриття інформації про компанію у бік фінансової, насамперед податкової звітності.
– недотримання норм екологічного законодавства через низьку дієвість системи санкцій.	– брак політичної підтримки ініціатив сталого розвитку та їх облікового забезпечення на найвищому законодавчому рівні.	– низька якість облікового та методологічного забезпечення формування звітних індикаторів за вимірами сталого розвитку в Україні.
– недофінансування екологічної діяльності та заходів з запобігання змінам клімату з боку держави.	– необхідність врахування євроінтеграційного вектору у формуванні стратегії сталого розвитку та відповідної системи звітності.	– важливість розробки дієвих механізмів верифікації та підтвердження якості звітності з КСЕВ та стратегії КСЕВ на національному рівні.
Освітні (Educational) та Етичні (Ethical)		
– відсутність, доступних та зрозумілих керівництв відповідального ведення бізнесу та складання звітності з КСЕВ	– низький рівень поширення етичних кодексів ведення бізнесу, здійснення відповідального інвестування, благодійної діяльності.	– недостатнє поширення освітніх програм, тренінгів та професійних ініціатив у сфері КСЕВ

Джерело: розроблено авторами.

Окремі ініціативи з просування Цілей сталого розвитку серед українців наштовхуються на низький рівень розуміння відповідальності бізнесу перед суспільством, незрілість інститутів громадянського суспільства та практик стейкхолдерського управління в бізнесі, неформалізованість існуючих з радянських часів соціальних та екологічних ініціатив у окремий напрям КСЕВ. Зазначені фактори не дозволяють створити активний попит на відповідальну поведінку компаній та забезпечити взаємодію бізнесу і громади щодо досягнення Цілей сталого розвитку. Відсутність такого попиту з боку ключових груп стейкхолдерів – основний недолік сучасної системи звітування зі сталого розвитку в Україні.

Технологічні фактори у впровадженні КСЕВ в Україні концентруються навколо недостатнього поширення якісного операційного, технічного та інформаційного її забезпечення та рівня впровадження інновацій в обліку, звітності та аудиту.

Серед економічних факторів, що перешкоджають поширенню КСЕВ, на перше місце необхідно поставити кризовий стан економіки, відсутність стимулів до розкриття додаткової інформації та загальну непрозорість ведення бізнесу. За оцінками Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, інтегральний рівень тінізації економіки поступово зменшується з 43 % у 2014 р. до 35 % за 9 місяців 2016 р. [200]. Разом з тим, в умовах, коли більш ніж третина операцій українських компаній не оприлюднює офіційну фінансову звітність, звітність з КСЕВ таких компаній не може викликати значної довіри з боку стейкхолдерів. Крім того, найвищий рівень тіньової економіки зафіксовано у добувній промисловості – 59 % у 2015 р., хоча загальновідомо, що компанії цього сектору активно публікують КСЕВ звітність. В зв'язку з цим може виникати питання щодо поширення корпоративного «зеленого камуфляжу» (*greenwashing*) як практики псевдорозкриття інформації.

На противагу таким компаніям, серед основних adeptів ідеології КСЕВ – українських компаній, які розкривають додаткову звітність (понад обов'язковий законодавчо встановлений мінімум), можна назвати передусім прогресивні компанії, створені після розпаду Радянського Союзу, компанії, зорієнтовані на зарубіжні ринки (партнерів, інвесторів, клієнтів, материнські компанії), які охоче переймають сучасні практики взаємодії бізнесу та суспільства. Іншу групу компаній складають українські компанії, які використовують КСЕВ в межах традиційних практик, які виникли у Радянському Союзі, але з метою забезпечення своєї легітимності в ринковому середовищі та забезпечення лояльності місцевих громад. Однак, розкриття додаткової інформації з КСЕВ в Україні все ще може розглядатися

і з позицій втрати економічних переваг перед конкурентами в умовах непрозорого бізнес-середовища.

У скрутних фінансово-економічних умовах, в яких опинилися українські компанії останніми роками, покриття додаткових витрат на забезпечення маркетингових комунікацій зі стейкхолдерами засобами КСЕВ та забезпечення незалежного підтвердження такої звітності аудиторами потребують значної консолідації фінансових, людських та інформаційних ресурсів. Це зумовлює зниження пріоритетності КСЕВ у структурі річних звітів компаній.

Розгляд екологічних факторів з огляду на незначну кількість ініціатив зі сталого розвитку України, слід пов'язати з поки що недостатньою активністю груп впливу – «зелених» організацій щодо їх просування та сприйняття «зелених продуктів» у суспільстві, що не створюють попиту на широке впровадження компаніями екологічних стандартів та схем на тлі численних випадків порушення норм екологічного законодавства та хронічне недофінансування екологічної діяльності та заходів із запобігання змінам клімату з боку держави. У зв'язку з цим екологічні індикатори компаній не привертають належної уваги.

Фактори політичного характеру концентруються навколо відсутності сформованої моделі КСЕВ в Україні, політичної підтримки сталого розвитку, а також врахування європейських ініціатив у цій сфері. Незважаючи на переважно добровільний характер КСЕВ та ініціатив зі сталого розвитку, держава у процесах формування середовища взаємодії бізнесу, публічних органів та громадських об'єднань на основі єдиної національної моделі з КСЕВ має відігравати чільну роль. Саме відсутність політичної підтримки ініціатив сталого розвитку та їх облікового забезпечення на найвищому законодавчому рівні в Україні, значний рівень бюрократії спричинюють низький рівень поширення КСЕВ-ініціатив та відповідної звітності за ними серед українських компаній. Прийнята Стратегія сталого розвитку України – 2020, як безумовно позитивний крок у напрямі Цілей сталого розвитку, з

огляду на відсутність детальних планів та звітів про її виконання є лише декларативним документом та не створює дієвої основи поширення КСЕВ в Україні. Окремим блоком питань, пов'язаних з політичними факторами, постає необхідність врахування євроінтеграційного вектору у формуванні стратегії сталого розвитку та відповідної системи звітності.

Правові (юридичні) фактори поряд з політичними визначають нормативно-правову основу для унормування стратегічних напрямів з КСЕВ компаній, складання відповідної звітності її верифікації, а також унормування стратегічних напрямів. У цьому контексті необхідно відзначити деформованість структури звітування українських компаній з переважанням фінансової складової, що продиктовано потребами фіскальних та інших контролюючих органів. Відсутність конкретних законодавчих вимог та вимог біржових організацій щодо необхідності обов'язкового розкриття інформації з КСЕВ є вагомим фактором, що перешкоджає її поширенню в умовах низького рівня добровільних ініціатив.

Низька якість нормативного та методологічного забезпечення формування звітних індикаторів щодо КСЕВ в Україні може мати критичні наслідки щодо забезпечення співставності та якості звітності щодо такої діяльності у компаніях різних секторів.

Брак системного бачення необхідності просування ініціатив зі сталого розвитку в Україні та відповідної національної політики, нерозвиненості її інституційного та інституціонального забезпечення на різних рівнях та політичної волі обумовили численні спроби з початку 90-х років у 2009, 2010, 2011–2013, 2016 роках розробити та прийняти Національну стратегію КСВ в Україні.

Етико-освітні фактори, які проявляються у відсутності доступних та зрозумілих керівництв, недостатньому поширенні освітніх програм, тренінгів та професійних ініціатив зі сталого розвитку та КСЕВ, передусім обумовлені низьким рівнем поширення етичних кодексів ведення бізнесу, здійснення відповідального інвестування, корпоративної філантропічної діяльності.

На відміну від ЄС, в Україні відсутній такий сегмент фінансового ринку, як відповідальне інвестування з урахуванням ESG – критеріїв. Використання методик виключення компаній, які займаються торгівлею тютюном, зброєю, забруднюють довкілля та ін., в межах негативного скринінгу є найбільш популярним підходом в ЄС. Так, у 2016 р. за цим методом було здійснено інвестиційних операцій на суму понад 10 трлн. євро [200].

Другим етапом оцінювання рівня розвитку КСЕВ в Україні є побудова специфічних композитних індикаторів з числа індивідуальних за кожною групою факторів та системи їх градації за рівнем значущості. Цей етап є важливим доповненням до якісного аналізу основних груп факторів, що створює підґрунтя для розробки Національної стратегії КСЕВ (НСКСЕВ) на основі градації їх впливу за рівнем значущості (табл. 3.9)

Таблиця 3.9 – Градація факторів впливу на рівень розвитку середовища поширення КСЕВ

Рівень значущості	Фактори	Індивідуальні індикатори
Низька	Технологічні, економічні, етико-освітні	T ₁ , Ec ₁ , Ed ₁
Середня	Соціальні, технологічні, економічні, екологічні, політичні, юридичні, етико-освітні	S ₂ , T ₂ , Ec ₂ , En ₂ , P ₂ , L ₂ , Ed ₂
Висока	Соціальні, економічні, екологічні, політичні, юридичні, етико-освітні	S ₃ , Ec ₃ , En ₃ , P ₃ , L ₃ , Ed ₃
Першочергова	Соціальні, економічні, екологічні, юридичні	S ₄ , Ec ₄ , En ₄ , L ₄

Джерело: розроблено авторами

Результати градування відібраних факторів представлено на рис. 3.2. Проведене дослідження дозволило сформулювати перелік ключових завдань для НСКСЕВ: першочерговими мають стати заходи, спрямовані на врахування соціальних, економічних, екологічних та юридичних факторів; у другу чергу – освітніх, політичних факторів; у третю – технологічних факторів. Але ключовою проблемою залишається незрілість моделі КСЕВ та механізмів для сталого звітування бізнесу на національному рівні.

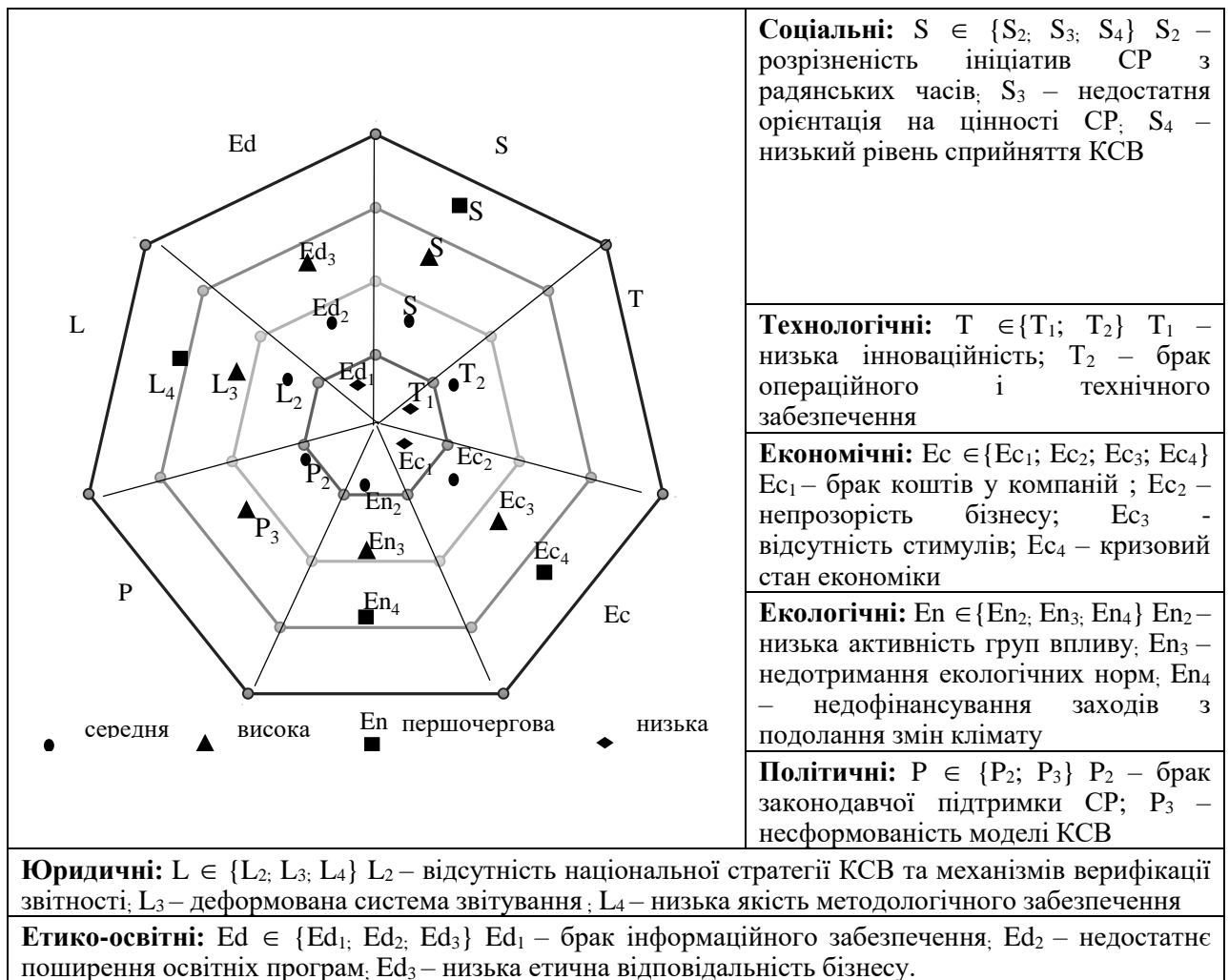

Рисунок 3.2 – Градування факторів, що ілюструють рівень розвитку інституціонального середовища поширення КСЕВ в Україні за рівнем значущості

Джерело: розроблено авторами.

Наслідками низького рівня сприйняття КСЕВ та рівня її висвітлення українськими компаніями на національному ґрунті можна вважати низький рівень лояльності та довіри до бізнес-середовища, який провокує відплив кращих кадрів за кордон, низьку мотивацію до праці, зниження інноваційного потенціалу економіки та нераціональне використання природних ресурсів.

Особливий акцент необхідно зробити на недоотриманні вигід від підвищення конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, визнання

українського бізнесу за кордоном та виходу на нові товарні та фінансові ринки за відсутності чіткої політики з КСЕВ.

Систематизацію недоотриманих вигід від збереження статус-кво інституціонального середовища поширення КСЕВ в Україні наведено в табл. 3.10. Втрата конкурентоспроможності бізнесу призводить до зниження конкурентоспроможності країни в цілому, не дозволяє використати її інтеграційний потенціал, позиціонувати себе на міжнародних ринках як інноваційно орієнтовану, енергоефективну та екологічно дружню до людей країну.

Таблиця 3.10 – Наслідки збереження статус-кво інституціонального середовища поширення КСЕВ в Україні

Національний (держава) рівень	Рівень компанії	Суспільний рівень
Втрата конкурентоспроможності країни в міжнародних рейтингах.	Втрата конкурентоспроможності компаній на національних і міжнародних ринках.	Недостатній рівень врахування потреб розвитку громад.
Зниження рівня інноваційного розвитку держави та інвестиційної привабливості.	Погіршення доступу до міжнародних ринків капіталу, зниження інвестиційної привабливості.	Втрата потенціалу сталого розвитку суспільства, окремих громадян та майбутніх поколінь.
Поглиблення відмінностей між українською та європейською економічними системами.	Зниження лояльності основних груп стейкхолдерів, у т.ч. й мотивації співробітників. Погіршення фінансової ефективності компаній та зростання ризикованості її діяльності.	Збереження рівня безробіття, бідності, людського розвитку та соціальних інновацій.

Джерело: розроблено авторами.

Застосування STEEPLE-аналізу як маркетингового інструменту дослідження інституціонального середовища поширення КСЕВ в Україні дозволив визначити ключові соціальні та культурні технологічні, економічні, екологічні, політичні, правові та етико-освітні фактори, провести їх градування за системою композитних індикаторів та розкрити основні наслідки збереження статус-кво впливу цих факторів. Систематизація та

оцінювання значущості впливу цих факторів, дозволяють створити орієнтири для реформування напрямів її регулювання в майбутньому.

Особливий акцент необхідно зробити на недоотриманні вигід від підвищення конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, визнання українського бізнесу за кордоном та виходу на нові товарні та фінансові ринки за відсутності чіткої політики та НСКСЕВ.

3.2.3 Структурно-логічна схема Національної стратегії з корпоративної соціально-екологічної відповідальності та Плану її реалізації

Співставлення світового (європейського) та вітчизняного досвіду поширення та унормування КСЕВ свідчить про її виключну важливість як засобу підвищення конкурентоспроможності як окремих компаній, так і держави в цілому (3.2.1). Низький рівень поширення КСЕВ українських компаній у порівнянні з європейськими на дає змогу їх підвищити конкурентоспроможність, підзвітність та прозорість, що негативно відображається на іміджі та конкурентоспроможності держави.

Аналіз ключових бар'єрів розвитку КСЕВ (підрозділ 3.2.2) та градування факторів, що впливають на її інституціональне середовище дозволив виділити соціальні, економічні, екологічні та юридичні фактори, як найбільш важливі для її поширення.

Серед юридичних факторів чільне місце посідає необхідність розробки НСКСЕВ, яка б дозволила встановити орієнтири у розвитку КСЕВ в Україні та визначити основні завдання державної політики сприяння її поширенню.

Підтвердженням зазначеної тези є не лише результати власного аналізу, але і результати опитування 400 українських компаній різних розмірів (великі, середні, малі, мікро) з 24 регіонів України, проведене

Центром «Розвиток КСВ» у 2018 р., які висвітлюють основні тенденції, бар'єри і перспективи розвитку КСВ в державі.

Недосконалість нормативно-правової бази, яка б сприяла розвитку КСВ виступає однією з трьох головних причин низького її поширення в Україні на думку підприємств (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Розподіл відповідей респондентів на запитання «Які перешкоди є найбільш серйозними під час здійснення програм/заходів із соціальної відповідальності вашою компанією?», %

Джерело: складено авторами за [201].

За результатами розрахунку «Індексу прозорості компаній в Україні-2017» Центру «Розвиток КСВ» лише половина компаній в Україні має чітку стратегію щодо КСЕВ, 21,7% розкривають інформацію про КСЕВ [202]. Це свідчить, що українські компанії не сприймають КСВ як політику, яка інтегрується в бізнес-стратегію компанії і є основою конкурентоспроможності компанії на ринку.

Однак, за результатами того ж опитування [201] саме зовнішній стимул (чітко сформована стратегія держави) став би сильним поштовхом у розвитку КСВ для українських компаній (52% з 400 компаній-респондентів серед

заходів у розвитку соціальної відповідальності, які потрібно зробити в найближчі роки назвали прийняття Національної стратегії з КСВ).

Отримані результати опитування повністю узгоджуються з результатами проведеного STEEPLE аналізу інституціонального середовища поширення КСЕВ в Україні (підрозділ 3.2.2) та закладають підґрунтя для розробки НСКСЕВ.

Починаючи зі створення Національної мережі Глобального договору ООН та публікації перших соціальних звітів компанією «Київстар» у 2005 триває процес розвитку інституціонального середовища КСЕВ в Україні (таблиця 3.11) та здійснюються спроби розробки НСКСЕВ.

Таблиця 3.11 – Хронологія розвитку інституціонального середовища КСЕВ в Україні

Рік	Подія
2005	Створення Національної мережі Глобального договору ООН
2007	Україна долучилася до розробки ISO 26 000 «Керівництво з соціальної відповідальності»
2009	Проведено слухання «Розвиток соціальної відповідальності бізнесу: українські перспективи» За ініціативи Мережі Глобального договору ООН, компанії «СКМ», Української Асоціації з розвитку менеджменту та бізнес-освіти, Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» розроблено дисципліну «КСВ», внесено нові професії «Менеджери (управителі) із соціальної та корпоративної відповідальності» до Державного класифікатора
2010	у 2010 р. за ініціативи Глобального договору ООН, Центру Розвитку КСВ, Інституту власності і права та Асоціації якості, Українського союзу промисловців і підприємців утворено Консультативну Раду з розробки Національної концепції розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні. У понад 60 ВНЗ України запроваджено навчальний курс «Соціальна відповідальність»
2010-2011	Функціонування Ради при Комітеті Верховної Ради України з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва
Січень 2011	Завершення Національної концепції розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні.
2011-2013	Обговорення проекту Національної концепції розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні серед широкого кола стейкхолдерів
2012	Розроблено та представлено до обговорення проект Закону України «Про соціальну відповідальність великого бізнесу», проект відхилено.
2013	Створення робочої групи по Розробці Національної стратегії КСВ в Україні при Координаційній раді зі сприяння розвитку громадянського суспільства Адміністрації Президента України

Рік	Подія
Серпень 2013	Прийняття Розпорядження КМУ від 28 серпня 2013 р. № 641-р “Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки”, яке в т.ч. передбачає розвиток КСВ малих та середніх підприємств
2014	Підписання Угоди про асоціацію з ЄС від 27.06.2014 р., зокрема статей що стосуються поширення КСВ та сталого розвитку в Україні: 293 Торгівля на користь сталого розвитку Глави 13 Торгівля та сталий розвиток Розділу IV Угоди про Глибоку та Всеохоплюючу Зону Вільної Торгівлі, Директиви 2014/95/ЄС від 22 жовтня 2014 щодо розкриття нефінансової та диверсифікованої інформації певними великими компаніями та групами
2016	Поновлення діяльності робочої групи по Розробці Національної стратегії КСВ в Україні при Координаційній раді зі сприяння розвитку громадянського суспільства Адміністрації Президента України
2017	Внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (щодо удосконалення деяких положень) від 16.06.2017 № 4646-д в частині розкриття нефінансової інформації (звіту з управління та звіту про платежі на користь держави) з метою транспонування норм Директиви 2014/95/ЄС
2018	Унормування порядку подання Звіту про платежі на користь держави з внесенням змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та прийняттям Закону України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях» № 2545-VIII від 18.09.2018

Джерело: складено авторами

За підсумками тринадцятирічного поширення КСЕВ в Україні та її унормування, найбільший ефект мають заходи регуляторного впливу, що пов’язані з євроінтеграційними процесами. Запровадження двох форм нефінансової звітності (звіту з управління та звіту про платежі на користь держави) стали першими кроками на шляху до повноцінного запровадження нефінансової звітності компаній в Україні.

Однак, як свідчить хронологія, жодної з ініціатив з розробки НСКСЕВ в Україні, зокрема Національної концепції розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні (проект Глобального Договору ООН, Центру «Розвиток КСВ», УСПП, 50 організацій) чи Національної стратегії КСВ в Україні (проект Координаційної ради зі сприяння розвитку громадянського суспільства при Адміністрації Президента України) завершено та впроваджено не було.

Розгляд зазначених проектів дозволив зробити висновок про їх важливість у просуванні КСЕВ в Україні, ґрунтовність висвітлення ключових задач і орієнтирів державної політики у цій сфері, спільність ключових завдань стратегії та державної політики з КСЕВ, зокрема:

- щодо розгляду КСЕВ у контексті забезпечення конкурентоспроможності країни;
- напрацювання єдиних підходів до розуміння КСЕВ та розкриття інформації про неї у нефінансовій звітності;
- розвиток нових форм державно-приватного партнерства та соціального діалогу;
- забезпечення дотримання прав людини, підвищення ресурсоефективності українськими підприємствами.

Разом з тим, на нашу думку, ключовим недоліком розглянутих проектів є:

- низький рівень узгодженості окреслених у них завдань та пріоритетів за часовим виміром, виконавцям, ресурсами, орієнтирам в реалізації відповідно до потреб стейкхолдерів компаній з різних секторів економіки: державного, фінансового, реального;
- недостатнє врахування інформаційних запитів та очікувань цільових груп стейкхолдерів компаній різних секторів, які через механізми залучення та крос-секторного партнерства визначають основні напрями КСЕВ для компаній;
- відсутність цілісного бачення ролі КСЕВ та її національної стратегії як основи для прогресу у досягненні Цілей сталого розвитку;
- недостатня розробленість різних видів ресурсного забезпечення стратегії та плану її реалізації.

У зв'язку з цим було досліджено ряд вимог (базових принципів) розробки національних стратегій КСЕВ та сталого розвитку (табл. 3.12), напрацьованих провідними наднаціональними (ООН, ОЕСР) та

європейськими організаціями (КСВ Європи). Більшість з зазначених вимог перетинається, що вказує на їх важливість та однозначність.

Таблиця 3.12 – Вимоги до розробки національних стратегій КСЕВ та сталого розвитку і їх врахування в НСКСЕВ України

ОЕСР	Департамент економічних та соціальних справ ООН	КСВ Європи (CSR Europe)	Національна стратегія КСЕВ
Міжгенераційний характер	Збалансування стратегії за поколіннями	Людиноцентричність	Орієнтація на загальнолюдські цінності та стейкхолдерів стратегії
Інтегрованість у політику	Інтеграція соціальних, екологічних та економічних цілей	Всебічність та інтегрованість	Збалансування соціальних та екологічних напрямів реалізації стратегії
Міжгенераційний характер	Збалансування стратегії за часовим виміром	Довгостроковий характер	Виділення короткострокового, середньострокового та довгострокового періодів та конкретизація заходів за цими періодами в Плані реалізації
Інтегрованість у політику	Аналіз середовища реалізації	Цілеспрямованість та інтеграція у бюджетний процес	Врахування меж існуючого правового поля у сфері КСЕВ та сталого розвитку та механізмів його забезпечення
Аналіз та оцінка		Попередній аналіз та обґрунтування	
		Врахування вимог існуючих планів і стратегій	
Моніторинг та оцінка	Фокус на результатах та способах імплементації	Моніторинг, навчання та постійне вдосконалення	Забезпечення моніторингу, оцінки реалізації та перегляду стратегії
Координація та інституції	Забезпечення виконання зобов'язань державою	Закріплення на державному рівні	Визначення повноважень державних органів та забезпечення координації їх діяльності
Аналіз та оцінка, індикатори та таргети	Розвиток можливостей	Аналіз та розвиток існуючих можливостей	Формування цілісного фінансово-економічного, організаційно-інституційного та інформаційно-комунікаційного забезпечення реалізації стратегії

ОЕСР	Департамент економічних та соціальних справ ООН	КСВ Європи (CSR Europe)	Національна стратегія КСЕВ
Участь стейкхолдерів	Збалансування стратегії за секторами, забезпечення широкої участі та партнерства	Ефективна участь, прозорість і підзвітність	Врахування інтересів, запитів та очікувань стейкхолдерів різних секторів економіки, забезпечення прозорості
Локальний та місцевий рівень	Збалансування стратегії за територіями та рівнями	Збалансування національного та місцевого рівнів	Крос-секторний характер взаємодії регуляторів різних рівнів та партнерства стейкхолдерів

Джерело: адаптовано авторами за [203; 204; 205; 206].

Спираючись на ці вимоги та враховуючи переваги і недоліки існуючих проектів національних стратегій та концепцій розвитку КСЕВ, було побудовано структурно-логічну схему формування та запровадження НСКСЕВ в Україні.

Серед ключових її аспектів, які мають бути відображені в НСКСЕВ, слід назвати:

– Орієнтація на загальнолюдські цінності та цільові групи стейкхолдерів стратегії, збалансування соціальних та екологічних напрямів реалізації стратегії, виділення короткострокового, середньострокового та довгострокового періодів та конкретизація заходів за цими періодами в Плані реалізації – як загальні напрями побудови стратегій з КСЕВ та сталого розвитку у межах підходів провідних міжнародних організацій: ОЕСР, Департамент економічних та соціальних справ ООН, КСВ Європи. Основою для визначення переліку завдань НСКСЕВ слугували виділені ключові бар'єри у її поширенні в Україні.

– Врахування меж існуючого правового поля у сфері КСЕВ та сталого розвитку та механізмів його забезпечення. Як свідчить європейський досвід, розробці цілісної стратегії сталого розвитку передують окрема стратегія КСЕВ. Це підтверджує ту тезу, що стратегія КСЕВ є мікрорівнем стратегії сталого розвитку країни. Існуюча різноманітна система національних стратегій

(Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки, Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні, Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, Стратегія подолання бідності, Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні), так і ряду програмних документів, специфічних для окремих секторів, не має під собою такого мікрорівня, а також не містить регуляторних положень щодо просування КСЕВ. Зокрема, в межах основоположної Стратегії сталого розвитку «Україна -2020» найбільш повно необхідність поширення КСЕВ підпадає під вектор розвитку (напрямок реалізації – дерегуляція та розвиток підприємництва (створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, розвитку малого і середнього підприємництва, залучення інвестицій, тощо) та вектор гордості (напрямок реалізації – популяризація України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі (формування довіри до України, спрямування її позиціонування у світі на користь політичним та економічним інтересам нашої держави, формування позитивного іміджу України). Однак, в існуючій Стратегії сталого розвитку «Україна -2020» відсутнє розуміння КСЕВ як дієвої рушійної сили на шляху суспільства, компаній різних секторів економіки та держави до прогресу в ЦСР, як засобу підвищення конкурентоспроможності компаній та цінності бренду «Україна».

– Забезпечення моніторингу, оцінки реалізації та перегляду стратегії в межах розробленого проекту НСКСЕВ покладені як окремі функції на Міністерство економічного розвитку та торгівлі, яке організовує щорічний моніторинг ефективності її реалізації, розробляє систему індикаторів такої ефективності, проводить оцінювання роботи центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інфраструктури підтримки підприємництва (об'єднання, бізнес-асоціації, науково-освітні установи, громадські організації) у впровадженні заходів з просування КСЕВ.

– Визначення повноважень державних органів з реалізації стратегії та забезпечення координації їх діяльності. Координація зусиль щодо просування КСЕВ регуляторів у різних секторах економіки; узгодження їх дій передбачено в межах розроблюваного проекту НСКСЕВ на дорадчих засадах, у той час як завдання з прийняття, перегляду, впровадження, моніторингу НСКСЕВ в межах реалізації державної політики зі сталого розвитку мають бути покладені на Міністерство економічного розвитку та торгівлі. У досягненні цих завдань ключову роль, на нашу думку, може відіграти Національний контактний пункт, створений після підписання 15 березня 2017 Угоди між Урядом України та Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо приєднання до Декларації про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства, Керівних рекомендацій для багатонаціональних компаній та процедурних рішень Ради ОЕСР. Важливу роль також має відіграти активізація секторного регулювання механізмів КСЕВ, яка має здійснюватися з внесенням до повноважень контексту сталого розвитку регуляторів окремих секторів та галузей: видобувної промисловості – з урахуванням Ініціативи з прозорості у видобувних галузях, Ініціативи з прозорості у будівельній галузі та ін.

– Формування цілісного фінансово-економічного, організаційно-інституційного та інформаційно-комунікаційного забезпечення реалізації стратегії. Існуючі проекти національних стратегій та концепцій потребують конкретизації в частині співвідношення ресурси-результати та аналізу можливостей запровадження. Розроблений проект НСКСЕВ синтезує фінансово-економічні, організаційно-інституційні, інформаційно-комунікаційні важелі та інструменти, націлені на формування середовища для відповідальної поведінки бізнесу в Україні з чіткою прив'язкою до органу, відповідального за їх застосування, в межах визначеного Плану дій з її реалізації. Важливе місце в їх числі посідають визначення джерел фінансування заходів з поширення КСЕВ та стимулювання розвитку механізмів, інструментів регулювання, фінансових продуктів та ринків

відповідального інвестування регуляторами фінансового сектору України: Національним банком України, Національною комісією, що здійснює регулювання ринків фінансових послуг, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, а також фінансовими установами, що виконують роль донорів.

– Врахування інтересів, запитів та очікувань стейкхолдерів різних секторів економіки, забезпечення прозорості. Розроблений проект стратегії, на відміну від існуючих документів та проектів в основу поширення та регулювання практики КСЕВ в Україні покладає найбільш суттєві запити численних груп стейкхолдерів (зовнішніх та внутрішніх) різних секторів економіки для визначення ролей держави, фінансових посередників та регуляторів, суб'єктів господарювання, громадськості, представників наукової та освітньої сфер у досягненні найбільш релевантних ЦСР.

– Крос-секторний характер взаємодії регуляторів різних рівнів та партнерства стейкхолдерів було додано у розроблену НСКСЕВ з урахуванням того, що в існуючій Стратегії сталого розвитку «Україна -2020» лише розмежовані зони відповідальності компаній, суспільства та влади (відповідальність влади - провести реформи, забезпечити баланс інтересів між громадянським суспільством, державою і бізнесом, просто прозора та якісно працювати за новими підходами, гарантувати дотримання прав людини; відповідальність бізнесу – підтримувати та розвивати державу, бізнес-середовище та громадянське суспільство, сумлінно сплачувати податки, здійснювати ефективні інвестування в економіку держави, дотримуватися принципів чесної праці та конкуренції; відповідальність громадянського суспільства - контролювати владу, жити відповідно до принципів гідності та неухильно додержуватися Конституції України та законів України. Однак не враховано важливу роль крос-секторних партнерств та мультистейкхолдерського підходу у досягненні ЦСР засобами КСЕВ. На нашу думку, побудова ефективних партнерств (крос-секторного, мультистейкхолдерського, панельного характеру) є запорукою дієвих

суспільних перетворень та поширення цінностей відповідального ведення бізнесу.

З урахуванням вказаних аспектів структурно-логічної схеми НСКСЕВ було розроблено її проект та план реалізації (Додаток А і Б).

Зазначені проектні документи розроблено на основі компаративного аналізу механізмів реалізації національних стратегій з КСЕВ провідних країн світу, аналізу ключових бар'єрів поширення КСЕВ України (на основі STEERPLE аналізу та градації виділених факторів розвитку її інституціонального середовища за рівнем значущості), вимог до розробки національних стратегій зі сталого розвитку та КСЕВ міжнародних організацій (Департамент економічних та соціальних справ ООН, КСВ Європи, ОЕСР).

Вони включають основні показники (час, виконавці, ресурси), види забезпечення (інституційне, фінансове та інформаційне) та дозволяють окреслити вектори, проблеми та перспективи їх імплементації на національному ґрунті з урахуванням потреб стейкхолдерів державного, фінансового та реального секторів економіки

ВИСНОВКИ

У ході виконання етапу роботи, присвяченому розробці національної стратегії з КСЕВ, заснованої на крос-секторному партнерстві інтересів стейкхолдерів були отримані наступні наукові та прикладні результати.

Набув подальшого розвитку науково-методичний підхід до формалізації механізму КСЕВ компаній: реального сектору (торговельних, промислових компаній, мереж індустріальних та природних парків); державного та фінансового секторів. Зокрема, на основі декомпозиційного аналізу розвинуто систему типових характеристик механізмів КСЕВ організацій різних секторів економіки, що базується на застосуванні нових підходів до дослідження таких механізмів: у реальному секторі: матриць BCG та SWOT аналізу, інкорпорації принципів відповідального інвестування PRI; у державному секторі: у контексті запровадження концепції сталого розвитку, «розумних міст і спільнот» (SC&C) в Україні; у фінансовому секторі – з урахуванням найбільш релевантних для банків і бірж ЦСР.

Зазначені механізми запропоновано розглядати на прикладі компаній 1) реального сектору: торговельних – на рівні цілей, функцій, принципів, методів оцінки та очікуваних результатів функціонування механізму, що дозволяє екстраполювати його роль на підвищення якості стратегічного управління таких компаній; промислових (виробничих) компаній – на рівні соціальних, екологічних та економічних особливостей запровадження механізму КСЕВ, що дозволяє визначити ключові бар'єри на шляху до розвитку такого механізму; мереж індустріальних та природних парків – на рівні принципів функціонування таких механізмів, що дозволяє визначити їх роль у досягненні Цілей сталого розвитку (ЦСР) в Україні до 2030 року; 2) державного сектору – на основі авторського структурного підходу, що дозволяє довести пріоритетне значення механізму КСЕВ для завершення реформи корпоративного управління державних компаній; 3) фінансового сектору – на основі дворівневого підходу до інкорпорації найбільш ЦСР у

механізм КСЕВ банків та бірж, що дозволяє визначити роль цього механізму у подоланні інвестиційних бар'єрів на шляху до ЦСР

Удосконалено науково-методичний підхід до формалізації механізму крос-секторного партнерства стейкхолдерів різних секторів економіки та розроблено дорожню карту взаємодії стейкхолдерів різних секторів економіки для досягнення ЦСР з прикладною її реалізацією на регіональному рівні. Таку формалізацію здійснено на основі мультистейкхолдерського підходу, концепції капіталів та концепції доданої вартості, що дозволяє врахувати ключові інтереси, інформаційні запити стейкхолдерів та їх вплив на прогрес у досягненні компаніями вказаних секторів

Удосконалено науково-методичний підхід до кластеризації компаній у тривимірній матриці індикаторів, що відображають врахування ними ЦСР, якість їх комунікацій зі стейкхолдерами та рівень розкриття ними інформації про КСЕВ, що дозволило ідентифікувати паттерни КСЕВ компаній і удосконалити стратегії їх соціально відповідальної поведінки у державному, фінансовому та реальному секторах економіки. Кластеризацію компаній різних секторів економіки проведено за допомогою трьохкомпонентного індикатора, розрахованого на принципах комбінаторики, який дозволяє виділити такі паттерни відповідальної поведінки компаній, як «аутсайдери», «початківці», «послідовники», «переслідувачі», «лідери», «інноватори» та визначити конкретні заходи для удосконалення їх стратегій КСЕВ.

На основі компаративного аналізу механізмів реалізації національних стратегій з КСЕВ провідних країн світу вперше розроблено проект національної стратегії з КСЕВ та плану її реалізації, які включають основні показники (час, виконавці, ресурси), види забезпечення та дозволяють окреслити вектори, проблеми та перспективи їх імплементації на національному ґрунті з урахуванням потреб стейкхолдерів державного, фінансового та реального секторів економіки. Обґрунтованість проекту НСКСЕВ підтверджується застосуванням компаративного аналізу механізмів реалізації національних стратегій з КСЕВ найбільш конкурентоспроможних

країн світу, матриці STEERPLE аналізу для виділення ключових бар'єрів поширення КСЕВ та основних завдань стратегії) врахуванням вимог до розробки національних стратегій зі сталого розвитку та КСЕВ міжнародних організацій (Департамент економічних та соціальних справ ООН, КСВ Європи, ОЕСР).

Отримані наукові результати створюють теоретико-інформаційне підґрунтя для реалізації наступних етапів проекту.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Быстряков И. К. Социально-ориентированное общество в парадигме сбалансированной хозяйственной системы. Демографія та соціальна економіка. 2005. № 1. Р.97–107.
2. Гаевская М. В. Экологическая ответственность бизнеса и экологические рейтинги. Экологическая эффективность производства, Молодежное общественное объединение «Азбука предпринимательства». – Минск: Бизнесофсет, 2008. Р.15 с.
3. Грішнова О. А., Думанська В.П. Екологічний вектор соціальної відповідальності. Економіка и управление. 2011. № 3. Р. 32–41.
4. Косякова И. В. Влияние стейкхолдеров на повышение экологической ответственности бизнеса организации в условиях рыночной конкуренции. Вестник Самарского государственного университета. 2012. № 7. Р. 52–56.
5. Vasilyeva T A., Makarenko I. The role of innovation in corporate reporting in the transformation of accounting method's elements. Managing economic growth: marketing, management, and innovations. 1st edition, Prague Institute for Qualification Enhancement: Prague. 2016. P. 171-179.
6. Melnyk L., Sineviciene L., Lyulyov O., Pimonenko T. and Dehtyarova I. Fiscal decentralization and macroeconomic stability: the experience of Ukraine's economy. Problems and Perspectives in Management (open-access).2018. 16(1), P.105-114.
7. Пусенкова Н. Н., Солнцева Е. А.. Экологическая ответственность бизнеса: мифы и реальность. Бизнес и общество. 2006. № 4. С. 75–80.
8. Салдаева М. Н. Экологическая ответственность бизнеса в России: позитивный опыт и препятствия для дальнейшего развития. Вестник Самарского государственного технического университета, Серия «Экономические науки» – Самара: ФГБОУ ВПО «СамГТУ». 2013. № 3(9) Р.148–154.

9. Smolennikov D., Zhulavskii A., Kostyuchenko N. Social and environmental responsibility strategies of business. *Natsional'nyi Hirnychiy Universytet. Naukovyi Visnyk, Dnipro, Iss. 3*, P. 134-139.

10. Чортюк Ю. В., Сотник І. М., Волк О. М. . Підвищення еколого-економічної ефективності впровадження інформаційно-комунікаційних технологій як інноваційного напрямку ресурсозбереження. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. №9 (147). P. 229-235.

11. Banerjee S. B. Corporate environmentalism. The construct and its measurement. *Journal of Business Research*. 2002. Vol. 55. P. 177–191.

12. Porter M. E., Van der Linde C. Toward a new conception of the environment–competitiveness relationship. *Journal of Economic Perspectives*. 1995. Vol. 9. P. 97–118.

13. Schaefer A., Harvey B.. Stage models of corporate ‘greening’: a critical evaluation. *Business Strategy and the Environment*. 1998. Vol. 7, Issue 3. P. 109–123.

14. Ахновська І.О., Лепіхова О.Ю. Механізм впровадження корпоративної соціальної відповідальності на підприємствах України. *Економіка і організація управління*. 2016. № 1 (21). P. 36-44. URL: <http://jeou.donnu.edu.ua/article/view/2368/2402> (Last accessed 12.11.2018).

15. Лисиціна І.Ю. Корпоративна соціальна відповідальність як фактор підвищення конкурентоспроможності на ПАТ «Яготинський маслозавод» «Яготинське» для дітей». URL:<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12.1/197.pdf>. (Дата звернення 12.11.2018).

16. Звіти корпоративної соціальної відповідальності. URL: <https://www.coca-colaukraine.com/our-company/company-reports>. (Дата звернення 12.11.2018).

17. Корпоративна соціальна відповідальність. URL: <https://www.henkel.ua/sustainability/corporate-citizenship>. (Дата звернення 12.11.2018).

18. Корпоративна соціальна відповідальність. URL: <https://www.metro.ua/about-metro/csr>. (Дата звернення 12.11.2018).
19. 5 головних принципів програми КСВ Групи Бель. URL: <https://bel-ukraine.com/ua/csr>. (Дата звернення 12.11.2018).
20. Відповідальність. URL: <http://foxtrotgroup.com.ua/uk/csr/responsibility.html>. (Дата звернення 12.11.2018).
21. КСВ діяльність. URL: <https://www.metinvestholding.com/ua/csr/social> (Дата звернення 12.11.2018).
22. Місія і цінності. URL: <http://www.bayaderagroup.com/uk/holding/mission-and-values>. (Дата звернення 12.11.2018).
23. Майборода О.О. Маркетинг довіри: теоретичні моделі підвищення ефективності взаємодії ринкових структур на прикладі компанії «Баядера Груп». Молодіжний вісник ХТЕІ КНТЕУ: Збірка наукових праць магістрів: Харків, Мін-во освіти і науки України, Харків. торг. – екон. інститут КНТЕУ – Харків : ПБВ ХТЕІ КНТЕУ. 2016. Р. 54-61.
24. Khan, M. M., Fasih, M. Impact of Service Quality on Customer Satisfaction and Customer Loyalty: Evidence from Banking Sector, Pakistan, Journal of Commerce and Social Sciences. 2014. 8(2). P. 331-354.
25. Tran, Yen Thi Hoang (2014), CSR in Banking Sector: a Literature Review and New Research Directions, International Journal of Economics, Commerce and Management. 2014. Vol. II, Issue 11. URL:<http://ijecm.co.uk/wp-content/uploads/2014/11/21112.pdf> (Last accessed 12.11.2018).
26. Vasileva T. and Lasukova A. Empirical study on the correlation of corporate social responsibility with the banks efficiency and stability, Corporate Ownership & Control. 2013. Volume 10, Issue 4. P. 86–93.
27. Djalilov K., Vasylieva T., Lyeonov S. and Lasukova A. Corporate social responsibility and bank performance in transition countries, Corporate Ownership & Control. 2015. Volume 13, Issue 1. P. 879-888.

28. Soana, M. G. The Relationship Between Corporate Social Performance and Corporate Financial Performance in the Banking Sector, *Journal of Business Ethics*. 2011. 104(1). P. 133-148.
29. The International Organization for Standardization : the official page. URL: <http://www.iso.org/iso/home.htm>. (Last accessed 12.11.2018).
30. Account Ability : official web-page. URL: <http://www.accountability.org/standards/> (Last accessed 12.11.2018).
31. Dow Jones Sustainability Indices : the official web-page URL: <http://www.sustainability-indices.com/index-family-overview/djsi-family-overview/index.jsp>. (Last accessed 12.11.2018).
32. Social Accountability International Standard 8000 : official web-page. URL: <http://www.sa-intl.org/index.cfm?fuseaction=Page.ViewPage&PageID=937> (Last accessed 12.11.2018).
33. Global Reporting Initiative : official web-page URL: <https://www.globalreporting.org/Pages/default.aspx> (Last accessed 12.11.2018).
34. UN Global Compact official web-page. URL: <https://www.unglobalcompact.org/about> (Last accessed 12.11.2018).
35. Scholtens B. Corporate Social Responsibility in the International Banking Industry, *Journal of Business Ethics*. 2009. 86(2). P. 159-175.
36. Wu M. W., Shen CH. H. Corporate Social Responsibility in the Banking Industry: Motives and Financial Performance. *Journal of Banking & Finance*. 2013. 37. P. 3529-3547.
37. Ahmed, S. U., Islam, M. Z., Hasan, I. Corporate Social Responsibility and Financial Performance Linkage-Evidence from the Banking Sector of Bangladesh, *Journal of Organizational Management*. 2012. No. 1. P. 14-21.
38. Paulík, J., Sobeková Majková M., Tykva T., Červinka M. Application of the CSR Measuring Model in Commercial Bank in Relation to their Financial Performance, *Economics and Sociology*. 2015. Vol. 8, No 4. P. 65-81. DOI: 10.14254/2071-789X.2015/8-4/5.

39. Friedman M. The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits. *New York Times Magazine*. September 13, 1970. P.211-214.
40. Broccardo E., Costa E., Mazzuca M. Corporate Social Responsibility and Financial Performance in Italian Co-operative Banks ,*Routledge handbook of social and sustainable finance*. –London : Routledge. 2017. P.280-295.
41. Forcadell F. J. and E. Aracil European Banks’ Reputation for Corporate Social Responsibility, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 2017. 24. P. 1–14, DOI: 10.1002/csr.1402.
42. Chih H.L., Chih H.H., Chen T. On the Determinants of Corporate Social Responsibility: International Evidence on the Financial Industry, *Journal of Business Ethics*. 2010. 93(1). P.115–135.
43. San-José L., Retolaza J., Gutiérrez-Goiria J. Are Ethical Banks Different? A Comparative Analysis Using the Radical Affinity Index, *Journal of Business Ethics*. 2011. 100(1). P.151–173..
44. Carnevale C., Mazzuca M. Sustainability Report and Bank Valuation: Evidence from European Stock Markets, *Business Ethics: A European Review*. 2014. 23(1). P.69–90.
45. Branco M.C., Rodrigues L.L. Corporate Social Responsibility and Resource-Based Perspectives, *Journal of Business Ethics*. 2006. 69(2). P.111–132.
46. Calabrese A. and Lancioni F. Analysis of Corporate Social Responsibility in the Service Sector: Does Exist a strategic Path?,*Knowledge and Process Management*. 2008. Vol. 15, No. 2. P.107-125.
47. Porter M., Kramer M. Strategy and Society: The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility, *Harvard Business Review*. 2006. 84(12). P.78–92.
48. Sen S., Bhattacharya C. Does Doing Good Always Lead to Doing Better? Consumer Reactions to Corporate Social Responsibility,*Journal of Marketing Research*. 2001. 38(2). P.225–243.
49. Bhattacharya C.B., Korschun D., and Sen S. Strengthening Stakeholder– Company Relationships Through Mutually Beneficial Corporate

Social Responsibility Initiatives. *Journal of Business Ethics*. 2009. 85(2). P.257-272.

50. Jones T.M. Instrumental Stakeholder Theory: a Synthesis of Ethics and Economics. *Academy of Management Review*. 1995. 20(2). P.404-437.

51. Sharma S., and Vredenburg H. Proactive Corporate Environmental Strategy and the Development of Competitively Valuable Organizational Capabilities. *Strategic Management Journal*.1998. 19(8). P. 729-753.

52. Dam L., and Scholtens B. Does Ownership Type Matter for Corporate Social Responsibility? *Corporate Governance: an International Review*. 2012. 20(3). P.233- 252.

53. Myklebust, Trude. The Role of Stock Exchanges in Shaping More Sustainable Company and Market Practices (September 12, 2013). University of Oslo Faculty of Law Research Paper No. 2013-28; Nordic & European Company Law Working Paper No. 10-41. URL:: <https://ssrn.com/abstract=2324743> (Last accessed 12.11.2018).

54. Kalinowski M. Stock Exchanges Sustainability Support Assessment. *Copernican Journal of Finance & Accounting*. 2014. 3(2). P. 37–48. URL: <http://dx.doi.org/10.1277> (Last accessed 12.11.2018).

55. Szulc E., Wleklinska D., Gorna K., Gorna J. «The significance of distance between stock exchanges undergoing the process of convergence: An analysis of selected world stock exchanges during the period of 2004-2012,» *Dynamic Econometric Models*, Uniwersytet Mikolaja Kopernika. 2014. vol. 14. P.125-144.

56. Raza S.A., Jawaid S.T. Foreign capital inflows, economic growth and stock market capitalization in Asian countries: an ARDL bound testing approach. *Quality & Quantity* January. 2014. Volume 48, Issue 1. P.375–385.

57. Claessens S., Klingebiel D., Schmukler S. L. The Future of Stock Exchanges in Emerging Economies: Evolution and Prospects. *Brookings-Wharton Papers on Financial Services*. 2002. Brookings Institution Press. Retrieved January 9, 2018, from Project MUSE database. №1. P.167-212.

58. Christiansen H., Amico (Koldertsova) A. The Role of Stock Exchanges in Corporate Governance (January 23, 2009). OECD Working Paper No. 2009/1 URL: <https://ssrn.com/abstract=2384059> (Last accessed 12.11.2018).

59. Jeucken M., Bouma J. The Changing Environment of Banks, Greener Management International. 1999. № 27. P. 21, Academic Search Premier, EBSCO host. URL: <http://ezp-prod1.hul.harvard.edu/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=3068483&site=ehost-live&scope=site> (Last accessed 12.11.2018).

60. Weber O. Sustainability benchmarking of european banks and financial service organizations. Corporate Social, Responsibility and Environmental Management. 2005. 12(2). P. 73-87. URL: <http://search.proquest.com.ezp-prod1.hul.harvard.edu/docview/213902921?accountid=11311> (Last accessed 12.11.2018).

61. SSE Executive Dialogue on Green Finance. UNCTAD World Investment Forum. 20 July 2015. URL: <http://www.sseinitiative.org/wp-content/uploads/2016/07/Green-Finance-Policy-Brief.pdf> (Last accessed 12.11.2018).

62. UNCTAD, 2014. URL: <http://unctad.org/en/pages/PressRelease.aspx?OriginalVersionID=194> (Last accessed 12.11.2018).

63. WFE Sustainability Survey April 2017 Exchanges Promoting Sustainability. URL: https://www.world-exchanges.org/storage/app/media/research/Studies_Reports/WFE%20Annual%20Sustainability%20Survey%202017.pdf (Last accessed 12.11.2018).

64. How banks can help to Sustainable finance. URL: <https://www.bbva.com/en/banks-can-help-sustainable-finance/>. (Last accessed 12.11.2018).

65. Interim report on sustainable finance. URL: https://ec.europa.eu/info/publications/170713-sustainable-finance-report_en (Last accessed 12.11.2018).

66. SDGs UN 2030 Agenda and Sustainable Development Goals. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld> (Last accessed 12.11.2018).

67. WFE, 2010 Exchanges, ESG and Investment Decisions. URL: https://www.world-exchanges.org/storage/app/media/research/Studies_Reports/2010-exchanges-esg-and-investment-decisions.pdf (Last accessed 12.11.2018).

68. WFE and UNCTAD, 2017 The Role of Stock Exchanges in Fostering Economic Growth and Sustainable Development. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/WFE_UNCTAD_2017_en.pdf (Last accessed 12.11.2018).

69. The Financial Services Reform Act of Australia (2001). URL: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2004C01201> (Last accessed 12.11.2018)

70. Dodd-Frank Act. 2010. URL: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-111publ203/pdf/PLAW-111publ203.pdf> (Last accessed 12.11.2018).

71. Guidelines for Banks and Financial Institutions (Bangladesh). 2011. URL: <https://www.bb.org.bd/aboutus/regulationguideline/jan302011erm.pdf> (Last accessed 12.11.2018)

72. Code of Conduct (UK). 2010. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmcode/1885/1885.pdf> (Last accessed 12.11.2018).

73. Corporate Governance Code for Investors (Germany). 2005. URL: http://www.ecgi.org/codes/documents/code_200506_de.pdf (Last accessed 12.11.2018).

74. Code for Institutional Investors (Malaysia). 2014. URL: https://www.sc.com.my/wp-content/uploads/eng/html/cg/mcii_140627.pdf (Last accessed 12.11.2018).

75. Sustainable finance. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance_en. (Last accessed 12.11.2018).

76. Nieto M. J. Banks and Environmental Sustainability: Some reflections from the perspective of financial stability. CEPS Policy Brief. 2017. №01. URL: http://aei.pitt.edu/86830/1/PBNo_2017-01_MNieto_BanksEnvironmentalSustainability.pdf (Last accessed 12.11.2018).

77. Conley J.M., Williams C.A. Global Banks as Global Sustainability Regulators. The Equator Principles. 2011.

78. SDG Compass Guide Ukrainian. URL: https://sdgcompass.org/wp-content/uploads/2016/09/SDG_Compass_Guide_Ukrainian.pdf. (Last accessed 12.11.2018).

79. SSE. Sustainable Development Goals What do they mean for stock exchanges. SSE Leaders Luncheon 24 September 2015. URL: <http://www.sseinitiative.org/wp-content/uploads/2015/09/SDGs.pdf> (Last accessed 12.11.2018).

80. Sustainable Development Goals for Stock Exchanges. URL: www.SSEinitiative.org/SDGs (Last accessed 12.11.2018).

81. International Finance Corporation. URL: <https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/d7358880423f97ddb616be0dc33b630b/sustFinance.pdf?MOD=AJPERES>. (Last accessed 12.11.2018).

82. GRI SDD Database. 2017. URL: <http://database.globalreporting.org/search>. (Last accessed 12.11.2018).

83. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions a renewed EU Strategy 2011-14 for CSR. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52011DC0681> (Last accessed 12.11.2018).

84. Directive 2014/95/EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=FI> (Last accessed 12.11.2018).

85. Press Release Bankers and Government representatives discussed the urgent tasks of the banking system. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=7841198. (Last accessed 12.11.2018)

86. Khan, Md Habib-Uz-Zaman. Corporate social responsibility (CSR) reporting: a study of selected banking companies in Bangladesh. *Social Responsibility Journal*. 2009. Vol. 5 Issue 3. 344-357.

87. Decker O.S. Corporate social responsibility and structural change in financial services. *Managerial Auditing Journal*. 2004. Vol. 19 Issue: 6. P.712-728.

88. Tsang E.W.K. A longitudinal study of corporate social reporting in Singapore: The case of the banking, food and beverages and hotel industries. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 1998. Vol. 11 Issue: 5. P. 624-635.

89. Branco M.C. Communication of corporate social responsibility by Portuguese banks: A legitimacy theory perspective. *Corporate Communications: An International Journal*. 2006. Vol. 11 Issue: 3. P.232-248.

90. Aribi Z. A. Corporate social responsibility disclosure: A comparison between Islamic and conventional financial institutions. *Journal of Financial Reporting and Accounting*. 2010. Vol. 8 Issue: 2. P. 72-91.

91. Achua J. K. Corporate social responsibility in Nigerian banking system. *Society and Business Review*. 2008. Vol. 3 Issue: 1. P.57-71.

92. Mirfazli E. Corporate social responsibility (CSR) information disclosure by annual reports of public companies listed at Indonesia Stock Exchange (IDX). *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*. 2008. Vol. 1 Issue: 4. P. 275-284.

93. Zheng L. A Study on Relation of Corporate Social Responsibility and Corporate Value: Empirical Evidence from Shanghai Securities Exchange. *China Industrial Economy*. 2006. №02.
94. Wagemans F. A. J., van Koppen C. S. A., Mol A. P. J. .The effectiveness of socially responsible investment: a review .*Journal of Integrative Environmental Sciences*. 2013. Vol. 10, Issue 3–4. P. 235–252.
95. Sparkes R., Cowton C. J.. The maturing of socially responsible investment: a review of the developing link with corporate social responsibility. *Journal of Business Ethics*. 2004. Vol. 52, Issue 1. P. 45–57.
96. Sandberg J. , Juravle C., Hedesström T. M. , Hamilton I.. The heterogeneity of socially responsible investment *Journal of Business Ethics*. 2009. N87. P. 519–533.
97. Музиченко, О. В. Світовий досвід імплементації принципів відповідального інвестування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 19. P. 28–33.
98. Марчишинець, О. В. Індустріальні парки як інструмент залучення інвестицій у реальний сектор економіки регіону. *Економіка та суспільство*. 2017. № 9. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/3.pdf. (Дата звернення 12.11.2018).
99. Мусіна Л. А., Кваша Т. К.. *Інновації та технології для розвитку зеленої ресурсоефективної економіки України: монографія*. Київ. УкрІНТЕІ. 2017. P.138.
100. Алимов О. М., Амоша О. І. та ін . Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми. монографі. ІЕП НАН України, КПУ. Запоріжжя: КПУ. 2014. P. 798.
101. Stevens T. H., More T. A., Markowski-Lindsay M. . Declining national park visitation: an economic analysis. *Journal of Leisure Research*. 2014. Vol. 46, No. 2. P. 153–164.

102. Law F.-Y., Lo M.-C.. Rural tourism destination competitiveness of Kubah national parkin Sarawak: tourists' perspective. *Asian Academy of Management Journal*. 2016. Vol. 21, Supp. 1. P. 127–148.

103. Про індустріальні парки. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2013. № 22. Р. 212.

104. Мережа індустріальних парків в Україні. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=6be04fc3-f25a-4692-969e-862bcf261a59&title=FormuvanniaMerezhiIndustrialnikhParkivVUkraini>. (Дата звернення 12.11.2018).

105. Терсіна О. Друге дихання індустріальних парків. *Юридична газета Online*. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/druge-dihannya-industrialnih-parkiv.html>. (Дата звернення 12.11.2018))

106. Про екологічну мережу Україн Закони України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2004. № 45. Р. 502.

107. Галицький Національний природний парку Офіційний веб-сайт. – URL: <http://www.halychpark.if.ua/?m0prm=26&m1prm=45>. (Дата звернення 12.11.2018).

108. Сколівські Бескидию Офіційний веб-сайт Національного природного парку. URL:<http://skole.org.ua/>. (Дата звернення 12.11.2018).

109. Vasilieva T., Lieonov S., Makarenko I., Sirkovska N.. Sustainability information disclosure as an instrument of marketing communication with stakeholders: markets, social and economic aspects. *Marketing and Management of Innovations*. 2017. No. 4. P. 350–357.

110. Principles for responsible investment URL:<https://www.unpri.org/> (Last accessed 12.11.2018).

111. Sustainable development goals in Ukraine URL:<http://sdg.org.ua/en/>. (Last accessed 12.11.2018).

112. ISO 26000 - Social responsibility. URL: <http://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html> (Last accessed 12.11.2018).

113. Stuurer R. The Role of Governments in Corporate Social Responsibility: Characterising Public Policies on CSR in Europe. Discussion Paper. 2018.

114. The Role of Governments in Promoting Corporate Responsibility and Private Sector Engagement in Development. United Nations Global Compact. 2010.

115. Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions. A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility. URL:[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0681_/com_com\(2011\)0681_en.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0681_/com_com(2011)0681_en.pdf) (Last accessed 12.11.2018).

116. Albareda L, Lozano J, Tencati A, Midttun A, Perrini F. The changing role of governments in corporate social responsibility: Drivers and responses, *Business Ethics: A European Review*. 2008. 17, 4. P.347–63.

117. Knudsen J. S., Moon J., Slager. Government Policies for Corporate Social Responsibility in Europe: A Comparative Analysis of Institutionalisation. *Policy and Politics*. 2015. 43(1). P. 81-99.

118. Fox T, Ward H, Howard B. Public sector roles in strengthening corporate social responsibility. Washington DC: World Bank. 2002.

119. Pranowo B., Suryono A., Rochmah S., Kusuma R.A. Performing Corporate Social Responsibility of State Owned Enterprises: A Good Governance Perspective.2013.

120. Hawrysz L., Foltys J. Environmental Aspects of Social Responsibility of Public Sector Organizations. 2015.

121. Hinz F. Corporate Social Responsibility in Chinese state owned enterprises An analysis of CSR practices among China's largest SOEs. 2009.

122. Vartiala S. Corporate Social Responsibility of State-owned Companies Finnwatch.2011.

123. Istomina L.A., Eletsky T.V., Elova O. L. The role of the state in promoting corporate social responsibility. Analytical report. 2010. P.52.

124. Buckland H., Albareda L., Lozano J.-M. The Changing Role of Government in Corporate Responsibility. A report for practitioners. 2006. P.85.

125. EC (European Commission). Green paper: Promoting a European framework for corporate social responsibility, COM (2001) 366 final, presented by the Commission of the European Union, Brussels, 18 July. 2001. URL:<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2001/EN/1-2001-366-EN-1-0.Pdf> (Last accessed 12.11.2018).

126. Integrated Product Policy. URL:http://ec.europa.eu/environment/ipp/pdf/final_report.pdf (Last accessed 12.11.2018).

127. EMAS Regulation (EC) No 1221/2009. URL:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009R1221&rid=6> (Last accessed 12.11.2018).

128. European Environmental Efficiency Initiative (EEEI). URL:https://ieep.eu/archive_uploads/800/DEEP_NaturalResources.pdf (Last accessed 12.11.2018).

129. EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth// EUROPEAN COMMISSION. (2010). URL:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&from=en>. (Last accessed 12.11.2018).

130. United Nations Global Compact (UNGC). URL:https://www.unglobalcompact.org/docs/publications/UN_Global_Compact_Guide_to_Corporate_Sustainability.pdf (Last accessed 12.11.2018).

131. OECD Guidelines for Multinational Enterprises. URL:<http://www.oecd.org/investment/mne/1903291.pdf> (Last accessed 12.11.2018).

132. GHG Protocol. URL: <https://ghgprotocol.org/sites/default/files/standards/ghg-protocol-revised.pdf> (Last accessed 12.11.2018).

133. Council documents on climate change disclosure standards (CDSB). URL:https://www.cdsb.net/sites/default/files/cdsb_tcfcd_consultation_response.pdf (Last accessed 12.11.2018).
134. Global Reporting Initiative . GRI Standards. 2018. URL: <https://www.globalreporting.org/standards/> (Last accessed 12.11.2018).
135. International Integrated Reporting Council (IIRC). URL:<https://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf> (Last accessed 12.11.2018).
136. Accountability. AA1000 Stakeholder Engagement Standard 2015.2015. URL: http://accountability.org/wp-content/uploads/2016/10/AA1000SES_2015.pdf. (Last accessed 12.11.2018).
137. About EITI | The Transparency Initiative of Extractive Industries in Ukraine. URL:<http://eiti.org.ua/pro-eiti/> (Last accessed 12.11.2018).
138. About CoST – CoST. URL:<https://costukraine.org/about/> (Last accessed 12.11.2018).
139. FLEGT. URL:<http://www.flegt.org/about-flegt> (Last accessed 12.11.2018).
140. OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises – OECD. URL:<http://www.oecd.org/corporate/guidelines-corporate-governance-SOEs.htm> (Last accessed 12.11.2018).
141. Directive 2014/95 / EU «On Disclosure of Non-Financial and Diversified Information by Some Major Companies and Groups» dated 06.12.2014. URL:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=FI> (Last accessed 12.11.2018).
142. Kurennaya I., Malyarchuk V., Saprykina M., Suprunyuk M., Tregub O. Transparency and corporate social responsibility: guidance for state-owned companies.2015. P.47.

143. Business entities. State Property Fund of Ukraine. URL:<http://www.spfu.gov.ua/ua/content/spf-stateproperty-Subiekti-gospodaruvannya.html> (Last accessed 12.11.2018).

144. Information on the formation and maintenance of the Uniform State Property Register as of 01.07.2018. URL:<http://www.spfu.gov.ua/ua/content/spf-stateproperty-info.html> (Last accessed 12.11.2018).

145. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine -> Share of the public sector in the economy -> The share of the state sector in the economy for the first quarter of 2018. URL:<http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=0e36bb2a-0958-4676-9d2f-e3caf558011f&title=CHastkaDerzhavnogoSektoruUSkladiEkonomikiZaIKvartal2018-Roku> (Last accessed 12.11.2018).

146. «Transparency and social responsibility. Guide for State-Owned Companies «Center for Corporate Social Responsibility Development and its Index of Transparency and Accountability of the 60 Major State Companies of Ukraine for 2014-2015). URL:<http://csr-ua.info/csr-ukraine/article/%D1%96%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%96-2/> (Last accessed 12.11.2018).

147. Objectives of Sustainable Development 2016 - 2030 - United Nations Office in Ukraine. URL:<http://un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> (Last accessed 12.11.2018).

148. Goal 11. Ensuring openness, security, viability and environmental sustainability of cities and towns - National consultations on Sustainable

Development Goals in Ukraine. URL:<http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili/sustianable-cities-and-communities> (Last accessed 12.11.2018).

149. Zinchenko A., Titarenko I., Saprykina M., Ishchuk E. Transparency and social responsibility of municipalities. 2014. 52 p.

150. ISO/DIS 37102:2016(E). URL:<https://www.beuth.de/en/draft-standard/iso-dis-37102/253361076> (Last accessed 12.11.2018).

151. ISO 37120, ISO TR 37121 Sustainable development in communities -- Inventory of existing guidelines and approaches on sustainable development and resilience in cities. URL:<https://www.evs.ee/products/iso-tr-37121-2017> (Last accessed 12.11.2018).

152. ISO/TR 37150 Smart community infrastructures - Review of existing activities relevant to metrics. URL:<https://www.iso.org/standard/62564.html> (Last accessed 12.11.2018).

153. World Data Center for Geoinformatics and Sustainable Development. URL: http://wdc.org.ua/data_analysis/ (Last accessed 12.11.2018)

154. Кривоус В. Становлення норм і правил корпоративної взаємодії – запит суспільства в умовах глобалізації. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2016. № 3. С. 98-105.

155. Global Reporting Initiative. Sustainability Reporting Guidelines & Financial Services Sector Supplement. URL: <http://www.globalreporting.org/resourcelibrary/G3-English-Financial-Services-Sector-Supplement.pdf> (дата звернення: 15.02.2018)

156. Саприкіна М., Каба Д. Діалог зі стейкхолдерами: рекомендації компаніям. Київ : ТОВ «Фарбований лист», 2011. 475 с.

157. Newbould G., Luffman G. Successful business politics. Gower, London, 1989. 456 p.

158. Mendelow A. Stakeholder mapping, Proceedings of the 2nd International Conference on Information Systems. Cambridge, MA, 1991.

159. Savage G.T., Nix T.W. Whitehead and Blair. Strategies for assessing and managing organizational stakeholders. *Academy of Management Executive*. 1991. Vol. 5, № 2. P. 61-75.
160. Mitchell R.K., Agle B.R., Wood D.J. Toward a theory of stakeholder identification and salience: defining the principle of who and what really counts. *The Academy of Management Review*. 1997. Vol. 22 (4). P. 853-886.
161. Friedman A., Miles S. Stakeholders: theory and practice. Oxford: Oxford University Press, 2006. 362 p.
162. Nickols F. The accountability scorecard: a framework for Reconciling & Integrating Stakeholder Needs & Requirements. – Robbinsville, NJ: The Distance Consulting Company, 2000. P. 48-67.
163. Kaplan R.S., Norton D.P. The Balanced Scorecard – measures that drive performance. *Harvard Business Review*. 1992. Jan.-Feb. P. 71-79.
164. От слов к делу. Взаимодействие с заинтересованными сторонами. Вып. 2: Практическое руководство по организации взаимодействия со стейкхолдерами / Т. Крик, М. Форстейтер, Ф. Монаган, М. Силанпа. Лондон, 2005.
165. Подходы к взаимодействию с заинтересованными сторонами. URL: <http://ar2016.niaep.ru/ru/stakeholder-engagement> (дата звернення 25.08.2018).
166. Etzkowitz, H., Klofsten, M. (2005). The Innovating Region: Towards a Theory of Knowledge Based Regional Development. *Research Management*, 35(3): 243–255.
167. Цілі сталого розвитку ООН в Україні. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення 12.02.2018).
168. Hemmati M. et. al. Multi-stakeholder processes for governance and sustainability : beyond deadlock and conflict. Jan McHarry Paperback. Routledge, 2002. 328 p.

169. Lodsgård L., Aagaard A. Creating value through CSR across company functions and NGO collaborations. *Scandinavian Journal of Management*. 2017. 33(3), 162–174. doi:10.1016/j.scaman.2017.05.002
170. Muthu S. S. (Ed.). *Roadmap to Sustainable Textiles and Clothing: Environmental and Social Aspects of Textiles and Clothing Supply Chain*. Springer, 2014. 196 p.
171. Subramaniam A. TBL & CSR - Sustainability Management. URL: <http://www.slideshare.net/anandsubramaniam/sustainability-management> (дата звернення 12.11.2018).
172. Stibbe D.T., Reid S., Gilbert J. Maximising the Impact of Partnerships for the SDGs. The Partnering Initiative and UN DESA, 2018. URL: http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2564Maximising_the_impact_of_partnerships_for_the_SDGs.pdf (дата звернення 12.11.2018).
173. Galbreath J. Corporate social responsibility strategy: strategic options, global considerations. *Corporate Governance: The international journal of business in society*. 2006. 6 (2), P. 175-187.
174. Frooman, J. Socially irresponsible and illegal behavior and shareholder wealth: A meta-analysis of event studies. *Business & Society*. 1997. 36(3). P. 221-249.
175. Hancock H. Corporate Social Responsibility & Strategy «Toward a Model of Corporate Social Strategy Formulation». *Social Issues in Management Division, Academy of Management*. 2001. Spain: Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey and Instituto de Empresa, P.1-35.
176. Lubin D. and Esty, D. «The Sustainability Imperative». *Harvard Business Review*. 2010.
177. Road to reliable non-financial reporting. URL: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-ccass-road-to-reliable-nonfinancial-reporting/\\$FILE/EY-ccass-road-to-reliable-nonfinancial-reporting.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-ccass-road-to-reliable-nonfinancial-reporting/$FILE/EY-ccass-road-to-reliable-nonfinancial-reporting.pdf). (Last accessed 12.11.2018).

178. Sustainability reporting: meeting stakeholder demand for relevant, credible and reliable information. URL: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Sustainability-reporting-Meeting-stakeholder-demand/\\$File/Sustainability-reporting-Meeting-stakeholder-demand.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Sustainability-reporting-Meeting-stakeholder-demand/$File/Sustainability-reporting-Meeting-stakeholder-demand.pdf) (Last accessed 12.11.2018).
179. The role of internal auditor in integrated reporting. URL: <http://integratedreporting.org/resource/the-role-of-internal-audit-in-non-financial-and-integrated-reporting/>. (Last accessed 12.11.2018).
180. Соціально відповідальний бізнес. URL: www.svb.ua. (Дата звернення 12.11.2018).
181. AA1000SES. URL: https://www.accountability.org/wp-content/uploads/2016/10/AA1000SES_2015.pdf (Last accessed 12.11.2018).
182. Road to reliable non-financial reporting. URL: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-ccass-road-to-reliable-nonfinancial-reporting/\\$FILE/EY-ccass-road-to-reliable-nonfinancial-reporting.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-ccass-road-to-reliable-nonfinancial-reporting/$FILE/EY-ccass-road-to-reliable-nonfinancial-reporting.pdf). (Last accessed 12.11.2018).
183. Sustainability reporting: meeting stakeholder demand for relevant, credible and reliable information. URL: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Sustainability-reporting-Meeting-stakeholder-demand/\\$File/Sustainability-reporting-Meeting-stakeholder-demand.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Sustainability-reporting-Meeting-stakeholder-demand/$File/Sustainability-reporting-Meeting-stakeholder-demand.pdf) (Last accessed 12.11.2018).
184. The role of internal auditor in integrated reporting. URL: <http://integratedreporting.org/resource/the-role-of-internal-audit-in-non-financial-and-integrated-reporting/>. (Last accessed 12.11.2018).
185. Наслідки неприйняття Національної політики з корпоративної соціальної відповідальності(КСВ) для України. URL: http://csr-ua.info/csr-ukraine/wp-content/uploads/2013/11/cost_of_non_adoption_final.pdf (Дата звернення 12.11.2018).

186. The Global Competitiveness Report 2018. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf> (Last accessed 12.11.2018).

187. Responsible Business Conduct: First National Action Plan for the United States of America. URL: <https://www.state.gov/e/eb/eppd/csr/naprbc/265706.htm>. (Last accessed 12.11.2018).

188. National Strategy for Corporate Social Responsibility - Action Plan for CSR - of the German Federal Government. Berlin, 6th October 2010. URL: http://www.comunicarseweb.com.ar/sites/default/files/biblioteca/pdf/1322225921_44480200-Estrategia-Nacional-de-Responsabilidad-Social-Corporativa-de-Alemania-Update-2010.pdf (Last accessed 12.11.2018).

189. National CSR Forum. URL: <https://www.csr-in-deutschland.de/EN/Policies/CSR-national/National-CSR-Forum/national-csr-forum.html> (Last accessed 12.11.2018).

190. The Swedish Government policy for corporate social responsibility. URL: https://www.government.se/49930b/contentassets/cdd5ff45a8e04b72813999fb6aa19dd8/faktablad_hallbart_foretagande_160520_eng_webb.pdf (Last accessed 12.11.2018).

191. CSR Position Paper and Action Plan of the Federal Council. URL: https://www.seco.admin.ch/seco/en/home/Aussenwirtschaftspolitik_Wirtschaftliche_Zusammenarbeit/Wirtschaftsbeziehungen/Gesellschaftliche_Verantwortung_der_Unternehmen/CSR.html (Last accessed 12.11.2018).

192. Corporate social responsibility pays off. URL: <https://www.government.nl/topics/corporate-social-responsibility-csr/documents/policy-notes/2013/06/28/csr-pays-off> (Last accessed 12.11.2018).

193. Member State Implementation of Directive 2014/95/EU. A comprehensive overview of how Member States are implementing the EU

Directive on Non-financial and Diversity Information. URL: https://www.csreurope.org/sites/default/files/uploads/CSR%20Europe_GRI%20NFR%20publication_0.pdf (Last accessed 12.11.2018).

194. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility. Brussels, 25.10.2011. URL: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0681_/com_com\(2011\)0681_en.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0681_/com_com(2011)0681_en.pdf) (Last accessed 12.11.2018).

195. ENTERPRISE 2020 Manifesto. URL: <https://www.csreurope.org/enterprise-2020-manifesto>. (Last accessed 12.11.2018).

196. Williamson, N, Stampe-Knippel, A, Weber, T. Corporate Social Responsibility. National Public Policies in the European Union. Compendium 2014. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/corporate-social-responsibility-national-public-policies-european-union-compendium-2014>.

197. Green Paper on corporate social responsibility. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=LEGISSUM:n26039#document1>. (Last accessed 12.11.2018)..

198. Europe 2020 strategy. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en (Last accessed 12.11.2018).

199. Difference between STEEP and STEEPLE analysis. URL: <http://pestleanalysis.com/steep-and-steeple-analysis>. (Last accessed: 12.11.2018).

200. Загальні тенденції тіньової економіки України за 9 місяців 2016 р. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-0e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>. (Дата звернення 12.11.2018).

201. SRI Study 2016. URL: <http://www.eurosif.org/sri-study-2016>. (Last accessed: 12.11.2018).
202. Розвиток КСВ в Україні: 2010–2018. Укладачі: Зінченко А., Саприкіна М. Видавництво «Юстон». 2017.
203. Індекс прозорості сайтів українських компаній – 2017. Укладачі: Зінченко А., Резнік Н., Саприкіна М. Видавництво «Юстон». 2018. URL:http://www.energoatom.kiev.ua/uploads/others/Transp_Index_2018.pdf. (Дата звернення 12.11.2018).
204. OECD. The DAC Guidelines: Strategies for Sustainable Development: Guidance for Development Cooperation. Development Assistance Committee. 2001. URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/34/10/2669958.pdf>. (Last accessed: 12.11.2018).
205. UN Department of Economic and Social Affairs (UN DESA). Guidance in Preparing a National Sustainable Development Strategy: Managing Sustainable Development in the New Millennium. 2002. URL:http://www.un.org/esa/sustdev/publications/nsds_guidance.pdf. (Last accessed: 12.11.2018).
206. Good Practices in the National Sustainable Development Strategies of OECD Countries. URL:<https://www.oecd.org/greengrowth/36655769.pdf>. (Last accessed: 12.11.2018).
207. Migliorato M. EU CSR Strategy 2020 and the work of CSR Europe. URL: http://www.sodalitas.it/public/allegati/EUCSRStrategy2020_2015213121453416.pdf. (Last accessed: 12.11.2018).
208. L'Institut européen d'administration des affaires : official web-site. URL: <https://www.insead.edu> (Last accessed: 12.11.2018).
209. The project «DoingBusiness» : official web-site. URL: <http://www.doingbusiness.org>. (Last accessed: 12.11.2018).

210. Васильців, Т, Лупак, Р. Засоби посилення нематеріальної складової конкурентоспроможності суб'єктів реального сектора економіки України. Аналітична записка. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Vasylytsiv_Lupak_analit_zapyska-a44ef.pdf. (Дата звернення 12.11.2018).
211. World Economic Forum: official web-site. URL: <https://www.weforum.org>. (Last accessed: 12.11.2018).
212. International Institute for Management Development: official web-site. URL: <https://www.imd.org>. (Last accessed: 12.11.2018).

ДОДАТКИ

Додаток А

Проект Національної стратегії корпоративної соціально-екологічної відповідальності

Проект

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ на період до 2030 року

РЕЗЮМЕ

Національна стратегія корпоративної соціально-екологічної відповідальності (НСКСЕВ) окреслює узгоджене стейкхолдерами компаній державного, фінансового, реального секторів економіки бачення орієнтирів розвитку відповідального бізнесу в Україні та його прогресу на шляху до Цілей сталого розвитку ООН (ЦСР) та їх національних таргетів.

Заснована на синергетичному підході НСКСЕВ ілюструє найбільш суттєві запити численних груп стейкхолдерів різних секторів економіки у визначенні ролей держави, фінансових посередників та регуляторів, суб'єктів господарювання, громадськості, представників наукової та освітньої сфер у досягненні найбільш релевантних ЦСР. Суспільний прогрес в цьому напрямі вимагає титанічних зусиль в усіх галузях економіки України, скоординованих на рівні державної рамкової політики у сфері КСЕВ як засобу трансляції ЦСР мовою бізнесу та крос-секторних партнерств стейкхолдерів різних секторів економіки.

НСКСЕВ синтезує фінансово-економічні, організаційно-інституційні, інформаційно-комунікаційні важелі та інструменти, націлені на формування середовища для відповідальної поведінки бізнесу в Україні з чіткою

прив'язкою до органу, відповідального за їх застосування, в межах визначеного Плану дій з її реалізації.

Зміст НСКСЕВ розкривається у 7 розділах

У першому розділі розглянуто нормативне підґрунтя формування НСКСЕВ у розрізі наднаціональних, національних та секторних стратегічних і програмних документів регулювання процесів сталого розвитку та відповідального ведення бізнесу.

У другому розділі проведено обґрунтування доцільності розвитку КСЕВ в Україні, яке зводиться до підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання різних секторів економіки та національної економіки в цілому засобами КСЕВ на шляху до ЦСР. Розглянуто ключові соціальні, економічні, технологічні, юридичні, правові, освітні бар'єри розвитку механізму КСЕВ, систематизовано наслідки недоотримання вигід від його впровадження на суспільному, національному рівнях та рівні суб'єктів господарювання.

У третьому розділі наведено ключові терміни НСКСЕВ, охоплення державного, фінансового та реального секторів економіки, цільові групи стейкхолдерів компаній цих секторів, їх інформаційні запити, очікування та інтереси, які визначають механізм КСЕВ суб'єктів господарювання та лежать в основі двостороннього ефективного діалогу між ними.

У четвертому розділі окреслено мету та основні завдання НСКСЕВ, які націлені на подолання вищезгаданих бар'єрів просування КСЕВ в Україні та розкрито узгоджене стейкхолдерами суб'єктів різних секторів економіки бачення орієнтирів розвитку відповідального бізнесу в Україні і його прогресу на шляху Цілей сталого розвитку ООН (ЦСР) та їх національних таргетів.

У п'ятому розділі сформовано базові напрями реалізації НСКСЕВ з виділенням ролі кожного сектору у цьому процесі.

У шостому розділі деталізовано очікувані результати впровадження НСКСЕВ, як були структуровані відповідно до суспільного, національного рівнів та рівня суб'єктів господарювання.

У сьомому розділі наведено фінансово-економічне, організаційно-інституційне, інформаційно-комунікаційне забезпечення НСКСЕВ та окремі інструменти і важелі реалізації цих видів забезпечення, які покликані сформувати цілісне середовище поширення КСЕВ в Україні.

НСКСЕВ закріплює цілісну систему довгострокових та короткострокових орієнтирів у сфері державної політики стимулювання КСЕВ до 2030 року, яка спирається на інтереси ключових груп стейкхолдерів. Стратегія передбачає її виконання та періодичне коригування за етапами 2019–2024 рр., 2025–2027 рр., 2028–2030 рр.

1. НОРМАТИВНЕ ПІДГРУНТЯ НСКСЕВ

НСКСЕВ узгоджується з положеннями нормативних документів стратегічного та програмного характеру різних рівнів:

–Наднаціонального:

- 1) Цілі сталого розвитку ООН до 2030;
- 2) Паризької угоди щодо змін клімату;

–Європейського:

- 1) Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII;
- 2) Стратегія розумного, всеосяжного та інклюзивного економічного зростання «Європа – 2020»;
- 3) Директива 2014/95 / ЄС щодо розкриття нефінансової та різноманітної інформації деякими великими підприємствами і групами;

- 4) Зеленої книги ЄС про КСВ;
- 5) Стратегії ЄЕК ООН освіти для сталого розвитку

– **Національного:**

1) документи загального спрямування:

- 1.1 Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», затверджена указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015;
- 1.2 Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016;
- 1.3 Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р;
- 1.4 Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385;
- 1.5 Стратегія подолання бідності, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161;
- 1.6 Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р

2) секторного спрямування:

- 2.1 Комплексна програма розвитку фінансового сектору, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391;
- 2.2 Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затверджені Законом України від 21 грудня 2010 р. № 2818-VI;
- 2.3 Енергетична стратегія України на період до 2030 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 1071;

- 2.4 Експортна стратегія України (“дорожня карта” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р;
- 2.5 Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806;
- 2.6 Енергетична стратегія України на період до 2035 року “Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність”, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р;
- 2.7 План дій щодо імплементації кращих практик якісного та ефективного регулювання, відображених Групою Світового банку у методології рейтингу “Ведення бізнесу”, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1406;
- 2.8 План заходів щодо дерегуляції господарської діяльності, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 615;

3) **проектами документів:** Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року; Стратегії сталого розвитку України до 2030 року; Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року; Стратегією розвитку промислового комплексу України до 2025 року.

Зазначені документи створюють нормативне середовище розвитку КСЕВ як мікроекономічного рівня запровадження концепції сталого розвитку в Україні та містять окремі заходи секторної спрямованості щодо забезпечення суспільного прогресу у досягненні ЦСР.

Рамковими для формування НСКСЕВ є 7 флагманських ініціатив Стратегії ЄС «Європа – 2020» відповідно до кожної з цілей «Розумне зростання» («Інноваційний Союз», «Молодь в дії», «Цифровий порядок

денний для Європи)), «Сталий розвиток» («Ресурсоефективна Європа», «Індустріальна політика епохи глобалізації», «Інклюзивне зростання» («Порядок денний для нових навичок та робочих місць», «Європейська платформа боротьби з бідністю», а також векторів розвитку, безпеки, відповідальності та гордості Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020».

Формування умов для розвитку КСЕВ в Україні відбувається з урахуванням положень:

–10 принципів Глобального договору ООН (UNGC), до якого Україна долучилася у 2005 році та який є найбільш пріоритетними для систем КСЕВ українських компаній;

–Стандарту ISO 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності» Міжнародної організації з сертифікації (ISO), до розробки якого Україна долучилася у 2007 році;

–Стандартів розкриття інформації зі сталого розвитку (2016 року) Глобальної ініціативи зі звітності (GRI), які здебільшого використовуються українськими компаніями для звітування щодо КСЕВ діяльності;

–Статті 293 Торгівля на користь сталого розвитку Глави 13 Торгівля та сталий розвиток Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС в межах Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами.

2. ОБГРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ КСЕВ В УКРАЇНІ

Забезпечення поступального сталого розвитку України, реалізація її євроінтеграційних намірів та підвищення конкурентоспроможності країни лежить у площині формування механізму КСЕВ компаній різних секторів економіки, заснованого на кращій практиці взаємодії держави, бізнесу та фінансових установ.

НСКСЕВ у цьому контексті визначає напрями державної політики активізації КСЕВ діяльності компаній державного, фінансового та реального секторів економіки, яка враховує інтереси їх стейкхолдерів та ЦСР. Роль НКСЕВ зводиться до створення ключових орієнтирів відповідального ведення бізнесу, належного державного врядування, відповідального фінансування ЦСР, інтегрованих у функціонування суб'єктів господарювання усіх секторів економіки з урахуванням інтересів їх стейкхолдерів.

Згідно з індексом конкурентоспроможності Світового економічного форуму найбільш розвиненим типом економічних систем є інноваційна економіка, яка притаманна 38 країнам, зокрема ЄС, США, Японії. У цих країнах КСЕВ регламентується на рівні державної політики. Таким чином перехід від ефективної економіки до економіки інноваційного типу для України можливий із активізацією механізму КСЕВ.

Низькі позиції України у ренкінгах й індексах сталого розвитку та інновацій підтверджують необхідність такої активізації (табл. 1).

Таблиця 1. Місце України у окремих індексах сталого розвитку у 2018 р.

Індекс	Місце у загальному індексі	Кількість країн	Параметр впливу на КСЕВ
Індекс економічної свободи Інституту стратегічного дослідництва	150	180	Нераціональна побудова урядової системи регулювання ринкових процесів (135 місце)
Глобальний індекс інновацій Лозаннської школи бізнесу (параметр політико-правової бази інноваційного розвитку)	107	126	Відсутні ефективні інструменти державної підтримки бізнесу (100 місце)
Індекс легкості ведення бізнесу Світового банку	76	190	Гарантії щодо виконання договорів бізнес-партнерами (82 місце).

Джерела: L'Instituteuropéend'administrationdesaffaires : officialweb-site. URL : officialweb-site. URL : <https://www.imd.org> [208]

The project «Doing Business» : official web-site. URL : <http://www.doingbusiness.org> [209]

http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Vasylytsiv_Lupak_analit_zapyska-a44ef.pdf [210]

Серед ключових параметрів зазначених індексів прямий вплив на КСЕВ діяльність компаній мають такі:

–нерациональна побудова урядової системи регулювання ринкових процесів, що обумовлює 135 місце України серед 180 країн за методологією розрахунку Індексу економічної свободи;

–відсутність ефективних інструментів державної підтримки бізнесу, що обумовлюють 100 місце України серед 126 країн за методологією розрахунку Глобального індексу інновацій;

–низький рівень виконання гарантій за договорами бізнес-партнерами, що обумовлюють 82 місце України серед 190 країн за методологією розрахунку Індексу легкості ведення бізнесу.

Інтегральний вплив вказаних параметрів обумовлює погіршення позиції України і за комплексними рейтингами конкурентоспроможності (табл. 2).

Зокрема, суттєве погіршення Україна продемонструвала за параметром «Відповідність бізнесу сучасним вимогам» у 2018 році у порівнянні з попередніми роками за методологією розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності; за параметрами «Практика управління» і «Погляди та цінності Всесвітнього індексу конкурентоспроможності; індексом цифрової конкурентоспроможності.

Таблиця 2. Місце України у рейтингах конкурентоспроможності у 2014-2018 рр.

	2014	2015	2016	2017	2018
Індекс глобальної конкурентоспроможності Світового економічного форуму					
Загальна кількість країн	148	144	140	138	137
Місце	84	76	79	85	81
у. т. ч. за параметром «Відповідність бізнесу сучасним вимогам»	97	99	91	98	90
Всесвітній індекс конкурентоспроможності					
Загальна кількість країн	60	61	61	63	63
Місце	49	60	59	60	59
у. т. ч. за параметром «Практика управління»	43	55	58	54	51
«Погляди та цінності»	30	41	46	42	38
Індекс цифрової конкурентоспроможності					
Загальна кількість країн	60	61	61	63	63
Місце	50	59	59	60	58

Джерела: World Economic Forum : official web-site. URL : <https://www.weforum.org> [211]

International Institute for Management Development : official web-site. URL : <https://www.imd.org> [212]

Таким чином, фактор життєвоважливого для економіки України підвищення конкурентоспроможності (як на рівні компаній, так і на рівні держави) засобами КСЕВ є ключовим в обґрунтуванні доцільності її розвитку.

Серед інших факторів, що є визначальними для стимулювання розвитку КСЕВ в Україні слід назвати необхідність:

– врахування актуальних європейських тенденцій у посиленні державної підтримки відповідального ведення бізнесу (національні стратегії КСЕВ мають усі країни-члени ЄС), виконання взятих на себе зобов'язань в межах Угоди про асоціацію з ЄС, норм відповідних Директив щодо підвищення прозорості компаній та розкриття нефінансової інформації, поряд із міжнародними зобов'язаннями України щодо боротьби зі змінами клімату та досягнення ЦСР;

– посилення енерго- та ресурсоефективності, екологічності, вирівнювання деформованої структури галузей реального сектору, впровадження інструментів відповідального фінансування у фінансовому секторі; формування взірцевої практики ведення відповідальної діяльності

суб'єктами державного сектору економіки;

– інкорпорації ЦСР, шляхів їх досягнення засобами КСЕВ у галузеві, регіональні, секторні програмні, стратегічні нормативні документи з метою збалансування існуючого економічного, інвестиційного, промислового потенціалу України з потребами суспільного розвитку і досягненням суспільного добробуту;

– підвищення рівня корпоративної культури та прозорості ведення бізнесу, усвідомлення його ролі у суспільстві, подолання дисбалансів та розрізненості у здійсненні окремих ініціатив КСЕВ та сталого розвитку суб'єктами господарювання у різних секторах економіки з урахуванням суттєвих інформаційних запитів та очікувань їх ключових стейкхолдерів;

– посилення якості комунікацій компаній державного, фінансового та реального секторів економіки з їх стейкхолдерами, пошуків формування міжсекторних партнерств як основи досягнення ЦСР та ведення відповідальної діяльності.

До ключових бар'єрів, що перешкоджають розвитку КСЕВ в Україні (у порядку спадання значимості) слід віднести:

– **соціальні** – недостатнє розуміння у суспільстві переходу до сталого розвитку, необхідності забезпечення підзвітності перед майбутніми поколіннями за використані капітали, відповідальності бізнесу перед громадянською; низький рівень розуміння відповідальності бізнесу перед суспільством, незрілість інститутів громадянського суспільства та практик стейкхолдерського управління в бізнесі; розрізненість соціальних та екологічних ініціатив суб'єктів господарювання, існуючих з радянських часів;

– **економічні** – кризовий стан економіки, брак коштів у компаній на фінансування ініціатив з КСЕВ, непрозорість українського бізнесу в цілому, значний рівень тіньового сектору та побоювання розкриття інформації про КСЕВ.

– **екологічні** – низький рівень активності «зелених» організацій щодо

просування КСЕВ діяльності суб'єктів господарювання; недотримання норм екологічного законодавства суб'єктами господарювання через низьку дієвість системи санкцій; недофінансування екологічної діяльності та заходів з запобігання змінам клімату з боку держави;

– **юридичні** – деформована структура системи звітування суб'єктів господарювання щодо висвітлення фінансової складової їх діяльності, на противагу нефінансової; низька якість облікового та методологічного забезпечення формування нефінансових звітних індикаторів щодо КСЕВ суб'єктів господарювання в Україні; недостатня сформованість механізмів верифікації інформації щодо КСЕВ діяльності.

– **освітні** – низький рівень поширення етичних кодексів ведення бізнесу вітчизняними суб'єктами господарювання, здійснення відповідального інвестування, благодійної діяльності; недостатнє поширення освітніх програм, тренінгів та професійних ініціатив з КСЕВ, сталого розвитку;

– **політичні** – несформованість національної моделі КСЕВ, її інституційного та інституціонального забезпечення на різних рівнях; брак політичної підтримки ініціатив сталого розвитку та відповідальної діяльності суб'єктів господарювання різних секторів на найвищому законодавчому рівні.

– **технологічні** – брак якісного забезпечення систем обліку КСЕВ діяльності суб'єктів господарювання, зокрема операційного, технічного та інформаційного.

Зазначені бар'єри в поширенні КСЕВ в Україні концентруються у недоотриманні вигід від підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, їх інвестиційної привабливості, визнання українського бізнесу за кордоном та виходу на нові товарні і фінансові ринки.

Втрата конкурентоспроможності бізнесу призводить до зниження конкурентоспроможності країни в цілому, не дозволяє використати її інтеграційний потенціал, позиціонувати себе на міжнародних ринках як

інноваційно - орієнтовану, енергоєфективну та екологічно - дружню до людей країну, обумовлює низький рівень лояльності та довіри до бізнес-середовища, який провокує відплив кращих кадрів за кордон, низьку мотивацію праці, зниження інноваційного потенціалу економіки та нераціональне використання природних ресурсів

Систематизацію наслідків недостатнього поширення КСЕВ можна провести за такими рівнями:

– **національний** – втрата конкурентоспроможності країни в міжнародних рейтингах; зниження рівня інноваційного розвитку держави та інвестиційної привабливості; поглиблення відмінностей між українською та європейською економічними системами.

– **суб'єктів господарювання** – втрата конкурентоспроможності компаній на національних і міжнародних ринках; погіршення умов доступу до міжнародних ринків капіталу, зниження інвестиційної привабливості; зниження лояльності основних груп стейкхолдерів, у т.ч. й мотивації співробітників; погіршення фінансової ефективності компанії та зростання ризикованості її діяльності.

– **суспільний** – недостатній рівень врахування потреб розвитку громад; втрата потенціалу сталого розвитку суспільства, окремих громадян та майбутніх поколінь; збереження рівня безробіття, бідності, людського розвитку та соціальних інновацій.

3. ТЕРМІНИ, ЦІЛЬОВІ ГРУПИ, СТЕЙКХОЛДЕРИ НСКСЕВ

Сучасна практика КСЕВ суб'єктів господарювання у провідних країнах світу будується насамперед на основі ефективних двосторонніх комунікацій з цільовими групами їх стейкхолдерів, інформаційні запити, очікування та інтереси яких безпосередньо визначають ключові сфери такої практики.

НСКСЕВ окреслює коло суб'єктів господарювання державного, фінансового та реального секторів економіки України, узагальнює перелік їх ключових стейкхолдерів та їх інтереси в умовах переходу до ЦСР.

КСЕВ – згідно із Зеленою книгою ЄС – це концепція інтеграції соціальних та екологічних аспектів у діяльність компанії та в її взаємовідносини із заінтересованими групами на добровільних засадах.

Стейкхолдери – згідно зі стандартом AA1000SES групи осіб, які впливають на діяльність, продукти, послуги організації, або можуть знаходитися під їх впливом.

Нефінансова звітність (звітність зі сталого розвитку) – поліцільовий звіт перед стейкхолдерами суб'єкта господарювання щодо його діяльності у соціальній та екологічній сферах.

Державний сектор – за підходами GRI охоплює не лише суб'єктів господарювання державного сектору з державною часткою, які за галузевою приналежністю можуть бути віднесені до однієї з галузей реального чи фінансового сектору, але й організації на усіх рівнях державної влади, включаючи міністерства, відомства, регіональні та локальні органи місцевого самоврядування, міжнародні організації.

Фінансовий сектор – за підходами GRI охоплює провайдерів широкого спектру фінансових послуг, включаючи банківські, страхові, послуги з управління капіталом. До його складу також включаються кредитні агенції, фондові біржі, фонди, інвестиційні трасти, брокерські контори, тощо

Реальний сектор – за підходами GRI охоплює значне число галузей добувної і переробної промисловості та надання послуг, крім фінансових.

Стейкхолдери державного сектору: зовнішні (громадські, освітні, міжнародні організації та фінансові організації, суб'єкти господарювання реального сектору економіки, громадськість, тощо); внутрішні (акціонери, менеджмент, персонал суб'єктів господарювання сектору).

Стейкхолдери фінансового сектору: зовнішні (споживачі, центральні банки, інші фінансові регулятори, інші банки, спілки, некомерційні організації, органи державної влади, групи тиску); внутрішні (акціонери, менеджмент, персонал).

Стейкхолдери реального сектору: зовнішні (галузеві регулятори, контрагенти, клієнти, некомерційні організації, органи державної влади, групи тиску); внутрішні (акціонери, менеджмент, персонал суб'єктів господарювання сектору).

Інформаційні запити та очікування стейкхолдерів державного сектору: 1) сталі державні закупівлі; 2) прозорість фінансування та забезпечення державних функцій; 3) запобігання корупції та забезпечення прозорості діяльності; 4) врахування проблем і вимірів сталого розвитку у розвитку державної політики; 5) ініціювання, підтримка мультистейкхолдерських партнерств різних рівнів для досягнення ЦСР.

Інформаційні запити та очікування стейкхолдерів фінансового сектору: 1) здійснення інвестицій у спільноти та відповідального інвестування як інструментів впливу на місцевий розвиток; 2) екологічний та соціальний вплив фінансових продуктів, інвестицій та послуг за ESG – критеріями та наслідків зміни клімату на оцінку ризиків та стратегію ведення бізнесу; 3) стійкість суб'єктів господарювання фінансового сектору, накопичені системні ризики, платоспроможність та підзвітність фінансових

установ перед споживачами фінансових послуг; 4) доступ до фінансових ресурсів та послуг, сприяння фінансовій грамотності, довірі та захисту прав споживачів фінансових послуг.

Інформаційні запити та очікування стейкхолдерів реального сектору: 1) досягнення економічної ефективності з урахуванням соціо-економічних вигід; 2) досягнення ефективності у використанні матеріальних, земельних, водних, біологічних, енергетичних ресурсів, чистоти повітря: зменшення нераціонального використання енергії, енергозамісні технології; раціональне використання водних ресурсів; матеріальна ефективність та виробництво продукції на засадах сталого розвитку, емісія парникових газів, рекультивация ґрунтів, впровадження науково-технічних інновацій; 3) сприяння соціальному розвитку, продовольчій, соціальній та екологічній безпеці; 4) розвиток людського капіталу, безпечні умови праці, навчання та розвиток персоналу; 5) впровадження систем управління безпекою продукції, стандартів якості; 6) участь у партнерствах з громадами і формування сприятливого непрямого економічного впливу на громаду та зайнятість

4. МЕТА І ЗАВДАННЯ НСКСЕВ

4.1 Мета НСКСЕВ

НСКСЕВ формує узгоджене стейкхолдерами компаній державного, фінансового, реального секторів економіки бачення орієнтирів розвитку відповідального бізнесу в Україні та його прогресу на шляху Цілей сталого розвитку ООН (ЦСР) та їх національних таргетів.

Вона покликана створити цілісне підґрунтя для системної участі держави та інших стейкхолдерів ключових секторів економіки у формуванні механізму КСЕВ в Україні як засобу досягнення нею ЦСР.

4.2 Основні завдання НСКСЕВ спрямовані на подолання бар'єрів поширення КСЕВ в Україні та можуть бути представлені за такими групами:

– соціальні – формування суспільної свідомості, зорієнтованої на цінності сталого розвитку, та усвідомлення відповідальності бізнесу перед суспільством;

– економічні – підвищення конкурентоспроможності, прозорості та культури ведення бізнесу суб'єктів господарювання різних секторів економіки;

– екологічні – впровадження екологічно дружніх технологій та системи заходів з запобігання змінам клімату з боку держави як взірцевих для інших секторів, формування екологічної культури та культури споживання в суспільстві;

– юридичні – унормування системи розкриття нефінансової інформації про КСЕВ діяльність суб'єктів господарювання та її незалежного підтвердження; закріплення системи КСЕВ на правовому рівні;

– освітні – напрацювання взірцевих кодексів та програм відповідального ведення бізнесу, створення системи бенчмарків та винагород, реалізація освітньо-наукових заходів з просування ініціатив сталого розвитку;

– політичні – розвиток національної моделі КСЕВ з урахуванням кращого світового досвіду та стандартів її просування;

– технологічні – формування систем обліку КСЕВ діяльності суб'єктів господарювання.

5. БАЗОВІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НСКСЕВ У ДЕРЖАВНОМУ, ФІНАНСОВОМУ ТА РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРАХ ЕКОНОМІКИ

Крім загального бачення механізму КСЕВ, націленого на інкорпорацію ЦСР у діяльність суб'єктів господарювання кожного з секторів та врахування найбільш суттєвих інформаційних запитів та інтересів стейкхолдерів у ході його формування, базові напрями реалізації НСКСЕВ в межах державного, фінансового та реального сектору залежать від притаманних їм ролей на

шляху до сталого розвитку. При цьому державному сектору відводиться провідна роль з огляду на його дуалістичну природу і першочерговість напрацювання державної політики у сфері стимулювання КСЕВ та її кращих практики і для інших секторів.

Роль держави в особі уповноважених органів управління та влади різних рівнів:

– **«регулятор»:**

- 1) формування національної моделі КСЕВ та її законодавче закріплення;
- 2) унормування процедур, інструментів та засобів КСЕВ та її облікового супроводу;
- 3) створення системи бенчмарків, нагород, стимулів та преференцій заохочення суб'єктів господарювання до відповідальної діяльності;

– **«координатор»:**

- 1) формування національної платформи взаємодії стейкхолдерів різних секторів з метою розвитку КСЕВ та досягнення ЦСР;
- 2) заохочення крос-секторних партнерств, механізмів державно-приватного партнерства в ході відповідальної діяльності, розвиток механізмів стейкхолдерського управління ;
- 3) здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг;
- 4) реалізація освітньої, наукової та просвітницької діяльності щодо ЦСР та заохочення відповідального ведення бізнесу в суспільстві, забезпечення його прозорості.

Роль суб'єктів господарювання державного сектору економіки:

– **«творці»:** реалізація заходів з КСЕВ, впровадження соціальних та екологічних політик та цінностей сталого розвитку як взірцевих для інших секторів економіки;

– **«інтегратори»**: інкорпорація ЦСР у стратегію ведення бізнесу та бізнес-процеси, врахування кращих світових практики та стандартів КСЕВ у своїй діяльності

– **«інформатори»**: формування системи нефінансових індикаторів про КСЕВ діяльність, її операційного та технологічного забезпечення;

– **«партнери»**: участь у крос-секторних партнерствах, підтримка місцевих громад та локальних проектів на партнерських засадах.

Крім базових ролей «творців», «інтеграторів», «інформаторів» та «партнерів», які збігаються у суб'єктів господарювання державного, реального та фінансового секторів, останньому притаманна важлива роль **«донорів»** у здійсненні відповідальних інвестицій, фінансування заходів сталого розвитку, розробки фінансових продуктів та послуг з урахуванням соціальних та екологічних критеріїв, їх впливу на місцевий розвиток.

6. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ РЕАЛІЗАЦІЇ НСКСЕВ

НСКЕВ націлена передусім на підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання державного, фінансового та реального секторів економіки, а також конкурентоспроможності України та підвищення рівня суспільного розвитку засобами КСЕВ на шляху до ЦСР. Її очікувані результати можуть бути представлені за трьома рівнями:

– **національний**:

- 1) поліпшення іміджу та репутації держави на міжнародній арені, створення підґрунтя для посилення конкурентних позицій конкурентоспроможності країни в міжнародних рейтингах та індексах;
- 2) забезпечення інноваційного розвитку держави та підвищення її інвестиційної привабливості через механізми відповідального фінансування ЦСР;
- 3) більш повна інтеграція України у світові та європейські фінансові та

товарні ринки і отримання вигід від цієї інтеграції, зокрема через полегшення доступу до проектів та джерел фінансування міжнародних організацій;

- 4) створення цілісного нормативного, організаційно-інституційного, фінансово-економічного, інформаційно-комунікаційного середовища для реалізації КСЕВ засобами державної політики;

– суб'єктів господарювання:

- 1) підвищення конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та капіталізації на національних і міжнародних ринках та кількості відповідальних суб'єктів;
- 2) здешевлення позикових ресурсів через практики відповідального інвестування, зростання ціни акцій, підвищення поінформованості та довіри інвесторів, включення до індексів відповідального інвестування;
- 3) визначення можливостей розвитку, впровадження більш економних технологій скорочення відходів та збереження ресурсів;
- 4) більш повна ідентифікація, оцінювання, а отже і управління соціальними, екологічними та похідними від них виробничо-фінансовими ризиками, удосконалення бізнес-процесів на основі інтеграції ЦСР у відповідальну діяльність суб'єктів господарювання, прийняття більш відповідальних, обґрунтованих рішень менеджментом;
- 5) створення умов для кращої взаємодії зі стейкхолдерами та отримання вигоди від взаєморозуміння, просування надійних ланцюжків постачання;
- 6) підвищення лояльності, мотивації до інновацій, інноваційної активності та прихильності співробітників компанії, лояльності до бренда споживачів, надійності та репутації суб'єкта;

– суспільний:

- 1) більш повне врахування потреб розвитку громад; розвиток

- потенціалу суспільства, окремих громадян та майбутніх поколінь;
- 2) підвищення рівня зайнятості, якості людського, соціального та інтелектуального капіталу;
 - 3) забезпечення суспільного сприйняття бізнесу суб'єкта господарювання та врахування ЦСР;
 - 4) просування практики та проектів сталого розвитку на регіональному рівні, а отже отримання локальних переваг, зростання фінансової спроможності місцевих громад та суспільного добробуту.

7. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ, ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІЙНЕ, ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НСКСЕВ ТА ЧАСОВІ ВИМІРИ

Розвиток інформаційно-комунікаційного забезпечення реалізації НСКСЕВ є первинним відносно інших видів забезпечення з огляду на необхідність формування у суспільстві розуміння важливості відповідальної діяльності суб'єктів господарювання для досягнення ЦСР

У межах **інформаційно-комунікаційного забезпечення НСКСЕВ** забезпечення дієвого суспільного діалогу щодо планування, реалізації та коригування стратегії є дієвим інструментом залучення та комунікації із найширшим колом стейкхолдерів з числа державного, фінансового та реального секторів економіки та врахування їх інтересів при здійсненні відповідальної діяльності в зазначених секторах.

Крос-секторне партнерство покликане скоординувати зусилля стейкхолдерів та суб'єктів господарювання різних секторів для досягнення ЦСР засобами КСЕВ, визначити найбільш ефективні моделі їх взаємодії на шляху до сталого розвитку.

У доповнення до крос-секторного партнерства зміцнення **міжнародного співробітництва** з інституціями ЄС, світовими організаціями щодо виконання взятих Україною зобов'язань зі сталого розвитку,

просування національних інтересів та технологій, налагодження транскордонних партнерств виступає важливим інструментом координації КСЕВ суб'єктів господарювання на наднаціональному рівні та імплементації її кращої світової практики.

Інтеграція знань про значення та механізми відповідального ведення бізнесу, **розвиток навичок і компетенцій зі сталого розвитку** у системі підготовки і перепідготовки кадрів, насамперед державних службовців, дошкільної, шкільної, вищої освіти, освіти впродовж життя та ін. видів освітньої діяльності є основою формування національної свідомості та перебудови менталітету на засадах збалансованого суспільного поступу. Формування взірцевих кодексів доброчесної та етичної поведінки суб'єктів господарювання, поширення інформаційних матеріалів щодо культури ведення підприємницької діяльності є важливим напрямом реалізації просвітницької діяльності.

Наукове обґрунтування впровадження інноваційних енерго- та ресурсоощадних технологій та систем прийняття рішень в умовах сталого розвитку суб'єктами господарювання різних секторів економіки поряд з активізацією заходів щодо формування мереж та партнерств інноваційних парків за участі науково-освітніх установ.

Підвищення прозорості суб'єктів господарювання, розкриття нефінансової інформації з їх КСЕВ діяльності, якості двосторонніх комунікацій зі стейкхолдерами лежить у площині застосування суб'єктами господарювання кращих практик та стандартів звітування зі сталого розвитку та підготовки річних звітів з КСЕВ (інтегрованих звітів). Впровадження ринкових бенчмарків, нагород, індексів, інформаційних та рейтингових продуктів у сфері КСЕВ сприятиме формуванню інформаційного поля її розвитку.

Фінансово-економічне забезпечення реалізації НСКСЕВ включає:

- створення системи преференцій і пільг (насамперед податкових) для суб'єктів господарювання, що задекларували перехід до

відповідального ведення бізнесу та впровадження інноваційних технологій сталого розвитку;

- спрощення процедур технічного регулювання та сертифікації товарів та послуг з урахуванням світових стандартів, зокрема й екологічної;

- стимулювання заходів з поліпшення інвестиційного клімату та розробки фінансових продуктів, послуг і технологій відповідального інвестування, заохочення фінансових установ до їх використання, що дозволить мінімізувати бюджетне фінансування переходу України до сталого розвитку.

Організаційно-інституційне забезпечення. Важливе місце у формуванні інституційного забезпечення НСКСЕВ посідає **координація зусиль щодо просування КСЕВ регуляторів** у різних секторах економіки; узгодження їх дій має відбуватись на дорадчих засадах, у той час як завдання з прийняття, перегляду, впровадження, моніторингу НСКСЕВ в межах реалізації державної політики зі сталого розвитку мають бути покладені на **Міністерство економічного розвитку та торгівлі**.

Активізація секторного регулювання механізмів КСЕВ має здійснюватися з внесенням до повноважень контексту сталого розвитку регуляторів окремих секторів:

- державного сектору – Міністерство економічного розвитку та торгівлі, Міністерство екології та природних ресурсів, Міжвідомча комісія із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату,

- фінансового сектору – Міністерство фінансів України, Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг

- реального сектору – Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство енергетики та

вугільної промисловості України, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державне агентство рибного господарства України.

– крос-секторного партнерства – Міністерство юстиції України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство освіти та науки України, Міністерство соціальної політики, Міністерство інформаційної політики України, Міністерство культури України, Міністерство молоді та спорту України, Міністерство охорони здоров'я України.

–Імплементация положень, зорієнтованих на просування відповідального способу ведення бізнесу, взаємодії стейкхолдерів у систему підготовки, виконання та перегляду нормативних, стратегічних та програмних документів національного, регіонального та галузевого рівнів виступають основою **нормативного забезпечення** НСКСЕВ.

Організаційне забезпечення реалізації НСКСЕВ полягає у формуванні дієвої моделі її виконання та коригування, повноваженнями щодо яких має бути наділене Міністерство економічного розвитку та торгівлі, яке організовує щорічний моніторинг ефективності її реалізації, розробляє систему індикаторів такої ефективності, проводить оцінювання роботи центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інфраструктури підтримки підприємництва (об'єднання, бізнес-асоціації, науково-освітні установи, громадські організації) у впровадженні заходів з просування КСЕВ.

Реалізація НСКСЕВ передбачена на період до 2030 року. Стратегія передбачає її виконання та періодичне коригування за етапами 2019 –2024 рр., 2025–2027 рр., 2028–2030 рр.

Додаток Б

План реалізації Національної стратегії корпоративної соціально-екологічної відповідальності

Сектор	Відповідальний орган	Роль	Базові напрями реалізації	Етапи		
				2019 – 2024 рр.	2025– 2027 рр.	2028–2030 рр.
Державний	Міністерство економічного розвитку та торгівлі	Регулятор	формування національної моделі КСЕВ та її законодавче закріплення			
			унормування процедур, інструментів та засобів КСЕВ та її облікового супроводу			
			створення і забезпечення функціонування системи бенчмарків, нагород, стимулів та преференцій заохочення суб'єктів господарювання до відповідальної діяльності			
			розробити та впровадити систему санкцій для компаній, які нехтують принципами відповідальної поведінки			
	Міністерство екології та природних ресурсів	Координатор	заохочення крос-секторних партнерств, механізмів державно-приватного партнерства в ході відповідальної діяльності, розвиток механізмів стейкхолдерського управління			
			здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг			
			впровадження критеріїв, схем управління та розкриття інформації про застосовані суб'єктами господарювання екологічно дружні технології			
			формування національної системи еколейблів та сертифікації суб'єктів господарювання			

Сектор	Відповідальний орган	Роль	Базові напрями реалізації	Етапи		
				2019 – 2024 рр.	2025– 2027 рр.	2028–2030 рр.
	Міжвідомча комісія із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату	Координатор	напрацювання системи національних індикаторів екологічного спрямування з урахуванням галузевої специфіки			
		Регулятор	формування та підтримка національної платформи взаємодії стейкхолдерів різних секторів з метою розвитку КСЕВ та досягнення ЦСР			
			реалізація системи заходів з запобігання змінам клімату			
Фінансовий	Міністерство фінансів України	Регулятор	унормування процедур, інструментів та методології обліку, формування та розкриття у звітності нефінансових індикаторів діяльності компаній різних секторів і галузей економіки, проведення їх верифікації та аудиту з урахуванням кращих світових стандартів			
			створення та забезпечення функціонування національної бази даних звітів зі сталого розвитку (КСЕВ) компаній та її координації з базою даних Глобальної ініціативи зі звітності			
			проведення національного та галузевих конкурсів кращих нефінансових звітів			
	Національний банк України	Координатор	здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг			
сприяння розвитку ринку відповідального інвестування та формування його нормативного, організаційного та методологічного забезпечення						

Сектор	Відповідальний орган	Роль	Базові напрями реалізації	Етапи		
				2019 – 2024 рр.	2025– 2027 рр.	2028–2030 рр.
		Регулятор	напрацювання методології нагляду та регулювання обігу фінансових продуктів з інкорпорованими відповідальними критеріями (спільно з іншими регуляторами фінансового сектору)			
			розробка специфічних вимог, системи стимулів і заохочень, бенчмарків у сфері КСЕВ банківських установ			
	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	Координатор	здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг			
		Регулятор	напрацювання методології нагляду та регулювання обігу фінансових продуктів з інкорпорованими відповідальними критеріями (спільно з іншими регуляторами фінансового сектору)			
			розробка модельних критеріїв лістингу емітентів з урахуванням соціальних та екологічних критеріїв, унормування обігу «зелених» облігацій та інших фінансових інструментів, спрямованих на фінансування ЦСР			
			сприяння розвитку ринкової інфраструктури, інформаційного посередництва, ринкових індексів відповідального інвестування та удосконалення порядку роботи організаторів торгів, націлених на фінансування ЦСР			

Сектор	Відповідальний орган	Роль	Базові напрями реалізації	Етапи		
				2019 – 2024 рр.	2025– 2027 рр.	2028–2030 рр.
Реальний	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг	Координатор	розробка специфічних вимог щодо підвищення прозорості звітності публічних та приватних акціонерних товариств з урахуванням показників їх КСЕВ діяльності у річних звітах комісії			
		Регулятор	здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг			
		Регулятор	напрацювання методології нагляду та регулювання обігу фінансових продуктів з інкорпорованими відповідальними критеріями (спільно з іншими регуляторами фінансового сектору)			
		Регулятор	розробка специфічних вимог, системи стимулів і заохочень, бенчмарків у сфері КСЕВ небанківських фінансових посередників			
		Регулятор	сприяння розвитку ринкової інфраструктури, інформаційного посередництва та удосконалення порядку роботи фінансових посередників, націлених на фінансування ЦСР			
		Регулятор	розробка специфічних вимог щодо підвищення унормування відповідального інвестування та підвищення прозорості страхових компаній, ломбардів, компаній з управління активами, недержавних пенсійних фондів та ін. посередників з урахуванням показників їх КСЕВ діяльності			
Реальний	Міністерство регіонального розвитку,	Регулятор	активізація зусиль з впровадження міжнародної Ініціативи з прозорості у будівельній галузі (ConstructionSectorTransparencyInitiative – CoST)			

Сектор	Відповідальний орган	Роль	Базові напрями реалізації	Етапи		
				2019 – 2024 рр.	2025– 2027 рр.	2028–2030 рр.
	будівництва та житлово-комунального господарства України	Координатор	здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг			
		Регулятор	формування національної продовольчої програми з урахуванням безпечності харчових продуктів та екологічних критеріїв агровиробництва			
	Міністерство аграрної політики та продовольства України	Координатор	здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг			
		Регулятор	активізація зусиль з впровадження Стандарту Ініціативи прозорості видобувних галузей (ExtractiveIndustriesTransparencyInitiative EITI)			
	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	Координатор	здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг			
		Регулятор	Впровадження відповідальних новітніх технологій у сфері управління енергетичними, лісовими, водними, рибними ресурсами			
Державне агентство з енергоефективності						

Сектор	Відповідальний орган	Роль	Базові напрями реалізації	Етапи		
				2019 – 2024 рр.	2025– 2027 рр.	2028–2030 рр.
	та енергозбереження України Державне агентство лісових ресурсів України, Державне агентство рибного господарства України, Державне агентство водних ресурсів України	Координатор	здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг			
Крос-секторного партнерства	Міністерство юстиції України, Міністерство закордонних справ України	Регулятор	формування національної моделі КСЕВ та її законодавче закріплення			
			просування іміджу України як правової, конкурентоспроможної та інвестиційно привабливої держави з урахуванням КСЕВ діяльності та ініціатив у сфері сталого розвитку			
	Координатор	здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг				
	Міністерство освіти та науки України	Регулятор	напрацювання взірцевих кодексів та програм у сфері підготовки фахівців з КСЕВ, управління сталим розвитком держави та відповідального ведення бізнесу і їх впровадження у систему освіти та підготовки кадрів усіх рівнів			
			впровадження екологічних та соціальних критеріїв оцінювання діяльності освітніх установ			
Координатор	здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг					

Сектор	Відповідальний орган	Роль	Базові напрями реалізації	Етапи		
				2019 – 2024 рр.	2025– 2027 рр.	2028–2030 рр.
			реалізація освітньої, наукової та просвітницької діяльності щодо ЦСР та значення відповідального ведення бізнесу в суспільстві, забезпечення його прозорості			
	Міністерство соціальної політики	Регулятор	впровадження критеріїв, схем управління та розкриття інформації про застосовані суб'єктами господарювання технології розвитку людського та інтелектуального капіталів			
напрацювання системи національних індикаторів соціального спрямування з урахуванням галузевої специфіки						
Координатор		здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг				
	Міністерство інформаційної політики України, Міністерство культури України, Міністерство молоді та спорту України, Міністерство охорони здоров'я України	Регулятор	проведення заходів, спрямованих на формування суспільної свідомості, зорієнтованої на цінності сталого розвитку, здорового способу життя, екологічної культури та культури споживання, усвідомлення відповідальності бізнесу перед суспільством			
організація та проведення національних та галузевих конкурсів з якості						
Координатор		здійснення сталих державних закупівель та врахування критеріїв КСЕВ при наданні державних послуг				
		створити та підтримувати єдиний інформаційний портал щодо КСЕВ діяльності в Україні, що інтегрує базу даних нефінансових звітів, функціонування якої забезпечує Міністерство фінансів України				

Сектор	Відповідальний орган	Роль	Базові напрями реалізації	Етапи		
				2019 – 2024 рр.	2025– 2027 рр.	2028–2030 рр.
			проведення спеціалізованих конференцій і виставок з питань КСЕВ та інформування про неї широких кіл			